

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ

ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ
ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ
Ο ΘΟΥΡΙΟΣ
ΥΜΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΣ

Έπιμέλεια: Δημήτριος Άπ. Καραμπερόπουλος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ

- 1η Έκδοση 1994
- 2η Έκδοση 1995
- 3η Έκδοση 1997
- 4η Έκδοση 1998
- 5η Έκδοση 2005

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ
Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά
τηλ.. - φάξ: 210 8011066
www.rhigassociety.gr

Κεντρική Διάθεση:

1. Έκδόσεις Σταμούλη Α.Ε. Αβέρωφ 2, 104 33 Αθήνα
τηλ. 210 5238305, φάξ: 210 5238959
2. Βιβλιοπωλείο «Κατάρτι» Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα
τηλ. 210 3604793

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	9
Εισαγωγή: Ρήγας Βελεστινλής	α΄-μέ΄
Έπαναστατική Προκήρυξη	13
Τά Δίκαια τοῦ Ἄνθρώπου	19
Τό Σύνταγμα.....	33
Ὁ Θούριος.....	63
Ἕγνος Πατριωτικός.....	71
Εὔρετήριο ὀνομάτων καί πραγμάτων	83

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἔκδοση ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ τοῦ Ρήγα Βελεστινλή (Ἐπαναστατική Προκήρυξη, Δίκαια τοῦ Ἄνθρώπου, Σύνταγμα, Θούριος καί Ὕμνος Πατριωτικός) εἶχε μεγάλη ἀνταπόκριση – πλέον τίς πέντε χιλιάδες ἀντίτυπα κυκλοφόρησαν – μέ ἀποτέλεσμα τή διάχυση τῶν σημαντικῶν αὐτῶν κειμένων τοῦ Ρήγα στό ἑλληνικό κοινό καί ἰδιαίτερα στά Σχολεῖα.

Στούς στόχους ὅμως τῆς Ἐπιστημονικῆς μας Ἐταιρείας εἶναι καί ἡ διάδοση τῆς πρωτοποριακῆς πολιτικῆς σκέψης τοῦ Ρήγα στίς Βαλκανικές καί λοιπές Εὐρωπαϊκές χώρες. Πρός τήν κατεύθυνση αὐτή οἱ προσπάθειές μας ἀπέδωσαν καρπούς. Ἦδη «Τά Ἐπαναστατικά» ἔχουν μεταφρασθεῖ καί τυπωθεῖ σέ δῦλωσση μορφή κατά σειρά ἔκδοσης στίς παρακάτω γλώσσες: Βουλγαρική, Ρουμανική, Σερβική, Ἰταλική, Ἀλβανική, Γαλλική, Ἀγγλική καί Ἰσπανική, ἐνῶ παράλληλα ἐτοιμάζεται ἡ ἔκδοση καί στή Γερμανική γλώσσα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο τό Σύνταγμα τοῦ Ρήγα, τό ὁποῖο κυκλοφόρησε τό 1797, τέσσερα χρόνια μετά τό ἀντίστοιχο γαλλικό, θά γίνει εὐρύτερα γνωστό καί θά καταχωρισθεῖ στήν ἐπιστημονική βιβλιογραφία τῆς κάθε χώρας. Παράλληλα τά Ἐπαναστατικά ἀποστέλλονται στίς Ἐθνικές καί Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου μέχρι τώρα ἔχουν ἀποσταλεῖ σέ 510 βιβλιοθήκες 120 κρατῶν.

Στήν τωρινή πέμπτη ἔκδοση τῶν ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ προστέθηκε ἕνα εἰσαγωγικό κείμενο γιά τήν μοναδική φυσιογνωμία τοῦ Ρήγα καί τό ἐπαναστατικό του σχέδιο γιά τήν ἀποτίναξη τῆς ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας καί τή δημιουργία μίας δημοκρατικῆς ἀντιπροσωπευτικῆς πολιτείας

στόν Βαλκανικό χώρο χωρίς διακρίσεις γλώσσας, φυλής και θρησκείας.

Καί ὅπως ὁ Ρήγας στό τελευταῖο ἄρθρο 124 τοῦ Συντάγματός του συνιστᾶ σέ κάθε πόλη καί χωριό νά στηθοῦν χάλκινες πλάκες στίς ὁποῖες θά χαράσσονταν τά Δίκαια τοῦ Ἄνθρώπου καί τό Σύνταγμα, γιά νά διαβάζονται ἀπό τούς κατοίκους, κατά παρόμοιο τρόπο καί ἡ Ἐπιστημονική μας Ἐταιρεία κυκλοφορεῖ σέ βιβλίο τά σημαντικά αὐτά κείμενα, τά ὁποῖα ἀποτελοῦν καί τό πρῶτο σχέδιο Συντάγματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γιά νά μπορεῖ κανεῖς εὐκόλα νά τά ἀποκτήσει, νά τά διαβάσει καί νά γνωρίσει τά αισιόδοξα διαχρονικά μηνύματα τοῦ Ρήγα, πού προσφέρονται ιδιαίτερα μέ τά ἐπαναστατικά αὐτά κείμενα.

Δεκέμβριος 2005

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Πρόεδρος Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης
Φερῶν - Βελεστίνου - Ρήγα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ
(1757-1798)

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Στά χρόνια της σκλαβιάς, όταν η Θεσσαλία στέναζε κάτω από την τυραννία του Σουλτάνου, γεννήθηκε το 1757 ο Ρήγας Βελεστινλής¹ από ντόπιους γονείς στο Βελεστίνο Μαγνησίας, όπου βρίσκονται τα ερείπια της αρ-

1. Για τη ζωή και το έργο του Ρήγα παραπέμπουμε στην επίλεκτική βιβλιογραφία: É. Legrand, *Documents inédits concernant Rhigas Vélestinlis et ses compagnons de martyre tirés des archives de Vienne en Autriche*, Paris 1892. Σπ. Λάμπρου, *Αποκαλύψεις περί του μαρτυρίου του Ρήγα*, Αθήνα 1892. Αρ. Dascalakis, *Les Oeuvres des Rhigas Vélestinlis, étude bibliographique*, Paris 1937. Αρ. Dascalakis, *Rhigas Vélestinlis, la Révolution Française et les préludes de l' Indépendance Hellénique*, Paris 1937. Αρ. Dascalakis, «Thourios Hymnos le chant de la liberté de Rhigas Vélestinlis», *Balkan Studies*, vol. 4, 1963, p. 315-346. Nestor Camarianos, *Ρήγας Βελεστινλής. Συμπληρώσεις και διορθώσεις για τη ζωή και το έργο του*. Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια Αθαν. Ε. Καραθανάσης, Ίεπιστημονική Έταιρεία Μελέτης Φερών - Βελεστίου - Ρήγα, Αθήνα 1999. Λεάνδρου Βρανούση, *Ρήγας*, Βασική Βιβλιοθήκη αρ. 10, Αθήνα [1954], από όπου ελήφθη και το κείμενο της Νέας Πολιτικής Διοικήσεως του Ρήγα για την παρούσα έκδοση. Λ. Βρανούση, *Ρήγας Βελεστινλής-Φεραϊός*, Άπαντα Νεοελλήνων Κλασικών, Αθήνα 1968. Λ. Βρανούση, «Η σημαία, τό εθνόσημο και ή σφραγίδα της “Ελληνικής Δημοκρατίας” του Ρήγα», Αθήνα 1992. Ανάτυπο από τόν 8^ο τόμο του *Δελτίου Έραλδικής και Γενεαλογικής Έταιρείας Ελλάδος*, σελ. 347-388. Νικ. Πανταζοπούλου, *Μελετήματα για τόν Ρήγα Βελεστινλή*, Ίεπιστημονική Έταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίου-Ρήγα, β΄ έκδ., Αθήνα 1998. C. M. Woodhouse, *Rhigas Velestinlis. The proto-martyr of Greek Revolution*, 1995 και έλληνική μετάφραση του Νικ. Νικολοΰδη, Αθήνα 1997. Λουκά Άξελοΰ, *Ρήγας Βελεστινλής, Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της έθνικης και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, έκδ. Στοχαστής, Αθήνα 2003. Σημειώνουμε ότι οι πρώτες βιογραφίες του Ρήγα Βελεστινλή γράφονται στις Γαλλικές Ίγκυκλοπαίδειες *Dictionnaire universel, historique, critique et biographique*, τόμ. XIX, 9^ε édition, Paris 1812, σελ. 464 και έξ. και *Biographie ancienne et moderne*, Paris 1824, τόμ. 37, σελ. 477-479. Βλ. D. N. Pantelodimos, «Άπό τόν πρώτο βιογράφο στον πρώτο ανδριάντα του Ρήγα Βελεστινλή», στον τόμο Irini Tsamadou-Jacobberger (éd.), *Mélanges offerts à Astérios Argyriou*, L' Harmattan, Paris, 2000, σελ. 233-245.

χαίας πόλεως τῶν Φερῶν. Τό βαπτιστικό του ὄνομα ἦταν «Ρήγας», ὄνομα πού συνηθιζόταν στήν περιοχή τοῦ Βελεστίνου καί τοῦ Πηλίου, ἐνῶ ὡς ἐπώνυμο, κατά τή συνήθεια τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του, χρησιμοποίησε τό «Βελεστινλῆς»² ἀπό τό ὄνομα τοῦ τόπου, ὅπου γεννήθηκε.

Στή γενέτειρά του θά ἄγγιξε τά λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλης τοῦ Ἀδμήτου καί τοῦ Ἰάσονα τῶν Φερῶν. Ἐκεῖ θά ἐνίωσε τή σημασία, πού ἔχει στήν αὐτοσυνειδησία ἡ γνώση τῆς ἐνδοξῆς ἱστορίας τῶν προγόνων. Ὅμως στή γενέτειρά του, τό Βελεστίνο, θά εἶχε ἐπίσης καί τήν τρομακτική ἐμπειρία τῆς βαρβαρότητας τῆς ὀθωμανικῆς ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας, ὅπως χαρακτηριστικά τήν περιγράφει στό βιβλίο του «*Νέος Ἀνάχαρσις*»³:

«Οἱ συχνοί ἄδικοι φόνοι κατά τῶν χριστιανῶν, ὅπου γίνονται τήν σήμερον ἐδῶ, ἤθελον ἐρημώσει ἐξ ὀλοκλήρου αὐτήν τήν πόλιν, ἄν αἱ φυσικαί χάριτές της δέν ἤθελον τούς ἀναγκάζει νά ὑπομένουν ὅλα, διά ν' ἀφήσωσι κἄν τά κόκκαλά των ἐκεῖ ὅπου ἐτάφησαν καί οἱ προπάτορές των. Ὁ Ἀνάχαρσις δέν ἐστέκετο μήτε μίαν στιγμὴν τώρα, ἀλλ' ἔφευγε νά κρυφθῆ τό γληγορότερον εἰς τά ἐνδότερα τῆς Σκυθίας του».

2. Σχετικά μέ τό ὄνομα καί τήν καταγωγή τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ βλ. Λεάνδρου Βρανούση, *Ρήγας*, ὁ. π., σελ. 266, ὑποσ. 1, Δημητρίου Καραμπερόπουλου, *Ὄνομα καί καταγωγή τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ*, ἔκδ. Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, β' ἔκδοση, Ἀθήνα 2000.
3. Βλ. «*Νέος Ἀνάχαρσις*», Βιέννη 1797, σελ. 133. Ἐπανεκδοση ἀπό τή Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, εἰσαγωγή-ἐπιμέλεια-Σχόλια Ἄννας Ταμπάκη, Ἀθήνα 2000, καί ἀπό τήν Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου Ρήγα, ἐπιμέλεια-εἰσαγωγή-εὑρετήριο Δημ. Καραμπερόπουλο, Ἀθήνα 2005.

Νέος μέ δίψα για μάθηση σπουδάζει στη Σχολή της Ζαγοράς Πηλίου, στην οποία μελετούσε και αρχαίους συγγραφείς, όπως διαπιστώνεται από αυτόγραφέ του σε σχετικό βιβλίο, τό όποιο τώρα απόκειται στην Έθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος⁴. Από τό Βελεστίνο ό Ρήγας φεύγει σε ηλικία περίπου είκοσι έτων και πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη, όπου μαθαίνει ξένες γλώσσες και αύξάνει τίς γνώσεις του κοντά στους Φαναριώτες. Άργότερα έγκατάστηκε στη Βλαχία⁵, ή όποία γειτνιάζε μέ την Εύρώπη και ύπηρχε κάποια έλευθερία.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επαναστατικής σκέψης του Ρήγα και τή σύλληψη του συγκεκριμένου επαναστατικού του σχεδίου θά διαδραμάτισαν οί μελέτες του καθώς και σημαντικά γεγονότα της έποχής του: τά Όρλωφικά (1770), όπως αποκλήθηκαν τά αίματηρά γεγονότα που έπακολούθησαν μετά την έξεγερση των παρακινηθέντων ραγιάδων από τους άδελφούς Όρλώφ άπεσταλμένους της τσαρίνας της Ρωσίας Αικατερίνης, οί όποιοι όμως έγκατέλειψαν τους έξεγεργμένους Έλληνες στη μανία των κατακτητών ή νέα πολιτειακή κατάσταση μέ την Γαλλική Έπανάσταση (1789) και ό πόλεμος των «τριών Ίμπεριών»⁶, (1787-1792), μέ τίς έν συνεχεία συμφωνίες του Συστώβ (1791) και Ίασίου (1792) μεταξύ της Αυστρίας, Ρωσίας και της Όθωμανικής Πύλης αντίστοιχα. Οί συμφωνίες αυτές διέψευσαν τίς έλπίδες των σκλαβωμένων, πώς

4. Βλ. Λεάνδρου Βρανούση, «Άγνωστα νεανικά χειρόγραφα του Ρήγα», *Υπέρεια*, τόμ. 2, Πρακτικά Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», (Βελεστίνο 1992), Άθήνα 1994, σελ. 563-576.
5. Στο βιβλίο του «Νέος Ανάχαρις», σελ. 295, σε ύποσημείωση γράφει ότι τό 1788 βρισκόταν στο «Γίγγιγιοβον» της Βλαχίας.
6. Ό Ρήγας αναφέρει «τόν ένεστῶτα πόλεμον των τριών Ίμπεριών» στην άφιέρωση του βιβλίου του «Φυσικής άπάνθημα», Βιέννη 1790, σελ. γ΄.

τάχα τά χριστιανικά κράτη θά ἀπελευθέρωναν τούς Ἑλλη-
 ληνες καί τούς ἄλλους Βαλκανικούς λαούς ἀπό τόν Ὄθω-
 μανικό δεσποτισμό καί τυραννία. Ἐπισημαίνουμε ὅτι στή
 διαμόρφωση τῶν πολιτικοκοινωνικῶν ἰδεῶν τοῦ Ρήγα ση-
 μαντικό ρόλο θά ἔπαιξε ἐκτός τῶν ἄλλων καί τό ἔργο τοῦ
 Montesquieu, «*Τό Πνεῦμα τῶν νόμων*», (*De l' Esprit de
 Lois*), τό ὁποῖο, ὅπως ἀναγράφει στήν τελευταία σελίδα
 τοῦ «*Φυσικῆς ἀπάνθισμα*», Βιέννη 1790, εἶχε ἀρχίσει νά
 τό μεταφράζει, γεγονός πού δείχνει ὅτι ὁ Ρήγας ἀπό νωρίς
 εἶχε ἐκδηλώσει τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν δημοκρατική
 διοίκηση τοῦ κράτους του.

Ἡ ἐπαναστατική φυσιογνωμία τοῦ Ρήγα

Οἱ πολύπλευρες ὡστόσο πτυχές τῆς προσωπικότητος
 τοῦ Ρήγα ἀποκαλύπτονται μετά ἀπό τή συστηματική με-
 λέτη τῶν ἔργων του καί τοῦ ἐπαναστατικοῦ του σχεδίου.
 Διαπιστώνεται κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὅτι ὁ Ρήγας Βελε-
 στινλῆς εἶναι μία ἀπό τίς σημαντικότερες φυσιογνωμίες
 τοῦ Νεώτερου Ἑλληνισμοῦ καί τῶν Βαλκανίων: Διαφωτι-
 στής, Ἐπανάστατης, Μάρτυρας, Πολιτικός νοῦς, Στρατιω-
 τικός νοῦς, Ἐθνεγέρτης καί Ὁραματιστής μιᾶς δημοκρατι-
 κῆς πολιτείας τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου.

1. Διαφωτιστής θεωρεῖται γιά τά βιβλία, πού ἔγραψε
 καί τύπωσε. Συγκεκριμένα, ὁ Ρήγας κάνει τήν ἐμφάνισή
 του στά ἑλληνικά γράμματα τό 1790 μέ τά πρῶτα δύο βι-
 βλία του: Τό «*Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν*»⁷, τό

7. Εἶναι μετάφραση ἀπό τό βιβλίον τοῦ Retif de la Bretonne (1734-
 1806) «*Les Contemporaines*». Βλ. Ι.Α. Θωμόπουλος «Το πρότυπο
 τοῦ “Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν”». *Νέα Ἑστία*, τόμ. 48,
 1950, σελ. 1028-1038.

όποιο θεωρείται ως τό πρώτο βιβλίο από τό νέο είδος λογοτεχνικού έργου, τοῦ μυθιστορήματος, στόν ἑλληνικό χώρο. Στό βιβλίο αὐτό διαπιστώνεται ἡ πρωτοπόρα πολιτικοκοινωνική του σκέψη, διότι ἐναντιώνεται ἐκτός τῶν ἄλλων στούς τίτλους εὐγενείας, πού τότε συνηθίζοταν. Μέ ἔμφαση παρατηρεῖ:

«Ἡ ἀληθινή εὐγένεια εἶναι φυτεμένη εἰς τό ὑποκείμενον τοῦ ἀνθρώπου καί ὄχι εἰς τοὺς ματαιοὺς τίτλους τῶν προπατόρων (καθώς μεγαλαυχοῦν μερικοὶ καί ὑπεραίρονται, ὡσάν νά ἐκατέβηκαν ἀπό τά σύννεφα μέ τό ζιμπίλι) καί ἄν τοὺς παρατηρήσει κανεῖς, τοὺς εὐρίσκει ἢ τρελλοὺς ἢ μωροὺς»⁸.

Τήν ἴδια χρονιά τύπωσε ἐπίσης τό βιβλίο «Φυσικῆς ἀπάνθισμα»⁹, στόν πρόλογο τοῦ ὁποίου προσφέρει ἕνα δίδαγμα, ὅτι θά πρέπει νά ἀποφεύγουμε τή μεμψιμοιρία καί νά δουλεύουμε γιά τήν μόρφωση τοῦ λαοῦ. Χαρακτηριστικά γράφει:

«Δέν εὐχαριστήθην μόνον ἀπλῶς νά θρηνησω τήν κατάστασιν τοῦ γένους μου, ἀλλά καί συνδρομήν νά ἐπιφέρω ἐπάσχισα ὅσον τό ἐπ' ἐμοί, ἀπανθίζοντας ἀπό τε τῆς Γερμανικῆς καί Γαλλικῆς γλώσσης τά οὐσιωδέστερα τῆς Φυσικῆς ἱστορίας, τά ὅποια διά νά γένουν πλέον εὐληπτα,

-
8. Ρήγα Βελεστινλή, *Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν*, Βιέννη 1790, ἐπανεκδόση Ἀθήνα 1971, ἐπιμ. Π. Πίστας, σελ. 186. Πρβλ. Ἀντώνης Χουρδάκης, *Παιδαγωγία καί διαφωτισμός στό «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν» τοῦ Ρήγα Βελεστινλή*, Τυπωθῆτω, Ἀθήνα 1999.
9. Βλ. Ρήγα Βελεστινλή, *Φυσικῆς ἀπάνθισμα*, Βιέννη 1790, φωτομηχανική ἐπανεκδόση μέ τήν προσθήκη εὐρετηρίου (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου) ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Ἀθήνα 1991 καί τρίτη ἐπανεκδόση, Ἀθήνα 2000. Ἐπίσης ἐπανεκδόση ἀπό τή Βουλή τῶν Ἑλλήνων, Εἰσαγωγῆ-ἐπιμέλεια-σχόλια Κώστα Πέτσιου, Ἀθήνα 2002.

συνέπονται κατ' ἐρωταπόκρισιν διδασκάλου καί μαθητοῦ, ἕως εἰς ἓνα μέρος».

Ὁ Ρήγας γράφει τή φυσική του σέ «ἀπλοῦν ὕφος»¹⁰ γιά νά εἶναι κατανοητή ἀπό τόν λαό καί νά καταπολεμήσει κατ' αὐτόν τόν τρόπο τίς προλήψεις καί δεισιδαιμονίες. Μεταφέρει, ὅπως ἔχουμε ἀποδείξει μέ τίς ἔρευνές μας¹¹, στίς σελίδες τῆς φυσικῆς του τήν ἐπιστημονική γνώση τῆς Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, (1751-1780), τῶν Diderot καί D' Alambert. Κατόρθωσε μάλιστα τά ἐπιστημονικά κείμενα νά τά ἀποδίδει στήν ἀπλή ἑλληνική μέ θαυμάσια ρέουσα γλώσσα καί γλαφυρότητα. Στόν πρόλόγο του τονίζει ἀκόμη ὅτι στόχος του ἦταν νά καταλάβουν ὅλοι αὐτά πού γράφει καί ὄχι νά κάνει ἐπίδειξη γνώσεων γιά μία μικρή μειοψηφία μορφωμένων, οἱ ὁποῖοι ἔγραφαν σέ δυσκολονόητο ἀρχαϊκό ἰδίωμα. Ἰδιαίτερα σημειώνει:

«Ὅθεν ἀφορῶντας ὁ σκοπός μου εἰς τό νά ὠφελήσω τό γένος μου, καί ὄχι πρός ἐπίδειξιν νά ἐπισωρεύσω λέξεις εἰς αὐτό μου τό ἀπάνθισμα, ἔπρεπε νά τό ἐκθέσω μέ σαφήνειαν ὅσον τό δυνατόν, ὅπου νά τό καταλάβουν ὅλοι, καί νά ἀποκτήσουν μίαν παραμικράν ἰδέαν τῆς ἀκαταλήπτου φυσικῆς».

10. Τό «ἀπλοῦν ὕφος» τῆς φυσικῆς τοῦ Ρήγα ἀκολουθήθηκε στή συνέχεια καί στίς φυσικές τοῦ Κων. Κούμα, Κων. Βαρδαλάχου καί Δημ. Δαρβάρεως (1812).

11. Βλ. D. Karabéropoulos, «Le Florilège de Physique (Φυσικῆς ἀπάνθισμα) de Rhigas Vélestinlis et l' Encyclopédie. Première identification d' un modèle», *Bulletin de Liaison* No 12, Centre d' Etudes Balkaniques Inalco, Paris, Décembre 1994, p. 129-139. Δημητρίου Καραμπερόπουλου, «Ἡ Γαλλική "Encyclopédie" ἓνα πρότυπο τοῦ ἔργου τοῦ Ρήγα "Φυσικῆς ἀπάνθισμα"», *Ὁ Ἐραμιστής*, τόμ. 21, 1997, σελ. 95-128.

Στόχος του τελικός ήταν «νά αναλάβη τό πεπτωκός Έλληνικόν γένος», νά φθάσει στην πρότερή του θέση, στην παιδεία καί στή μόρφωση.

Μέ τήν φυσική του Ρήγα, όπως έχουμε δείξει σέ σχετική μελέτη μας¹², μεταφέρεται γιά πρώτη φορά σέ έλληνικό βιβλίο ή έπιστημονική γνώση τής κυκλοφορίας του αίματος. Άς σημειωθεί ακόμη ότι ο Ρήγας συμβάλλει καί στον πλουτισμό τής έλληνικής γλώσσας καταχωρίζοντας λέξεις καί νέους όρους, οί όποιοι έκτοτε καθιερώνονται στό έλληνικό λεξιλόγιο, όπως «άνεμόμετρον», «ήλεκτρόμετρον», «μαγνητισμός», «πνευμονική αρτηρία», «πνευμονική φλέβα», «αισθαντικός», «ώθηστικός», «όριζοντικός»¹³.

Ο Ρήγας τή σημαντική χρονιά, πού αρχίζει νά εφαρμόζει τό επαναστατικό του σχέδιο, τό 1797, μεταφράζει καί τυπώνει δύο θεατρικά έργα, γνωρίζοντας τόν παιδευτικό ρόλο του θεάτρου στην πνευματική ανάπτυξη των Έλλήνων. Γι' αυτό έξ άλλου στό έβδομο φύλλο τής *Χάρτας τής Ελλάδος* παραθέτει καί τήν εικόνα του αρχαίου θεάτρου, τήν όποία πήρε από τό βιβλίο του Barbié du Bocage¹⁴. Στά «Όλύμπια»¹⁵, μετάφραση έργου του P. Metastasio, (1698-1792),

12. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Ιατρικές γνώσεις του Ρήγα Βελεστινλή στό έργο του "Φυσικής άπάνθισμα"», *Υπέρεια*, τόμ. 1, Πρακτικά Α' Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνου-Ρήγας», (Βελεστίνου 1986), Αθήνα 1990, σελ. 457-499.
13. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Η Γαλλική...», ό. π., σελ. 127. Θά πρέπει κάποτε νά συνταχθεί τό «Λεξιλόγιο» του Ρήγα, γιά νά παρουσιασθεί ό γλωσσικός πλούτος στα έργα του καθώς καί ό αριθμός των νέων λέξεων, πού εισάγονται στην έλληνική γλώσσα.
14. Barbié du Bocage, *Recueil de Cartes Géographiques plans, vues et médailles de l' ancienne Grèce relatif au voyage de jeune Anacharsis*, Paris 1788.
15. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, *Ο Ρήγας μεταφραστής των Όλυμπίων του Μεταστάσιο*, Έπιστημονική Έταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2001.

άπαριθμεί στά «Προλεγόμενα» τά ἀθλήματα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τῆς ἀρχαιότητος, ὅπου ὠστόσο προσθέτει καί τή σημαντική πληροφορία, ὅτι στήν ἐποχή του μερικά ἀπό αὐτά τά ἀθλήματα διατηροῦνταν στήν Θεσσαλία καί σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα. Προφανής ὁ σκοπός τοῦ Ρήγα. Ἦθελε νά συνδέσει τό παρόν μέ τό ἔνδοξο παρελθόν καί νά δημιουργήσει τά ἀνάλογα συναισθήματα στούς ἀναγνώστες του, πού θά ἦταν ἀπαραίτητα στήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπαναστατικῆς τους διάθεσης. Μάλιστα βρίσκει εὐκαιρία καί μέ τά πιό ἔντονα τυπογραφικά στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τονίζει ιδιαίτερα τέσσερις φορές τή λέξη «*Ελευθερία*», φορτίζοντάς την μέ νόημα ἐπαναστατικό. Ἐπίσης στήν ἀρχή τοῦ δευτέρου θεατρικοῦ ἔργου ἢ «*Βοσκοπούλα τῶν Ἄλπεων*» τοῦ L. F. Marmontel, (1723-1799), μέ ἔμφαση ὑπογραμμίζει τή ρήση: «*Ὁ ἱερός τῆς πατρίδος ἔρωσ ἐμφωλεύει εἰς τήν καρδίαν καί ἡ καρδιά δέν γηράσκει ποτέ*», θέλοντας κατ' αὐτόν τόν τρόπο νά τονίσει τήν πρός τήν πατρίδα ἀφοσίωση τῶν Ἑλλήνων.

2. Ἐπαναστάτης. Ὁ Ρήγας, ὡς πραγματικός ἡγέτης καί ἐπαναστάτης, ἔδωσε προτεραιότητα στήν ψυχική προετοιμασία τῶν σκλαβωμένων, γιά νά εἶναι σέ θέση νά ἀδράξουν τά ὄπλα καί νά ἐπαναστατήσουν κατά τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας. Ἦθελε πρῶτα νά ἐξυψώσει τό ἠθικό τους καί μετά νά τοὺς ὠθήσει στόν ἀγῶνα τῆς ἐπανάστασης, τότε πού θά χρειάζοταν καί τή ζωή τους ἀκόμα νά θυσιάσουν. Προσπάθησε νά δείξει στούς συμπατριῶτες του τή μεγάλη κληρονομιά, τήν ὁποία εἶχαν ἀπό τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, τό μεγαλεῖο τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, τήν οἰκονομική καί πολιτική τους δύναμη καί τήν ἀνδρεία τῶν προπατόρων τους.

Ὅπως διαπιστώνεται ἀπό τά ἔργα του καί τά ἀνακριτικά ἔγγραφα, ὁ Ρήγας χρησιμοποίησε τά δύο σημαντικά

μέσα τῆς ἐπικοινωνίας: τὴν εἰκόνα καὶ τὴν μουσική. Μὲ τὰ μέσα αὐτὰ θὰ ἦταν σέ θέση νά περάσει στοὺς σκλαβωμένους τὰ μηνύματα πού ἤθελε, γιὰ νά ἔχει τὰ καλλίτερα ἀποτελέσματα κατὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ του σχεδίου. Συγκεκριμένα χρησιμοποίησε:

Α. Γιὰ ἐποπτικὸ ὕλικὸ τὴν εἰκόνα τοῦ *Μεγάλου Ἀλεξάνδρου*, τὸν τόμο *Νέος Ἀνάχαρσις καὶ τὴ Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*.

Β. Γιὰ μουσική, γιὰ τραγούδι τὸν *Θούριο* καὶ τὸν *Ὕμνο Πατριωτικὸ*.

Γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ μέθοδο καὶ τακτικὴ, πού ὁ Ρήγας ἐφήρμοσε, ἀποκαλυπτικά εἶναι τὰ ὅσα γράφει ὁ ὑπουργὸς Ἀστυνομίας τῆς Αὐστρίας Pergen: «Ὡς προπαρασκευαστικὸν μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (δηλ. τὸν στρατιωτικὸ καὶ ἐπαναστατικὸ) συνέταξε καὶ διέδωκεν ὁ Ρήγας σφόδρα ἐπαναστατικὸν τραγούδι, τὸν Θούριον ὕμνον, ἠτοίμασε χάρτας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 12 φύλλα. Ἐτύπωσε δὲ μέγα ἀριθμὸν ἀντιτύπων, μετέφρασεν ἑλληνιστί τὸ τέταρτον μέρος τοῦ βιβλίου Ἀνάχαρσις μὲ πολιτικὰς σημειώσεις καὶ τὸν Ἠθικὸν Τρίπουν. Ἐξέδωκεν εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μὲ παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀνδρείας του... μὲ τὴν πρόθεσιν νά κάμῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας αἰσθητὴν τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως»¹⁶.

Ὁ Ρήγας ἐφαρμόζοντας τὸ συγκεκριμένον ἐπαναστατικὸ του σχέδιο τυπώνει τὸ 1797 σέ ἓνα φύλλο, διαστάσεων 44.7

16. Βλ. Κων. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλή*, Ἀθήνα 1930, φωτομηχανικὴ ἔκδοση ἀπὸ τὴν Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, μὲ τὴν προσθήκη εὐρετηρίου (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου), Ἀθήνα 1997, σελ. 179-181.

ἐκ. Χ 29 ἐκ., τὴν εἰκόνα τοῦ **Μεγάλου Ἀλεξάνδρου**, πού πλαισιώνεται ἀπὸ τὶς μορφές τῶν τεσσάρων στρατηγῶν του, Ἀντίγονο, Σέλευκο, Κάσσαδρο καὶ Πτολεμαῖο. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τέσσερες παραστάσεις, ὅπως τὶς μνημονεύει, μὲ τὰ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου: «1. Τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν Βαβυλῶνα, 2. Τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, 3. Τὴν ἦτταν τοῦ Δαρείου καὶ 4. Τὴν φαμίλιαν τοῦ νικημένου τούτου βασιλέως εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀλεξάνδρου». Ἐπὶ πλεον ὁ Ρήγας ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος «ἐχάλασε τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν». Τὰ κείμενα τῆς ἔκδοσης αὐτῆς εἶναι στὰ ἑλληνικά καὶ γαλλικά, ἴσως γιὰ νὰ διαβασθοῦν καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους, τοὺς φιλέλληνας¹⁷.

Ἀκόμη ὁ Ρήγας, γιὰ νὰ ἐξάρει τὴν ἀνδρεία τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐμπνέωσει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς σκλαβωμένους, στὸν Ὑμνο Πατριωτικὸ ἀπευθύνεται στὸν Μέγα Ἀλέξανδρο:

«Ἀλέξανδρε τώρα νὰ βγῆς
ἀπὸ τὸν τάφον καὶ νὰ ἰδῆς
τῶν Μακεδόνων πάλιν,
ἀνδρείαν τὴν μεγάλην,
πῶς τοὺς ἐχθροὺς νικοῦνε,
μὲ χαρὰ στὴ φωτιά», (στροφὴ 33).

17. Πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι τὸ μόνο ἔργο, στὸ ὁποῖο ὁ Ρήγας γράφει καὶ σὲ ἄλλη γλῶσσα ἐκτός ἀπὸ τὴν ἑλληνική. Ἡ εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπανεκδόθηκε τὸ 1998 ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὸ πρωτότυπο ἀντίτυπο τῆς Συλλογῆς του καὶ ἀπὸ τὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα τὸ 2005 ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀντίτυπο πού εὐγενικά παραχωρήθηκε γιὰ τὴν ἐπανεκδόσή του.

Ὡστόσο ἀξίζει νά τονισθεῖ ὅτι σέ μιά ἐποχή θριάμβου τοῦ Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ὁ ὁποῖος εἶχε καταλύσει καί τήν Βενετική αὐτοκρατορία καί ὅλοι τόν ὑμνοῦσαν ὡς ἐλευθερωτή, ὁ Ρήγας δέν ἔγραψε ὑπέρ του οὔτε μία λέξη, οὔτε ἓνα στίχο, ὅπως ἔκαναν ἄλλοι Ἕλληνες¹⁸. Ἀντίθετα αὐτήν τήν ἐποχή τύπωνε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τονίζοντας τήν ἀνδρεία του καί προσφέροντάς τον ὡς πρότυπο στούς Ἕλληνες, γιά τήν πορεία τῆς ἐλευθερώσεώς τους, ὅτι μόνοι τους θά τήν ἀποκτήσουν, χωρίς νά προσβλέπουν στῶν ξένων τή βοήθεια.

Μετέφρασε καί ἐξέδωσε ἐπίσης τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τόν τέταρτο τόμο **Νέος Ἀνάχαρσις**, ἔργο τοῦ Γάλλου συγγραφέως J. J. Barthélemy, (1716-1795), "*Voyage du jeune Anacharsis en Grèce*", Paris 1788. Τήν ἔκδοση ἐμπλούτισε μέ πολλές ὑποσημειώσεις καί παρατηρήσεις τονίζοντας στούς Ἕλληνες τήν ἀρχαία δόξα καί τή σημαντική καταγωγή τους. Ἀξίζει νά ἀναφερθεῖ πῶς ἔκριναν οἱ ἀνακριτικές ἀρχές τῆς Αὐστρίας τήν ἀξία τῆς ἐλληνικῆς αὐτῆς ἔκδοσης, ἡ ὁποία τόνιζε τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων. Ἐγραφε στίς 29 Δεκεμβρίου 1797 ὁ ὑπουργός Ἀστυνομίας τῆς Αὐστρίας Pergen στόν αὐτοκράτορά του Φραγκίσκο: «Ὁ Νέος Ἀνάχαρσις ἐφαίνετο ὅλως διόλου κατάλληλος νά δείξη εἰς τό ἐλληνικόν ἔθνος, ποῖον μέγεθος κατεῖχε ἄλ-

18. Βλ. Ἀδαμαντίου Κοραῆ, *Ἄσμα Πολεμιστήριον*, 1800, σελ. 11, φωτοανατύπωση τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν/ Ε.Ι.Ε., Ἀθήνα 1983. Χριστοφόρου Περραιβοῦ, *Ἦμνος ἐγκωμιαστικός παρ' ὄλης τῆς Γραικίας πρὸς τόν ἀρχιστράτηγον Μποναπάρτε*, Κέρκυρα 1798, φωτοανατύπωση τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1998. Ἐπίσης ὁ Μαρτελάος καί ἄλλοι Ἑπτανήσιοι ποιητές ὑμνήσαν τόν Βοναπάρτη, βλ. Γεωργίου Μέγα, «Ὁ Ναπολέον Βοναπάρτης καί ἡ σύγχρονη ἐλληνική ποίηση», *Νέα Ἐστία*, τόμ. 89, 1969, σελ. 1661-1676.

λοτε ἢ πατρίς του». Καί ὁ ὑπουργός χαρακτηριστικά συνεχίζει γιά τήν σημασία τοῦ βιβλίου, πού διάλεξε ὁ Ρήγας γιά τήν ἀφύπνιση τῶν σκλαβωμένων, γι' αὐτό καί ἀπαγόρευσε τήν ἐλληνική μόνο μετάφραση καί ὄχι τίς ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου στά γαλλικά καί γερμανικά: «Ἄν καί τό βιβλίον Ταξειδία τοῦ Ἀναχάρσιδος εἰς τήν γαλλικήν γλῶσσαν καί εἰς τήν γερμανικήν μετάφρασιν δέν εἶναι ἀπηγορευμένον, ἐν τούτοις ἄλλως ἔχει ὡς πρός τήν ἐλληνικήν μετάφρασιν, ἢ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι προωρισμένη μόνον πρός τοῦτο, νά ἐξεγείρη δηλαδή τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Διά τοῦτο ἔδωκα ἐντολήν εἰς τήν Ἀστυνομίαν νά κατάσχουν ὅλα τά ἤδη τυπωμένα ἢ ἀκόμη τυπούμενα μέρη τοῦ βιβλίου τούτου»¹⁹.

Ὁ Ρήγας καταφέρθηκε πρῶτος στίς κακοήθειες τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου Corneille de Pauw (1739-1799), ὁ ὁποῖος στήν «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» (*Recherches philosophiques sur les Grecs*, Βερολίνο 1788) γράφει ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα καί ἐναντιώνεται στήν ὠραιότητα τῶν Τεμπῶν, ἃν καί δέν εἶχε ἐπισκεφθεῖ τήν Ἑλλάδα. Χαρακτηριστικά ὁ Ρήγας σημειώνει:

«Ὁ κύρ Πάβ πρέπει νά ἔβγη ἀπό τό Βόρειον φροντιστήριόν του, νά γίνῃ αὐτόπτης τῆς τοποθεσίας ἐκείνης [τῶν Τεμπῶν] καί τότε πειθόμενος ἀνυπερθέτως θέλει ὁμολογήσει ὡς ὁ Τότ, τήν ὑπεροχήν των ἀπό κάθε ἄλλην. Εἰ δέ καί ἀπιστῆ εἰς τοὺς αὐτόπτας καί λογομαχῆ ἰσχυρογωνμόν, εἶνε ἄδικος»²⁰.

19. Βλ. Κων. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα...*, ὁ. π., σελ. 33-35.

20. Ρήγα Βελεστινῆ, *Νέος Ἀναχάρσις*, τόμος τέταρτος, Βιέννη 1797, ὑποσημείωση σελ. 151.

Ένα τρίτο σημαντικό μέσο για την προώθηση των σκοπών του ήταν ο σχεδιασμός και η έκδοση της **Χάρτας της Ελλάδος**²¹. Αποτελείται από δώδεκα φύλλα, τα όποια αν συνενωθούν στην αρμόζουσα θέση σχηματίζεται τότε ένας μεγάλος χάρτης της Ελλάδος και του Βαλκανικού χώρου, διαστάσεων περίπου δύο επί δύο μέτρων. Η έκδοσή της έντυπωσε τους ειδικούς χαρτογράφους και τους μορφωμένους Έλληνες. Ίδιαίτερα ο ύπουργός της Αστυνομίας Pergen έγραφε προς τον αυτοκράτορα της Αυστρίας, ότι ο Ρήγας με τη Χάρτα του ήθελε να προπαρασκευάσει το επαναστατικό του σχέδιο και να παραστήσει «τό μεγαλείον της Ελλάδος»²². Την εμπλούτισε με εκατόν εξήντα δύο νομίσματα αρχαίων ελληνικών πόλεων καθώς και με τοπογραφικά διαγράμματα σημαντικών ιστορικών τόπων και γεγονότων της αρχαιότητας: της Ολυμπίας, της Σπάρτης, της Σαλαμίνας, των Αθηνών, των Δελφών, των Πλαταιών, των Θερμοπυλών. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Ρήγας κατόρθωσε να παραπλανήσει την Αυστριακή Αστυνομία και να λάβει για έξι μήνες την άδεια έκτυπώσεως των δώδεκα φύλλων της Χάρτας του. Συγκάλυψε τον πραγματικό σκοπό της έκδοσης, όπως υποστηρίζουμε στη μελέτη μας, πού ήταν η έκδοση ενός πολιτικού χάρτη του κράτους του, διαιε-

21. Σχετικά βλ. Γεωργίου Λαΐου, «Οι Χάρτες του Ρήγα. Έρευνα επί νέων πηγών», *Δελτίον της Ιστορικής Έθνολογικής Έταιρείας της Ελλάδος*, τόμ. 14, 1960, σελ. 231-312, και σέ ανάπτυπο. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Η Χάρτα της Ελλάδος του Ρήγα. Τά πρότυπά της και νέα στοιχεία», στο *Η Χάρτα του Ρήγα, επανέκδοση της Χάρτας από την Έπιστημονική Έταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα*, (έπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου) με την υποστήριξη της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1998, σελ. 13-90.

22. Βλ. Κων. Αμάντου, *Ανέκδοτα έγγραφα...*, ό. π., σελ. 33.

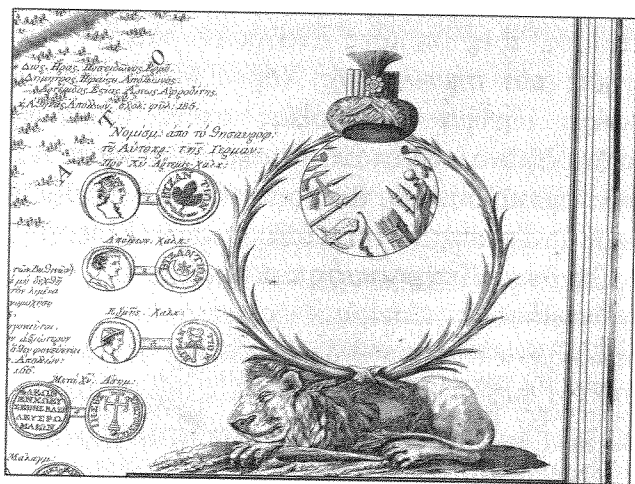
μένου σέ έπαρχίες και τοπαρχίες, άπαραίτητο έργαλειό για τίς έκλογές που έτοιμάζε μετά τήν επικράτηση τής επανάστασής του. Γι' αυτό εξάλλου πήρε ώς πρότυπο τόν χάρτη τής άρχαίας Έλλάδας του G. Delisle, που ήταν διαιρεμένος σέ Τοπαρχίες και Έπαρχίες. Επί πλέον ό Ρήγας διατήρησε τά άρχαία έλληνικά όνόματά του στην έκδοση τής Χάρτας του και δέν χρησιμοποίησε τήν ύπάρχουσα τότε διοικητική διαίρεση τής όθωμανικής διοίκησης. Επί πλέον ό Ρήγας στον τίτλο τής Χάρτας καταχωρίζει και τό τοπογραφικό διάγραμμα τής γενέτειράς του, του Βελεστίνου²³, στό όποιο καταγράφει τίς άρχαιότητες, που είχε δεϊ και ψηλαφίσει στά νεανικά του χρόνια, προσφέροντας ώστόσο και ένα μήνυμα, πώς ό καθένας θά πρέπει νά άναδεικνύει τά ιστορικά στοιχεία του τόπου του²⁴.

23. Βλ. Εύαγγ. Κακαβογιάννη, «Η “Επιπεδογραφία τής Φερᾶς” του Ρήγα Βελεστινλή από άποψη άρχαιολογική», *Υπέρεια*, τόμ. 1, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας» (Βελεστίνο 1986), Άθήνα 1990, σελ. 423-449. Μέ τεκμήρια ύποστηρίζεται από τόν συγγραφέα ότι ό Ρήγας θά πρέπει νά θεωρείται ώς ό πρώτος άρχαιολόγος του νεώτερου Έλληνισμού.

24. Ίσως για τήν καταγραφή των ιστορικών στοιχείων τής γενέτειράς του, ό Ρήγας νά άκολούθησε τίς οδηγίες των συμπατριωτών του Δαν. Φιλίππιδη και Γρηγ. Κωνσταντά, οι όποιοι πρότειναν όπως οι «λογιώτατοι», άκολουθώντας τό παράδειγμά τους, γράψουν τά σχετικά μέ τήν γενέτειρά τους, ούτως ώστε νά άποκτηθει «μιά χωρογραφία του τόπου μας, πράγμα αναγκαϊότατο και ώφελιμώτατο εις όλους». Βλ. Δαν. Φιλίππιδη-Γρηγ. Κωνσταντά, *Νεωτερικῆ γεωγραφία*, Βιέννη 1791, επανέκδοση μέ έπιμέλεια Αϊκ. Κουμαριανού, Άθήνα 1971, σελ. 102-103.

Τό «ρόπαλο του Ήρακλέους»

Ο Ρήγας άρχισε τήν έκδοση τής Χάρτας του μέ τήν Έπιπεδογραφία τής Κωνσταντινουπόλεως, Βιέννη 1796, πού άποτελεί τό πρώτο φύλλο τής, παραθέτοντας καί έξι νομίσματά τής. Τά τρία εΐναι τής άρχαίας καί τά άλλα τρία τής βυζαντινής έποχής, θέλοντας ίσως κατ' αυτόν τόν τρόπο νά δείξει τή συνέχεια του Έλληνισμού. Ένδιαφέρον όμως παρουσιάζει ή παράσταση του κοιμισμένου λιονταριου, στή ράχη του όποιου βρισκονται τά σύμβολα τής σουλτανικής έξουσίας, ενώ στά πόδια του έναποτίθεται όριζόντια τό ρόπαλο του Ήρακλέους. Μέ τή συμβολική αυτή παράσταση ό Ρήγας προσφέρει ένα μήνυμα αισι-

Η παράσταση του κοιμισμένου λιονταριου μέ τό ρόπαλο του Ήρακλέους στά πόδια του στήν Έπιπεδογραφία τής Κωνσταντινουπόλεως, πρώτο φύλλο τής Χάρτας.

οδοξίας στους σκλαβωμένους Έλληνες και τους άλλους λαούς των Βαλκανίων. Θέλει νά πει πώς όταν μέ τό έπαναστατικό του κήρυγμα ξυπνήσουν από τήν κατάσταση τής σκλαβιάς και ένθουσιασθούν μέ τόν Θούριο και τό έπαναστατικό του μήνυμα, θά άρπάξουν τά άρματα - τό ρόπαλο - και θά συντρίψουν τήν όθωμανική τυραννία, δημιουργώντας στή θέση της τή δημοκρατική πολιτεία, τή Νέα Πολιτική Διοίκηση.

Σημαντική επίσης για τό μήνυμά της είναι και ή παράσταση στον τίτλο τής Χάρτας του γυμνόποδα Ήρακλή μέ τό ρόπαλο²⁵, σύμβολο τής έλληνικής πνευματικής δύναμης, που παλεύει μέ τήν έφιππο Άμαζόνα, τής όποιίας ό σιδερένιος διπλός πέλεκυς, σύμβολο τής Περσικής Άσιατικής δύναμης, δηλ. τής δύναμης των άρμάτων, τής ύλης, είναι τσακισμένος. Ό Ρήγας μέ τους συμβολισμούς του αυτούς, τους όποιους αναγράφει και στον πίνακα «Εξήγησις των σημείων τής Χάρτας» στο τρίτο φύλλο, προσφέρει μήνυμα αισιοδοξίας στους σκλαβωμένους, πώς στον άγώνα τής επανάστασης θά νικήσει τελικά ή έλληνική ήθική δύναμη, αν πορευτούν μέ τις άρετές του Ήρακλή: αποφασιστικότητα, άφοσίωση στα ιδεώδη, πίστη στο καθήκον και υπεράσπιση του δικαίου²⁶.

25. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Τό ρόπαλο του Ήρακλέους. Τό σύμβολο τής επαναστατικής σκέψης του Ρήγα», περιοδ. *Ιστορικά θέματα*, τευχ. 16, Μάρτιος 2003, σελ. 27-31, Λουκία Δρούλια, «Η πολυσημία των συμβόλων και τό "ρόπαλον του Ήρακλέους" του Ρήγα», *Ό Έραμιστής*, τόμ. 21, 1997, σελ. 129-142.

26. «Ό Ήρακλής έπρόκειτο νά αποκρυσταλλώσει τό πρότυπο του ισχυρού, άκατάβλητου ήρωα... είναι ό έξολοθρευτής όλέθρων τεράτων και έκδικητής κάθε άδικίας, και τελικά παρουσιάζεται ως αντίποδας του κακού», Γιάννη Αναστασιού, «Ήρακλής», στο *Έλληνική Μυθολογία*, τόμ. 4, Έκδοτική Αθηνών, 1986, σελ. 15.

χή του πάνω περιθωρίου του δεκάτου φύλλου μέ τό ρόπαλο συμβολίζει τήν ἑλληνική πνευματική δύναμη· καταχωρίζει ἀλφαβητικά ἑκατό δεκατέσσερα ὀνόματα μεγάλων ἀνθρώπων τῆς ἀρχαιότητος, ἀρχίζοντας μάλιστα μέ τόν Ἄδμητο τῶν Φερῶν, πού ἔζησαν σέ διάφορες ἐποχές ἀπό τόν ἐνδέκατο αἰῶνα π.Χ. μέχρι τόν πρῶτο αἰῶνα μ.Χ. Θά ἤθελε κατ' αὐτόν τόν τρόπο νά δειῖξει στούς σύγχρονούς του Ἕλληνες τήν πολύχρονη ἱστορική πνευματική διαδρομή τῶν προγόνων τους. Προσθέτουμε ἀκόμη ὅτι ἐκτός ἀπό τή *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, ὁ Ρήγας ἔχει θέσει τό «ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους» καί στούς χάρτες τῆς Βλαχίας καί Μολδαβίας, πού πρόσφατα γιά πρώτη φορά ἐντοπίσθηκε κατά τήν ἐπιμέλεια τῆς ἐπανέκδοσής τους²⁷.

Ὁ Ρήγας μέ τίς παραστάσεις αὐτές στούς Χάρτες του προσδίδει διαχρονική σημασία στό ρόπαλο τοῦ Ἡρακλέους. Μέ αὐτό δέν χαρακτηρίζει μόνο τήν ἀρχαία ἑλληνική δύναμη, ἀλλά τή σημασία του τήν ἐπεκτείνει καί μέχρι τήν ἐποχή του. Γι' αὐτό, ἐξάλλου, στό Σύνταγμα του θέτει ὡς σύμβολο στήν τρίχρωμη σημαία τοῦ κράτους του καί τό ρόπαλο τοῦ Ἡρακλέους: *«Παράρτημα: Ἡ σημαία [τό ἔθνοςσημο] ὅπου βάνεται εἰς μπαϊράκια καί παντιέρες τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, εἶναι ἕν ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους μέ τρεῖς σταυρούς ἐπάνω...»*.

27. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Οἱ Χάρτες Βλαχίας καί Μολδαβίας τοῦ Ρήγα. Πρώτη αὐθεντική ἐπανέκδοση-Νέα στοιχεῖα», *Φιλολογική Πρωτοχρονιά 2005*, τόμ. 62, σελ. 179-182.

Θούριος

Γιά νά πετύχει τή μετάδοση τοῦ ἐπαναστατικοῦ του μηνύματος στους σκλαβωμένους καί νά τοὺς ἐμψυχώσει στήν ἀπόφαση γιά ἐπανάσταση, ὁ Ρήγας ἐκτός ἀπό τό ἐποπτικό ὕλικό χρησιμοποίησε καί τή μουσική. Συγκεκριμένα συνέθεσε τόν παιάνα μέ τίτλο «Θούριος», πού ἀρχίζει μέ τόν στίχο «Ὡς πότε παλληκάρια». Ἡ λέξη θούριος, (ἀπό τό ρῆμα θρώσκω, σημαίνει ὀρμητικός, μαινόμενος, πολεμικός), δέν ἦταν σέ χρήση στήν ἐποχή του· ὁ Ρήγας τή δανείζεται ἀπό τοὺς Ἀττικούς ποιητές²⁸. Ἐκτοτε καταγράφεται στό νεοελληνικό λεξιλόγιο καί γίνεται πλέον πασίγνωστος, συνώνυμος μέ τήν ἐπανάσταση.

Ὁ Θούριος εἶναι μέ ἀπλά λόγια γραμμένος, γιά νά εἶναι κατανοητός ἀπό τόν λαό. Δέν χρειάζονται ὑποσημειώσεις καί ἐπεξηγήσεις ὅπως ἄλλες ποιητικές συνθέσεις τῆς ἐποχῆς του. Γρήγορα ὁ Θούριος διαδόθηκε σέ χειρόγραφο μορφή²⁹. Πέρασε βουνά καί κάμπους, πολιτεῖες καί χωριά, στεριές καί θάλασσες τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου ἐμψυχώνοντας τοὺς σκλαβωμένους στόν τιτάνιο

28. Βλ. Αἰσχύλου, *Ἑπτὰ ἐπί Θήβας* 42, *Πέρσαι* 73, *Ἀγαμέμνων* 112, *Εὐμενίδες* 627. Σοφοκλέους, *Αἴας* 212, 612. Ἀριστοφάνους, *Ἰππεῖς* 757, *Βάτραχοι* 1289.

29. Στοιχεῖο πού δείχνει τήν ἐξάπλωση τοῦ Θουρίου ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Claude Fauriel, *Chants populaires de la Grèce Moderne*, Παρίσι 1825, τόμ. Β', σελ. 20-28, περιλαμβάνει τόν Θούριο στά δημῶδη ἄσματα. Χαρακτηριστικά ὁ Π. Κιτρομηλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οἱ πολιτικές καί κοινωνικές ἰδέες*, Β' ἔκδοση, Ἀθήνα 1999, σελ. 575, σημ. ἀρ. 66, παρατηρεῖ γιά τόν Θούριο ὅτι «ἡ συμπεριληψή του σέ μιά συλλογή δημοτικῆς ποίησης εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς πλατιᾶς του ἐξάπλωσης καί τῆς ἐνσωμάτωσης στήν ἐλληνικὴ λαϊκὴ πολιτισμικὴ παράδοση».

του πολέμου αγώνα³⁰. Ο Ρήγας τονίζει τή σημασία τῆς ἐλευθερίας, ὡς πρωτίστου ἀγαθοῦ τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι καί πάνω ἀπό τή ζωή. Διακηρύσσει ὅτι εἶναι προτιμότερη μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καί φυλακή. Εἶναι ἡ ἐμπειρία, μέχρι τότε πού ἔγραφε τόν Θούριο, τῶν σαράντα χρόνων τῆς ζωῆς του. Συμπυκνώνει τῆς ρωμιοσύνης ὅλων τῶν αἰώνων τήν πίκρα, τήν ἀγανάκτηση κατά τῆς τυραννίας:

*«Καλλιό' ναι μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά καί φυλακή»,
(Θούριος, στίχ. 7-8).*

Στούς στίχους διεκτραγωδεῖ τήν θλιβερή κατάσταση τῶν σκλαβωμένων, τήν ἀβεβαιότητα τῆς ζωῆς καί τῆς περιορισίας ἀπό τίς αὐθαιρεσίες τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας³¹:

30. Ἡ Ἐπιστημονική Ἑταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα ἐξέδωσε τό 1997 σέ ψηφιακό δίσκο πέντε παραδοσιακές μουσικές παραλλαγές τοῦ Θουρίου, πού ὁ καθηγητής τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς π. Χρήστος Κυριακόπουλος παρουσιάζει μέ τήν χορωδία του «Βυζαντινή Κυψέλη», ἐπισημαίνοντας ὅτι οἱ πέντε παραλλαγές δείχνουν τήν ἐξάπλωση τοῦ Θουρίου στόν ἐλληνικό χῶρο καί τήν προσαρμογή του στά μουσικά ιδιώματα τοῦ κάθε τόπου.
31. «Τούς νῦν ὀνομαζομένους καί νομιζόμενους Ἄρχοντας τῶν Γραικῶν προσφνεστάτα ἤθελέ τις συγκρίνη μέ τά πολλά ἐκεῖνα τετράποδα ἀρχοντόπουλα, ὅσα βλέπομεν εἰς τὰς αὐλάς τῶν μακελλείων τρεφόμενα. Λακτίζονται, δάκνονται, τρώγονται συναλλήλως, ἕως νά φθάση ἐκάστου ἡ φοβερά τῆς σφαγῆς ὥρα. Καί τότε ὁ Σουλτάν χασάπης παραδίδει ἄκριτον καί ἀνεξέταστον, εἰς τοῦ δημίου τὰς χεῖρας τόν ὑψηλότατον ΑΡΧΟΝΤΑ, διά νά τόν πληροφόρηση μέ τήν ἀκαταμάχητον ἀπόδειξιν τῆς μαχαίρας, ὅτι δέν ἦτον πλὴν οὐτιδανόν καί κτηνώδες ἀνδρόποδον». Βλ. Ἀδαμ. Κοραῆ, *Ἀδελφική Διδασκαλία*, 1798, ἐπανατύπωση Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν / Ε.Ι.Ε., 1983, σελ. VI, ὑπόσημ. 1.

«Ανδρείοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
σκοτώθηκαν, κι' αγάδες, μέ άδικον σπαθί.
Κί' άμέτροητ' άλλοι τόσοι, και Τουρκοι και Ρωμοί,
ζωήν και πλοῦτον χάνουν, χωρίς καμμιά 'φορμή»,
(Θούριος, στίχ. 17-20).

Ός πραγματικός έπαναστάτης προσπαθει ακόμη να
συνενώσει τούς λαούς των Βαλκανίων να αρπάξουν
τά όπλα και να ριχθούν στον ιερό άγώνα της επανά-
στασης, έναντίον του κοινου τυράννου. Γι' αυτό δια-
κηρύσσει:

«Βουλγάροι κι Αρβανίτες, Αρμένοι και Ρωμοί,
αράπηδες και άσπροι, μέ μία κοινή όρμη,
για την Έλευθερίαν να ζώσωμεν σπαθί,
πως είμασθ' άντριωμένοι, παντου να ξακουσθή»,
(Θούριος, στίχ. 45-48).

Στό ίδιο πνεύμα ο Ρήγας προσθέτει στο άρθρο 34 των
Δικαίων του Ανθρώπου ένα παράδειγμα για τή συνεργα-
σία των λαών, οι όποιοι θα άπαρτιίζουν τό κράτος του:

«Ο Βούλγαρος πρέπει να κινηται, όταν πάσχη ο Έλ-
λην και τουτος πάλιν δι' εκείνον και άμφοτεροι διά
τόν Άλβανόν και Βλάχον».

Έπίσης ο Ρήγας χρησιμοποίησε στο επαναστατικό
του έργο και τον ψυχολογικό παράγοντα για να πετύχει
τούς σκοπούς του. Κάνει χρήση του όρκου, τακτική που
άκολουθεϊται μετέπειτα από τούς Φιλικούς και τούς άγω-
νιστές του 1821. Βάζει τούς σκλαβωμένους να όρκιστούν

στήν απόφασή τους γιά ἐπανάσταση, μέ βαρῦ τίμημα
στήν ἀθέτηση τοῦ ὄρκου τους.

*«Κι ἄν παραβῶ τόν ὄρκον ν' ἀστράψ' ὁ Οὐρανός,
καί νά μέ κατακάψη νά γένω σάν καπνός»,
(Θούριος, στίχ. 39-40).*

Ἀκόμη καταρρίπτει ὡς μῦθο τή διάχυτη πεποίθηση ὅτι
τά ὀθωμανικά στρατεύματα ἦταν ἀνίκητα καί κατ' αὐτόν
τόν τρόπο ἐνισχύει τό φρόνημα τῶν σκλαβωμένων. Γι' αὐ-
τό φέρνει τό συγκεκριμένο παράδειγμα τῶν «Γκιρζιανλή-
δων»³², οἱ ὁποῖοι ἐπαναστάτησαν στήν περιοχή τῆς Θρά-
κης. Βροντοφωνεῖ στόν Θούριό του ὅτι ὁ Σουλτᾶνος δέν
εἶναι τόσο δυνατός, ὅσο οἱ σκλαβωμένοι νομίζουν:

*«Ποτέ μή στοχασθῆτε πῶς εἶναι δυνατός
καρδιοχτυπᾶ καί τρέμει σάν λαγός κι αὐτός.
Τριακόσιοι Γκιρζιαλήδες τόν ἔκαμαν νά διῆ
πῶς δέν μπορεῖ μέ τόπια, μπροστά τους νά ἐβγῆ»,
(Θούριος, στίχ. 111-114).*

Στόν Θούριό του ὁ Ρήγας ἀπευθύνει προσκλητήριο
στός Ἕλληνας, πού ἐξ αἰτίας τῆς σκλαβιάς ξενιτεύθηκαν.
Τούς προσκαλεῖ νά ἐπιστρέψουν καί νά στρατευθοῦν γιά

32. Ὁ Ρήγας τοὺς μνημονεύει ἀκόμη καί στή Χάρτα του, φύλλο 8,
ἀνατολικά τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ, στά βουνά τοῦ Παγγαίου, ὅπου
γράφει σχετικᾶ: «Ἐδῶ ἐμφωλεύουν οἱ Γκιρτζιαλήδες». Σημειώνουμε
ὅτι ἡ Ἐφημερίς τῆς Βιέννης τῶν ἀδελφῶν Πούλιου στό φύλλο τῆς
17 Ἰουλίου 1797 γράφει γιά τοὺς «Γρητζιαλήδες» ὅτι τό «Ντεβλέτι...
ἀπεφάσισε τήν παντελῆ ἐξολόθρευσίν» τους.

τήν λευτεριά, τώρα πού ἡ ἐπανάσταση ξεκινᾶ, τονίζοντας ὅτι εἶναι ἐνδοξότερο νά πεθάνει κανεῖς γιά τήν πατρίδα:

«Ὅσ' ἀπ' τήν Τυραννίαν πῆγαν στήν ξενιτειά,
στόν τόπον του καθέννας ἄς ἔλθῃ τώρα πιά.
Ὡς πότε ὀφφικιάλος, [ἀξιωματοῦχος]
σέ ξένους βασιλεῖς;
Ἔλα νά γίνῃς στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιά τήν πατρίδα κανέννας νά χαθῆ»,
(Θούριος, στίχ. 49-50, 55-57).

Ἐπί πλέον ὁ Ρήγας τονίζει στόν Θούριό του καί τῶν προγόνων τήν ἀνδρεία γιά τήν ἐλευθερία, προβάλλοντάς τους ὡς παράδειγμα, γιά νά τούς μιμηθοῦν:

«Πῶς οἱ προπάτορές μας ὠρομοῦσαν σάν θεριά,
γιά τήν Ἐλευθερίαν πηδοῦσαν στή φωτιά.
Ἔτσι κ' ἡμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιά μιᾶ
τ' ἄρματα καί νά βγοῦμεν ἀπ' τήν πικρὴ σκλαβιά»,
(Θούριος, στίχ. 117-120).

Μέσα στούς στίχους τοῦ Θουρίου βρίσκει κανεῖς καί τίς πολιτικές πεποιθήσεις τοῦ Ρήγα: Διατυμπανίζει πῶς ἡ ἀναρχία εἶναι μορφή τυραννίας,

«γιατί κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τήν σκλαβιά»,
(Θούριος, στίχ. 27).

Διακηρύσσει τίς ιδέες του για άνεξιθροσκειά,

«Στήν πίστιν του καθένας ἐλεύθερος νά ζῆ»,
(Θούριος, στίχ. 43).

Γιά δικαιοσύνη καί πάνω ἀπό ὅλα γιά ἐλευθερία
στούς τελευταίους στίχους τοῦ Θουρίου του ἀναφωνεῖ:

«Κ' εἰς τήν δικαιοσύνην νά σκύψη ὁ ἐχθρός
κ' ἐλεύθεροι νά ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τήν Γῆν»,
(Θούριος, στίχ. 124 καί 126).

Μέ τόν Ὕμνο Πατριωτικό ὁ Ρήγας ἀπευθύνεται στούς Ἑλληνες σκλαβωμένους ἐπαναστάτες καί ὀνομαστικά σέ πολλούς κλεφταρματωλούς, παροτρύνοντάς τους νά ριχθοῦν στόν ἀγῶνα ἐνάντια στό τύρρανο, γιά νά ἀποκτηθεῖ ἡ πολυπόθητη ἐλευθερία. Ἡ ἀναφορά σέ τόσα ὀνόματα καπεταναίων δείχνει ὅτι ὁ Ρήγας ἦταν γνώστης τῆς ἐσωτερικῆς κατάστασης τῆς Ἑλλάδος καί τῆς δυναμικῆς τῶν κλεφταρματωλῶν γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἐπανάστασῆς του, πού ἐτοίμαζε. Τήν ποιητική αὐτή πολεμική σύνθεση ὁ Ρήγας τήν περιέλαβε στό «Στρατιωτικόν Ἐγκόλλιον», τό ὄποιο δυστυχῶς λόγω τῆς προδοσίας κατασχέθηκε στό τυπογραφεῖο τῶν Σιατιστινῶν ἀδελφῶν Πούλιου. Ὁ Ὕμνος Πατριωτικός τυπώθηκε ἀπό τόν Περραιβό³³ τό 1798 στήν

33. Φωτογραφική ἐπανεκδόση τοῦ Θουρίου καί τοῦ Ὕμνου Πατριωτικοῦ τῆς ἐκδόσης αὐτῆς τοῦ 1798 πραγματοποιήθηκε ἀπό τό Κέντρο Μεσαιωνικοῦ καί Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατά τίς ἐορταστικές ἐκδηλώσεις τῶν διακοσίων χρόνων ἀπό τόν μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ρήγα, τό 1998, καί πού ἀποτελοῦν βασικό πρότυπο τῆς ἐκδόσῆς μας.

Κέρκυρα και επιπλέον κυκλοφόρησε σε χειρογραφή μορφή και κατά τη διάρκεια της Έπανάστασης του 1821.

Ο Ρήγας Βελεστινλής επί πλέον αναδεικνύεται ρεαλιστής επαναστάτης και για κάτι άλλο σημαντικό. Προετοίμασε τό κίνημά του, για τή μεθοδευμένη επανάσταση τών Έλλήνων και τών άλλων Βαλκανικῶν λαῶν, νά στηριζεται στίς ντόπιες δυνάμεις και ὄχι στή βοήθεια τών δυνάμεων τῆς «Ἀνατολῆς» και τῆς «Δύσης» τῆς ἐποχῆς του. Γνώριζε καλά ὅτι οἱ ξένες δυνάμεις θά ἐξυπηρετοῦσαν τά δικά τους συμφέροντα. Γι' αὐτό και στά ἐπαναστατικά του κείμενα, στήν *Ἐπαναστατική Προκήρυξη*, στόν *Θούριό* του δέν ἀπευθύνει ἔκκληση στίς μεγάλες δυνάμεις για βοήθεια στή σχεδιαζόμενη επανάσταση. Πρωτόγνωρη τακτική, πού για πρώτη φορά ἀπαντιέται. Μέχρι τότε οἱ σκλαβωμένοι προσέβλεπαν στή βοήθεια τών ξένων δυνάμεων για τήν ἀποτίναξη τῆς τυραννίας. Ἡ ἀντίληψη αὐτή τοῦ Ρήγα θά ἦταν, πιθανόν, ἀποτέλεσμα τῆς ιστορικής του γνώσης και τῆς ἐμπειρίας του ἀπό τίς πρόσφατες συνθήκες μετά τόν πόλεμο τών «*τριῶν ἰμπερίων*», Σιστόβ, 4 Αὐγούστου 1791 και Ἰασίου, 9 Ἰανουαρίου 1792, τῆς Αὐστρίας και Ρωσίας μετά τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης ἀντίστοιχα.

3. Πολιτικός νοῦς. Ὁ Ρήγας Βελεστινλής μέ τό ἐπαναστατικό του κείμενο «*Νέα Πολιτική Διοίκησις*», ἀποδεικνύεται ὅτι ἦταν και πολιτικός νοῦς. Ἦταν γνώστης τῆς διπλωματίας και τῆς σημασίας τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντα στήν ἔκβαση ιδιαίτερα τών ἐπαναστατικῶν κινήματων. Γι' αὐτό εἶχε προνοήσει μέ τήν κήρυξη τῆς επανάστασῆς του νά ἔχει ἔτοιμη τήν *Ἐπαναστατική Προκήρυξη*, ὅπου διατυπώνει τό δίκαιον τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης κατά

τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ Σουλτάνου. Δημιουργοῦσε κατ' αὐτόν τόν τρόπο τό δίκαιον γιά τή νομιμότητα τοῦ ἐπαναστατικοῦ του κινήματος, γιά νά εἶναι σέ θέση ἀμέσως νά ζητήσῃ τήν πολιτική ἀναγνώριση ἀπό τά ἄλλα ἔθνη. Ἡ ἐνέργεια αὐτή τοῦ Ρήγα, νά ἔχει δηλ. ἔτοιμη τήν Ἐπαναστατική Προκήρυξη, δείχνει τήν προνοητικότητά του, τή σοβαρότητα τῆς προετοιμασίας τῆς ἐπανάστασῆς του, καθώς ἐπίσης καί ὅτι εἶχε προετοιμάσει τή νομική καί πολιτική κάλυψη τοῦ κινήματός του.

Στή συνέχεια εἶχε τήν πρόνοια νά συντάξῃ σέ μιά ἐποχή σκλαβιάς καί τυραννίας τόν πρῶτο Καταστατικό Πολιτειακό Χάρτη τοῦ βαλκανικοῦ χώρου μέ τό ὄνομα **Νέα Πολιτική Διοικήσεις**, ὅπου περιέχονται τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου καί τό Σύνταγμα. Πίστευε ὅτι ἡ ἀναρχία εἶναι μορφή τυραννίας, ὅπως τονίζει στόν Θούριό του, στίχ. 27, «Γιατί κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τήν σκλαβιά», γι' αὐτό καί προσπάθησε νά συντάξῃ τόν καταστατικό χάρτη πρίν ἀπό τήν ἔκρηξη τῆς ἐπανάστασῆς του, πρίν ἀπό τήν κάθοδό του στήν Ἑλλάδα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο οἱ ἐπαναστατημένοι Ἕλληνες καί οἱ ἄλλοι Βαλκανικοί λαοί θά εἶχαν ἔτοιμο ἓνα σχέδιο γιά νά κυβερνηθεῖ δημοκρατικά ἡ νέα τους πολιτεία, πού θά ἀντικαταστοῦσε τήν ὀθωμανική ἀπολυταρχική ἐξουσία.

Στή Νέα Πολιτική Διοίκηση τοῦ Ρήγα διακηρύσσονται ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν ἔναντι τῶν νόμων, ἡ ἀτομική καί ἐθνική ἐλευθερία, ἡ ἐλευθερία ἔκφρασης τῶν ἰδεῶν, τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, τῶν συγκεντρώσεων, ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν, τό δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ κατάργηση τῆς δουλείας, ἡ ἀντίσταση στή βία καί ἀδικία κ. ἄ. Ὡστόσο, ὁ Ρήγας πρόσθεσε καί πολλά δικά του κείμενα στό Γαλλικό Σύνταγ-

μα του 1793³⁴, τό όποιο μετέφρασε καί είχε ώς πρότυπο. Ένδεικτικά μνημονεύονται ή ύποχρεωτική εκπαίδευση όχι μόνο των άγοριών αλλά καί των κοριτσιών, (*Δίκαια του Άνθρώπου*, άρθρο 22), διάταξη πού για πρώτη φορά καταχωρίζεται σέ Σύνταγμα, ή στρατιωτική άσκηση των γυναικών, θεωρούμενος ίσως ό εισηγητής τής ισότητας άνδρων καί γυναικών στήν εποχή του. Η προστασία των πολιτών από τήν τοκογλυφία, (*Δίκαια του Άνθρώπου*, άρθρο 35), ή υπεράσπιση τής δημοκρατίας από εκείνους πού τήν επιβουλεύονται κ. ά. Ακόμη τονίζει ότι οί δημοκρατικοί πολίτες θά πρέπει νά συμμετέχουν ενεργά στά κοινά καί νά υπερασπίζονται τούς δημοκρατικούς θεσμούς, θεωρώντας τήν ύποχρέωσή τους αυτή «ώς τό πλέον ιερόν από όλα τά χρέη» τους, (*Δίκαια του Άνθρώπου*, άρθρο 35).

34. *Acte Constitutionnel précédé de la Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen, présenté au Peuple Français par la Convention Nationale, le 24 Juin 1793, l'an II de la République*. Σημειώνουμε ότι ή Νέα Πολιτική Διοίκησης του Ρήγα έχει εκδοθεί παράλληλα μέ τό Γαλλικό κείμενο από τόν Λεάνδρο Βρανούση, *Ρήγας Βελεστινλής-Φεραίος*, Άπαντα των Νεοελλήνων Κλασσιών, τόμ. 2, Άθήνα 1968, σελ. 681-727 καί από τόν Άπ. Δασκαλάκη, *Τό Πολίτευμα του Ρήγα Βελεστινλή*, Άθήναι 1976, όπου μπορεί κανείς νά παρατηρήσει έναργώς τίς προσθήκες, τίς όποίες ό Ρήγας έχει επιφέρει στό ελληνικό κείμενό του. Επίσης τό Γαλλικό Σύνταγμα του 1793 ως Έπίμετρο μέ τίτλο «Τό Γαλλικό πρότυπο του Ρήγα» περιέχεται στόν πέμπτο τόμο Ρήγα Βελεστινλή, *Άπαντα τά σωζόμενα*. Εισαγωγή-Επιμέλεια-Σχόλια Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, Βουλή των Έλλήνων Άθήνα 2000, σελ. 117-135. Έπιπροσθέτως ό Ε. Σ. Στάθης μέ βάση τό χειρόγραφο τό έπονομαζόμενο «των Κυθήρων» τής Νέας Πολιτικής Διοικήσεως, πού κατείχε (τόρα έναπόκειται στή Βιβλιοθήκη τής Βουλής των Έλλήνων) κυκλοφόρησε κριτική έκδοση μέ τίτλο *Τό Σύνταγμα καί ό Θούριος του Ρήγα. Τό αρχικό καί τό τελικό κείμενο*, Άθήνα 1996.

Συνιστᾶ τή συνεργασία τῶν λαῶν γιά τήν ἐδραίωση καί προκοπή τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου. Γι' αὐτό τονίζει πῶς:

«Ὁ Βούλγαρος πρέπει νά κινῆται, ὅταν πάσχη ὁ Ἕλληνας καί τοῦτος πάλιν δι' ἐκεῖνον καί ἀμφοτέρωθεν διὰ τόν Ἀλβανόν καί Βλάχον».

(*Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου*, ἄρθρο 34).

Ὁ Ρήγας κατόρθωσε ὥστόσο μέ τό Σύνταγμά του νά ἀποδώσει στά ἑλληνικά τούς νέους νομικούς, πολιτικούς, οικονομικούς ὅρους πού εἰσάγονταν μέ τή Νέα Πολιτική Διοίκηση καί ἀκόμη νά χρησιμοποιήσει λέξεις καί ὅρους, πού γιά πρώτη φορά καταγράφονται στό ἑλληνικό λεξιλόγιο: «κοινωνική νομοθεσία», «πολιταρχία», «ψηφιστής», «ἐπιθεωρητής», «ὀνοματίζω», «ὀνομάτισις», «ὀνοματισμός», «σιγουρότης», «ἐγκάλεσις», «Νομοδοτικόν³⁵ Σῶμα», «πληρεξούσιος», «πληρεξουσιότης»³⁶.

Τό ἐνδιαφέρον τοῦ Ρήγα νά συντάξει τό Σύνταγμα γιά τούς σκλαβωμένους, οἱ ὁποῖοι θά ἐπαναστατοῦσαν καί θά δημιουργοῦσαν τήν νέα πολιτειακή πραγματικότητα, κατατάσσει τό σχεδιαζόμενο κίνημά του στήν κατηγορία τῆς ἐπανάστασης καί ὄχι τῆς ἐξέγερσης, στήν ὁποία δέν ὑπάρχει μέρμινα γιά τήν μελλοντική πορεία τῶν ἐξεγερμένων.

35. Ὁ ὅρος ἀπαντᾶται καί μεταγενέστερα, ὅπως «δύο δυνάμεις θεωροῦνται ἐν τῇ πολιτικῇ διοικήσει, ἡ Νομοδοτική καί ἡ Ἐφικτική ἢ Ἐκτελεστική», στό βιβλίο Ἀδελφῶν Καπετανάκη, *Εἰσαγωγή γενική τῆς Γεωγραφίας*, Βιέννη 1816, τόμ. Β', σελ. 335.

36. Πρβλ. Στεφ. Κουμανοῦδη, *Συναγωγή νέων λέξεων*, Ἀθήνα 1900, ἐπανατύπωση 1980.

Ένα ακόμη στοιχείο, τό όποιο δείχνει τήν πολιτική σκέψη τοῦ Ρήγα, άποτελεῖ τό γεγονός ότι εἶχε τήν πρόνοια νά έτοιμάσει ἕναν πολιτικό χάρτη μέ τίς διοικητικές διαιρέσεις τοῦ κράτους του, πού ἤθελε νά δημιουργήσει μετά τήν ἐπανάσταση, γιά νά εἶναι δυνατόν νά διενεργηθοῦν ψηφοφορίες μέ σκοπό τήν ἐκλογή τῶν αντιπροσώπων, τῶν βουλευτῶν. Συγκεκριμένα, τύπωσε γιά τό σκοπό αὐτό τή μεγάλη δωδεκάφυλλη «Χάρτα», ἡ όποία οὐσιαστικά άποτελοῦσε πολιτικό χάρτη τοῦ κράτους του, μέ σύνορα καί πολιτική διαίρεση σέ τοπαρχίες καί ἐπαρχίες, ὅπως ἔχουν δείξει οἱ πρόσφατες ἔρευνές μας. Τέτοιος μέγάλος χάρτης τοῦ βαλκανικοῦ χώρου γιά πρώτη φορά εἶχε συνταχθεῖ ἀπό τόν Ρήγα³⁷.

Σχετικά, τώρα μέ τήν διατυπωθεῖσα ἄποψη ἀπό τόν Ἰωάννη Φιλήμονα³⁸, πώς μέ τό ἐπαναστατικό του σχέδιο ὁ Ρήγας ἦταν ἐνάντιος στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί στούς προύχοντες, θά παρατηρήσουμε ὅτι ἡ ἔρευνά μας στά κείμενα τοῦ Ρήγα καί στά ἀνακριτικά ἔγγραφα ὄχι μόνο δέν βρῆκε νά διατυπώνεται ὅτι ἦταν ἐνάντιος³⁹ στήν ὀρθόδοξη πίστη, ἀλλά ἀπεναντίας ὅτι ἦταν πιστός. Ὁ Ρήγας ἀκολουθοῦσε μία ἐνωτική τακτική γιά τήν ἐπανάσταση. Ἦθελε ὅλες οἱ δυνάμεις τῶν λαῶν νά συνεργασθοῦν γιά

37. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, «Ἡ Χάρτα τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ρήγα. Τά πρότυπά της καί νέα στοιχεία», στό *Ἡ Χάρτα τοῦ Ρήγα*, ἐπανεκδόση τῆς Χάρτας ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου), Ἀθήνα 1998, σελ. 13-90 καί ἰδιαίτερα τίς σελ. 80 καί ἔξης: «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος καί “Νέα Πολιτική Διοίκησης”. Μιά νέα συσχέτιση».

38. Βλ. Ἰωάννου Φιλήμονος, *Δοκίμιον Ἱστορικόν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας*, ἐν Ναυπλῖα 1834, σελ. 93-94.

39. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλου, *Ρήγας καί ὀρθόδοξη πίστη*, ἔκδ. Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Ἀθήνα 2005.

τόν επιδιωκόμενο σκοπό, τήν ἐπανάσταση καί ἐλευθερία. Τό πιό πιθανό εἶναι ὅτι αὐτή ἡ ἐντύπωση στόν Φιλήμονα νά σχηματίσθηκε ἴσως γιατί ἀπέδιδαν στόν Ρήγα τίς ἀντιλήψεις κατά τοῦ ἱερατείου, τίς ὁποῖες διατυπώνει ὁ Ἀνώνυμος ὁ Ἕλληνας ἐν «*Ἑλληνική Νομαρχία*»⁴⁰, πού ἡ ἔκδοσή της ἦταν ἀφιερωμένη στόν Ρήγα.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα ὅτι ὁ Ρήγας ἦταν ἐναντίον τῶν προεστώτων καί ἄρα καταδικασμένο τό ἐπαναστατικό κίνημά του, ἐφ' ὅσον δέν θά εἶχε τήν ὑποστήριξη καί τήν οἰκονομική στήριξή τους, ὅπως διαπιστώνεται ὁμως ἀπό τά ἔργα του, ὁ Ρήγας ὁπωσδήποτε θά εἶχε λάβει ὑπ' ὄψιν του τή σημασία τῆς συμμετοχῆς τῶν προυχόντων. Συγκεκριμένα, ἐν τῇ Ἐπαναστατικῇ του Προκήρυξιν μέ νόημα τονίζει πώς πρέπει ὁ καθένας νά εἶναι ἐξασφαλισμένος γιά τήν περιουσία του καί γιά τήν ἀκεραιότητα τοῦ ἑαυτοῦ του. Χαρακτηριστικά παρατηρεῖ ὅτι «...καθένας, ὁποιασδήποτε τάξεως καί θρησκείας, δέν εἶναι σίγουρος μήτε διά τήν ζωήν του, μήτε διά τήν τιμήν του, μήτε διά τά ὑποστατικά του. Ὁ πλέον ἡσυχος, ὁ πλέον ἀθῶος, ὁ πλέον τίμιος πολίτης κινδυνεύει κάθε στιγμὴν νά γίνῃ ἐλεεινὴ θυσία τῆς τυραννικῆς φαντασίας, ἢ τῶν ἀγρίων τοποτηρητῶν καί ἀναξίων μεγιστάνων τοῦ Τυράννου». Ἐπίσης, στόν Θούριο του, διεκτραγωδεῖ τήν κατάστασιν τῆς ἀβεβαιότητος γιά τήν ζωή καί τήν περιουσία τῶν χριστιανῶν ἀλλά καί τῶν μωαμεθανῶν:

*Ἄνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
σκοτώθηκαν, κι' ἀγάδες, μέ ἄδικον σπαθί,*

40. Βλ. Ἀνωνύμου τοῦ Ἕλληνος, *Ἑλληνική Νομαρχία, ἤτοι λόγος περί ἐλευθερίας*, Ἐν Ἰταλίᾳ 1806, «Βιβλίον τέταρτον. Οἱ συνεργοὶ τῆς τυραννίας».

*κι' ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι, καί Τοῦρκοι καί Ρωμιοί,
ζωήν καί πλοῦτον χάνουν, χωρίς καμμιά ἄφορη»,*

(στίχ. 17-20).

Κι' αὐτήν τήν ἀσφάλεια καί ἐμπιστοσύνη, ὁ Ρήγας τόνιζε ὅτι θά τούς τήν ἐξασφάλιζε μόνο ἡ δημοκρατική του πολιτεία, πού θά προέκυπτε μετά τήν ἐπανάστασή του.

Στή θέση τῆς ἀπολυταρχικῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ὁ Ρήγας θά δημιουργοῦσε τή *Νέα Πολιτική Διοίκησή* του, τή νέα τάξη πραγμάτων στό Βαλκανικό χῶρο, μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ Δημοκρατικοῦ Καταστατικοῦ Συντάγματος καί τῶν Δικαιῶν τοῦ Ἄνθρώπου, θά δημιουργοῦσε το δημοκρατικό κράτος. Πρότυπά του ἦταν ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση καί ἡ Δημοκρατία τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Γι' αὐτό ἐξ ἄλλου καί τιμητικά ὀνομάζει τό κράτος του «*Ἑλληνική Δημοκρατία*». Στήριζε τή νέα πολιτική κατάσταση στή δημοκρατία καί ὄχι στήν κληρονομική ἐξουσία. Μετά τήν ἐπανάσταση θά προκήρυσσε ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη αἰρετῶν ἀντιπροσώπων, τῶν βουλευτῶν, πού θά ἐκλέγονταν ἀναλογικά ἀπό κάθε ἐπαρχία τοῦ κράτους του, ὅπως ἀναγράφει καί στό Σύνταγμά του, ἄρθρα 11 κ. ἐξ.

Ἀναίρεση ἐνστάσεων γιά τό δημοκρατικό κράτος τοῦ Ρήγα

Σχετικά τώρα μέ τίς ἀντιρρήσεις πού ἔχουν ἐκφρασθεῖ, ὅτι τάχα ὁ Ρήγας ἤθελε τούς Ἑλληνες νά ἔχουν τήν πρωτοκαθεδρία στό κράτος του, ἐφ' ὅσον τοῦ δίνει τήν ὀνομασία «*Ἑλληνική Δημοκρατία*», μποροῦμε συνοπτικά νά ποῦμε ὅτι ἡ θέση τοῦ Ρήγα γιά τήν καθιέρωση τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας δίνει ἀπάντηση στήν ἀντίρρηση αὐτή.

Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσαν μικρὴ μειοψηφία στὸν βαλκανικό χῶρο καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀναλογικὴ ἀντιπροσώπηση τους στὴ Βουλὴ τοῦ κράτους του θὰ ἦταν μικρὴ.

Μάλιστα μερικοὶ συγγραφεῖς, παρασυρμένοι ἀπὸ τὴν ὀνομασία «Ἑλληνικὴ Δημοκρατία» καὶ ἀπὸ τὴ δημιουργία μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἔχουν ὑποστηρίξει ὅτι τάχα ο Ῥήγας σχεδίαζε νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ἐθνικὸ ἑλληνικὸ κράτος. Νομίζουμε ὅτι αὐτὰ γράφονται ἀπὸ μερικούς οἱ ὁποῖοι μᾶλλον δὲν ἔχουν μελετήσει οὔτε τὴ *Νέα Πολιτικὴ Διοίκηση* οὔτε τὴ *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*. Καὶ στὰ δύο αὐτὰ ἔργα τεκμηριώνεται ὅτι ὁ Ῥήγας σκοπὸ εἶχε μὲ τὴν ἐπανάστασή του νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν δεσποτικὴ ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου μὲ τὸ δημοκρατικὸ κράτος του, τὸ ὁποῖο θὰ περιελάμβανε ὅλους τοὺς λαοὺς, πού βρισκόνταν στὸν χῶρο τῆς *Χάρτας τῆς Ἑλλάδος*, ἡ ὁποία, ὅπως ἔχουμε δεῖξει, εἶναι χάρτης τοῦ κράτους του μὲ ἰδιαίτερα σύνορα, μὲ πολλὰς χῶρες καὶ λαοὺς καὶ δὲν περιορίζεται στὰ στενά ὄρια ἑνὸς ἐθνικοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ θέση τοῦ Ῥήγα, πού προτείνει ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ κράτους του τὴν ἑλληνικὴ ἀντὶ τῆς μέχρι τότε ἐπικρατοῦσης τουρκικῆς, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὴν προτείνει ἀπὸ ρεαλιστικὴ τακτικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ σκοπιμότητα. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦταν ἢ πλέον διαδεδομένη στὸν βαλκανικὸ χῶρο, ὡς γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπὶ πλέον «ὡς πλέον εὐκατάληπτον καὶ εὐκόλον νὰ σπουδασθῆ», ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ῥήγας παρατηρεῖ στό ἄρθρο 53 τοῦ Συντάγματος του. Ἐξ ἄλλου, στό Σύνταγμά του καθιερώνει τὸ σεβασμὸ τῆς γλώσσας καὶ τῆς πίστεως τοῦ κάθε λαοῦ, πού ἀποτελεῖ μέρος τοῦ κράτους του. Ἀκόμη στό ἄρθρο 7 τοῦ

Συντάγματός του τονίζει με έμφαση ότι κυρίαρχος του κράτους του μετά την επανάσταση θά είναι όλοι οί κάτοικοι, πού κατοικούν σ' αυτό «χωρίς εξαίρεσιν θρησκείας και διαλέκτου, Έλληνες, Βούλγαροι, Άλβανοί, Βλάχοι, Αρμένηδες, Τουρκοί, και κάθε είδος γενεάς». Ο Ρήγας θέλει στό κράτος του όλους τούς λαούς, πού κατοικούν σ' αυτό, ακόμη και τούς Τούρκους, διότι και αυτοί υποφέρουν από την απολυταρχική έξουσία του Σουλτάνου, όπως τονίζει και στον Θούριό του (στίχ. 17-20).

Έπίσης για την έκφρασθείσα άποψη ότι ο Ρήγας με την επανάστασή του ήθελε την ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, μπορούμε νά πούμε ότι τέτοια θέση του Ρήγα δέν τεκμηριώνεται από τό επαναστατικό του σχέδιο, τό Σύνταγμα και τή Χάρτα της Ελλάδος. Στό Σύνταγμα του προτείνει τή *Νέα Πολιτική Διοίκηση*, τή δημοκρατική αντιπροσωπευτική πολιτεία, με διάκριση των έξουσιών και με αίρετούς άρχοντες πού θά εκλέγονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα στό κράτος του. Ο Ρήγας μετά την επικράτηση της επανάστασής του θά αντικαθιστούσε την απολυταρχική έξουσία του μονάρχη Σουλτάνου με την δημοκρατική αντιπροσωπευτική έξουσία. Γι' αυτό έξ άλλου στό περιθώριο της Χάρτας της Ελλάδος αναγράφει τούς αυτοκράτορες του Βυζαντίου και δέν σταματάει στον τελευταίο αυτοκράτορα του Βυζαντίου τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, όπως θά άρμοζε σέ περίπτωση πού θα ήθελε την αναβίωση του Βυζαντίου, αλλά περαιτέρω καταχωρίζει τούς έν συνεχεία έξουσιαστές του Βαλκανικού χώρου, τούς Σουλτάνους, φθάνοντας μέχρι τον Σελίμ Γ' της εποχής του. Νομίζουμε ότι κατ' αυτόν τον τρόπο ο Ρήγας θά ήθελε νά υποδηλώσει πώς μετά την επικράτηση της επανάστασής

του θά συνεχιζόταν ἡ ἀναγραφή τοῦ ἐκλεγμένου μέ δημοκρατικές διαδικασίες ἐκπροσώπου τοῦ κράτους του. Μέχρι τώρα δέν εἶχε ἐρμηνευθεῖ ἡ ἀναγραφή αὐτή τῶν Σουλτάνων στό περιθώριο τῆς Χάρτας τῆς Ἑλλάδος καί τοῦτο διότι δέν εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ἡ σκοπιμότητα τῆς ἐκδοσῆς της, ὡς χάρτης τοῦ πολυεθνικοῦ, πολυγλωσσικοῦ καί πολυθρησκευτικοῦ κράτους του, ὅπως ἔχουμε τονίσει στήν αὐθεντική ἐπανέκδοσή της κατά τό 1998.

4. Στρατιωτικός νοῦς. Ὁ Ρήγας γνώριζε ὅτι χωρίς τήν στρατιωτική ἐπιτυχία τῆς ἐπανάστασής του δέν θά ἦταν δυνατόν νά πραγματοποιηθεῖ ἡ πτώση τοῦ ὀθωμανικοῦ δεσποτισμοῦ, νά ἀποκτηθεῖ ἡ πολυπόθητη ἐλευθερία καί ἡ δημιουργία τῆς δημοκρατικῆς του πολιτείας. Γι' αὐτό τό λόγο κατά τόν σχεδιασμό καί τήν προετοιμασία τῆς ἐπανάστασής του θά ἔπρεπε νά προνοήσει μέ ἐπιτελικό σχεδιασμό ἀφ' ἑνός γιά τήν στρατιωτική ἐκπαίδευση τῶν Ἑλλήνων καί ἀφ' ἑτέρου γιά τήν ἔναρξη τῆς ἐπανάστασής του.

Α). Ὁ Ρήγας γνώριζε καλά ὅτι οἱ μοναδικοί ἐμπειροπόμενοι πληθυσμοί τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἦταν οἱ Μανιάτες καί οἱ Σουλιῶτες καί οἱ διάσπαρτοι κλεφταρματολοί. Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ λαοῦ ἦταν ἀπαίδευτο στήν πολεμική τέχνη. Δέν θά ἦταν δυνατόν οἱ ἐπαναστατημένοι πληθυσμοί τῶν σκλαβωμένων νά ἀντιπαλαίσουν μέ τά ἐξασκημένα στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου, ἂν δέν ἐκπαιδεύονταν στή σύγχρονη πολεμική τέχνη. Γι' αὐτό τό λόγο ὁ Ρήγας εἶχε τήν πρόνοια, πρίν ἀπό τήν κάθοδό του στήν Ἑλλάδα, νά μεταφράσει ἕνα βασικό ἐγχειρίδιο στρατιωτικῆς τέχνης τοῦ γνωστοῦ Αὐστριακοῦ στρατάρχη von Khevenhüller (1683- 1744), τό «Στρατιωτικόν Ἐγκόλπιον». Θά ἦταν βασικό ἐγχειρίδιο τῆς ἐκπαίδευσης τῶν ἐπαναστατῶν στήν πολεμική τέχνη.

Ἐπί πλέον ὁμως ἡ στρατιωτική ἐκπαίδευση σύμφωνα μέ τίς ὀδηγίες τοῦ διασήμου εὐρωπαϊοῦ στρατηγοῦ θά ἐπιδροῦσε καί ψυχολογικά στούς σκλαβωμένους, πού θά ἐπαναστατοῦσαν. Θά τόνωνε τό ἠθικό τους, ὅτι στόν πόλεμο πού θά ἄρχιζαν, θά ἦταν ἐξασκημένοι ὅπως καί οἱ ἀντίπαλες στρατιωτικές δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου.

Μέ αὐτήν του τήν ἐνέργεια ὁ Ρήγας ἀποδεικνύει ὅτι ἦταν προνοητικός καί στρατιωτικός νοῦς. Ἐπιβεβαιώνεται ὁμως περὶτρανα ἀπό ὅσα γράφει, στά 1806, ὁ Ἀνώνυμος ὁ Ἑλληνοστήν «*Ἑλληνική Νομαρχία*» του γιά τήν ἀνάγκη ἐκδοσης βιβλίου μέ στρατιωτικούς κανόνες. Χαρακτηριστικά σημειώνει: «*τῶν ἀρμάτων ἡ ἐπιστήμη εἶναι διεξοδικωτάτη καί χρειάζεται ἐν πόνημα ὄχι μικρόν περὶ αὐτῆς, διὰ τό ὅποῖον οἱ νῦν Ἑλληνες μεγάλην χρειάν ἔχουσι καί ἄμποτες κανέννας φιλογενῆς νά τό κατορθώσῃ, διὰ νά μάθωσιν ὅλοι πόσον ἡ τέχνη τοῦ πολέμου εἶναι μεγάλη*»⁴¹.

Κι' ὁ Ρήγας ἤδη ἀπό τό 1797, θέλοντας νά ἀρχίσει τήν ἐπανάστασή του, εἶχε τήν προνοητικότητα νά μεταφράσει καί νά ἐκδώσει τό βιβλίο τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαίδευσης τῶν σκλαβωμένων ἐπαναστατῶν στήν πολεμική τέχνη.

Β'). Σχετικά τώρα μέ τόν στρατιωτικό σχεδιασμό τῆς ἐπανάστασής του, ἔχει σημασία νά τονίσουμε ὅσα γράφουν τά ἀνακριτικά ἔγγραφα⁴², στά ὅποια ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Ρή-

41. Ἀνωνόμου τοῦ Ἑλληνοστή, *Ἑλληνική Νομαρχία*, ἦτοι λόγος περὶ Ἐλευθερίας, Ἐν Ἰταλία 1806, καί τό παράθεμα ἀπό τήν ἐκδοσὴ τοῦ Γ. Βαλέτα, τέταρτη ἐκδοσὴ Ἀθήνα 1982, σελ. 78.

42. Βλ. Κων. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινῆ*, Ἀθήνα 1930, ἐπανατύπωση, Ἀθήνα 1997, σελ. 155. Παρόμοια καί στή σελ. 179. Ἐπίσης, βλ. Αἰμ. Λεγρὰνδ - Σπ. Λάμπρου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινῆ καί τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων*, Ἀθήνησιν 1891, φωτομηχανική ἐκδοσὴ ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία

γας είχε προγραμματίσει την έκρηξη της επανάστασης του από τους τότε ένοπλους ελληνικούς πληθυσμούς, τους Μανιάτες και τους Σουλιώτες. Συγκεκριμένα μετά την κάθοδό του στην Ελλάδα θα κατευθυνόταν στη Μάνη, από όπου θα ξεκινούσε την επανάσταση της Πελοποννήσου. Στη συνέχεια με την παράλληλη στρατιωτική εκπαίδευση των επαναστατημένων Ελλήνων στην πολεμική τέχνη σύμφωνα με το «*Στρατιωτικόν Έγκόλλπιον*», θα προχωρούσε προς τους Σουλιώτες και σά σε τόξο θα συνέχιζε στις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδος και των άλλων Βαλκανικών λαών.

Η επιτελική αυτή τακτική της επανάστασης του Ρήγα αποδείχθηκε σωστή με την επικράτηση της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Επικράτησε στην Πελοπόννησο και όχι στην άρχική έναρξή της στις παραδουνάβιες περιοχές, τις όποιες ο Ρήγας τίς γνώριζε πολύ καλά, διότι εκεί ζούσε και είχε τυπώσει τους Χάρτες της Βλαχίας και Μολδαβίας⁴³. Άλλο ένα στοιχείο, πού δείχνει τίς επιτελικές στρατιωτικές του ικανότητες, γι' αυτό και τονίζουμε ότι ο Ρήγας ήταν και στρατιωτικός νοῦς.

5. Μάρτυρας. Ο Ρήγας έχοντας τυπώσει τά επαναστατικά του έργα και προετοιμασθεῖ, χωρίς νά δώσει καμμία λαβή ὥστε νά κινήσει τίς ὑποψίες τῆς Αὐστριακῆς Ἀστυνομίας, ἄν καί ὁ Ρήγας ἦταν ὑπό παρακολούθησι, κατόρθωσε νά πάρει διαβατήριο, νά φορτώσει τά πράγματά του καί νά ξε-

Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, με την προσθήκη εύρετηρίου, ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου, Ἀθήνα 1996, σελ. 11 καί 71.
43. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, *Οἱ Χάρτες Βλαχίας καί Μολδοβίας τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ (Βιέννη 1797). Νέα στοιχεία - Εύρετήριο - Αὐθεντική ἐπανεκδόσι*, Ἐπιστημονική Ἑταιρεία Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα, Ἀθήνα 2005.

κινήσει για τό μεγάλο του σκοπό, έχοντας πάρει τίς σημαντικές επαναστατικές του αποφάσεις. Χαρακτηριστικά είναι αυτά που αναφέρει ο Αυστριακός Διοικητής Τεργέστης στον ύπουργό Αστυνομίας τής Βιέννης: «Μοῦ κατηγγέλη μυστικά ὅτι κάποιος Ρήγας Βελεστινλής, ὁ ὁποῖος χθές ἔφθασε μέ διαβατήριο τῆς ἀρμόδιας αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, ἔφερε μαζί του ὑποπτα βιβλία, ἀποβλέποντα εἰς τήν παρασκευήν ἐπαναστάσεως εἰς τήν Ἀνατολήν»⁴⁴. Ὁ Ρήγας ἔφυγε ἀπό τή Βιέννη, διέσχισε τήν Αὐστρία καί κατευθύνθηκε στά σύνορά της, χωρίς μέχρι ἐκεῖνη τή στιγμή ἡ Αὐστριακή Αστυνομία νά ἔχει ὑποψιασθεῖ κάτι ἀπό τή δράση του. Στοιχεῖο πού δείχνει τήν μεγάλη επαναστατική συνωμοτική ικανότητα τοῦ Ρήγα.

Ὅμως ὁ μικρόψυχος, χωρίς πατριωτική συνείδηση, Ἑλληνας ἔμπορος Δημήτριος Οἰκονόμου ἄνοιξε τήν ἐπιστολή, πού ἀπευθυνόταν ὄχι στόν ἴδιο, ἀλλά στόν συνέταιρό του, κατέδωσε στήν Αὐστριακή Αστυνομία τήν ἐπιστολή τοῦ Ρήγα καί τά κιβώτια μέ τά ἐπαναστατικά του βιβλία. Καί ἔτσι, μόλις ὁ Ρήγας καταφθάνει στό ξενοδοχεῖο νά καταλύσει, Δεκέμβριος 1979, συλλαμβάνεται, ἀνακρίνεται καί ξεσκεπάζεται ἡ επαναστατική του κίνηση. Τότε ἡ καλά ὀργανωμένη Αὐστριακή Αστυνομία ἔμαθε τήν επαναστατική κίνηση τοῦ Ρήγα καί περισσότερο κατατρόμαξε γιατί δέν εἶχε ὑποψιασθεῖ τή συνωμοσία, πού μέσα στήν ἐπικράτειά της ἐξυφαινότανε, δίδοντας τήν ἐντύπωση πώς εἶχε ἐκμηδενισθεῖ ἡ ἀποτελεσματική μηχανή τῆς ἀστυνόμευσῆς της. Μάλιστα, ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας Φραγκίσκος παρακολουθοῦσε πλέον ἀπό κοντά τήν πορεία τῶν ἀνακρίσεων⁴⁵. Ὁ Ρήγας κα-

44. Βλ. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα* ὀ. π., ἀρ. ἔγγρ. 1, σελ. 3.

45. Βλ. Κ. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα...*, ὀ. π., ὅπου πολλά ἔγγραφα ἀπευθύνονται στόν αὐτοκράτορα Φραγκίσκο, ὁ ὁποῖος μάλιστα σημειώνει ἰδιοχείρως ὅπως στό ὑπ' ἀρ. 7 ἔγγραφο: «Λαμβάνω

*Οί θυσιασθέντες για την έλευθερία της Ελλάδος:
Ίούλιος 1798.*

Ρήγας Βελεστινλής, έτών 41,

Ευστράτιος Ἀργέντης, έμπορος από τή Χίο, έτών 31,

Ἀντόνιος Κορωνιός, έμπορος από τή Χίο, έτών 27,

Ἰωάννης Καρατζᾶς, λόγιος από τή Λευκωσία τῆς Κύπρου, έτών 31,

Δημήτριος Νικολίδης, ιατρός, από τή Ζίτσα Ἰωαννίνων, έτών 32,

Θεοχάρης Γεωργίου Τουρουντζιάς, έμπορος, από τή Σιάτιστα, έτών 22,

Ἰωάννης Ἐμμανουήλ, φοιτητής τῆς Ἰατρικῆς, από τήν Καστοριά, έτών 24,

Παναγιώτης Ἐμμανουήλ, ἀδελφός τοῦ Ἰωάννη, ὑπάλληλος τοῦ Ἀργέντη, έτών 22.

τόρθωσε επί τόσους μήνες να παραπλανήσει τήν Αστυνομία δείχνοντας και σ' αυτό τό σημείο τήν ιδιοφυία του και τήν επαναστατική συνωμοτική του δεινότητα.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο καταρρίπτονται οἱ κατηγορίες τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονα⁴⁶ καί ἄλλων, πού χωρίς νά ἐξετάσουν τά πραγματικά δεδομένα τῆς δράσης του στή Βιέννη, ὅπου ἡ Αὐστριακή Αστυνομία δέν ὑποψιάσθηκε τό παραμικρό, ἀλλά ἀπεναντίας τοῦ ἔδωσε τό διαβατήριο γιά τήν Ἑλλάδα, ὅλα αὐτά τά ἀγνοοῦν καί κατηγοροῦν τόν Ρήγα ὅτι τάχα ἦταν ἐπιπόλαιος, πού δέν ἔλαβε προφυλακτικά μέτρα γιά νά μή συλληφθεῖ. Ἀγνοοῦν ὅτι ἡ Αὐστριακή Αστυνομία ἔμαθε τή συνωμοτική δράση τοῦ Ρήγα ὄχι μετά ἀπό δική της ἐνέργεια ἀλλά μετά ἀπό τήν προδοσία. Ὅλα αὐτά τά παραγνωρίζουν καί τόν κατηγοροῦν ὡς «ἐπιπόλαιο ἐξεταστή τῶν πραγμάτων» καί ἀκόμη ἐξ αὐτοῦ θέλουν νά βγάλουν τό συμπέρασμα ὅτι ἡ επαναστατική δράση τοῦ Ρήγα θά ἀποτύγχανε.

Μετά τήν προδοσία, ὁ Ρήγας συνελήφθη καί μέ τήν κατηγορία ὅτι εἶχε καταστρώσει επαναστατικό σχέδιο γιά τήν κατάλυση τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καί τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν, ὁδηγήθηκε στή φυλακή. Δέν ἦταν δυνατόν νά στοιχειοθετηθεῖ κατηγορία ἐναντίον τοῦ Ρήγα, ἐφ' ὅσον οἱ ἐνέργειές του δέν στρέφονταν ἐναντίον τῆς νομιμότητος τοῦ κράτους τῆς Αὐστρί-

γνώσιν ὄλων τῶν γεγονότων τούτων. Πρέπει μετά ζήλου νά ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀνάκρισις τῶν κρατηθέντων καί ἡ ἐνδεχόμενη λήψις ἄλλων ἀναγκαιῶν μέτρων, νά γίνεται δέ καί εἰς Ἐμέ ἔκθεσις ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν περὶ τῶν πορισμάτων».

46. Δημ. Καραμπερόπουλου, *Ἡ ἄδικη κρίσις τοῦ Ἰω. Φιλήμονος γιά τόν επαναστάτη Ρήγα Βελεστινλή*, Ἀθήνα 2000, (Θεσσαλικό Ἡμερολόγιο, τόμ. 38, 2000, σελ. 257-272.)

ας. Γι' αυτό και καταβλήθηκε προσπάθεια από τόν ύπουργό τῆς Ἀστυνομίας νά μήν δικασθεῖ ἀπό τά ποινικά δικαστήρια, γιατί ὁ Ρήγας καί οἱ σύντροφοί του θά ἀπαλλάσσονταν ἀπό τούς δικαστές⁴⁷. Ἀντίθετα, ὅπως γράφουν τά σχετικά ἔγγραφα, ὁ Ρήγας μέ σίδερα στά πόδια καί στά χέρια καί μαρτύρια ἕξι μηνῶν, παραδόθηκε ἀπό τούς Αὐστριακούς στόν Τοῦρκο καίμακάμη τοῦ Βελιγραδίου. Τέλος, στραγγαλίσθηκε τόν Ἰούνιο τοῦ 1798 στόν πύργο Νεμπούτσα τοῦ Βελιγραδίου, πού βρίσκεται δίπλα στόν Δούναβη, μαζί μέ ἄλλους ἑπτά Συντρόφους του. Πιστός στό καθήκον γιά τά ιδανικά τῆς ἐλευθερίας καί τῶν «*Δικαίων τοῦ Ἀνθρώπου*».

6. Ἐθνεγέρτης. Ὁ Ρήγας χαρακτηρίζεται ἐθνεγέρτης, διότι μέ τόν Θούριό του «*Ὡς πότε παλληκάρια*», τῆ Χάρτα του, τό Σύνταγμά του συνέβαλε σημαντικά στήν ἀφύπνιση τῶν συνειδήσεων τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων γιά τήν ἐπανάστασή τους. Τόνωσε τό ἠθικό τους πώς μέ τίς δικές τους δυνάμεις θά ἀποκτοῦσαν τήν πολυπόθητη ἐλευθερία. Ἐπί πλέον τούς δίδαξε τόν «*τρόπον*» μέ τόν ὁποῖο θά ἐλευθερώνονταν, ὅπως χαρακτηριστικά γράφει ὁ στρατηγός Μακρυγιάννης στά 1836, στόν πίνακα πού ζωγράφησε ὁ Παναγιώτης Ζωγράφου μέ ὁδηγίες του καί τίτλο «*Πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως*»:

47. Βλ. Κ. Ἀμάντου, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα...*, ὁ. π., σελ. 189.

«Μετά πολλούς αιώνες Ρήγας Βελεστινλής σπείρει τόν σπόρον τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Ἕλληνας καί τοὺς ἐνθαρρύνει ὁδηγῶν αὐτοὺς τόν τρόπον τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιασθέντες καί ἐνθαρρυνθέντες ἀπό τοὺς λόγους τοῦ Ρήγα ἔλαβον τά ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας».

7. Ὁραματιστής μιᾶς δημοκρατικῆς πολιτείας τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου. Ὁ Ρήγας Βελεστινλής μέ τήν ἐπανάσταση, πού ἐτοίμαζε, τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν, στή θέση τῆς ἀπολυταρχικῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ὀραματιζόταν νά ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ «*Νέα Πολιτική Διοίκησης*», ἡ δημοκρατική του πολιτεία. Ὅλοι οἱ συνυπόδουλοι λαοί «*χωρίς ἐξαίρεσιν θρησκείας καί γλώσσης*», ὅπως τονίζει στό δεύτερο ἄρθρο τοῦ Συντάγματός

του, θά ἀπαρτίσουν τήν ἀντιπροσωπευτική πολιτεία, πού θά φέρει τόν τίτλο «Ελληνική Δημοκρατία», τό πολιτικό πρότυπο τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κλασσικῶν χρόνων, μοναδικό στήν ἱστορία τῶν αἰῶνων καί στίς παραδόσεις τῶν λαῶν. Ἡ δημοκρατία ἦταν γιά τόν Ρήγα ἓνα πανανθρώπινο ἰδανικό μέ ὑπερεθνικές διαστάσεις.

Ὅπως χαρακτηριστικά παρατηρεῖ ὁ καθηγητής Νικόλαος Πανταζόπουλος «ὁ Ρήγας προχωροῦσε πέρα ἀπό τίς διακηρύξεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, πού ἀναγνωρίζει πολιτικά καί ἀτομικά δικαιώματα στή μονάδα, τόν πολίτη καί ὄχι στήν ομάδα δηλαδή στίς μειονότητες. Γινόταν ἔτσι ὁ Πρόδρομος τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ 1948, ἡ ὁποία, καθώς εἶναι γνωστό, ἀναγνωρίζει ἀνθρώπινα δικαιώματα μέ τό ἴδιο ὅπως ὁ Ρήγας πνεῦμα σέ μικρές ἢ μεγάλες ομάδες, ὅπως εἶναι οἱ *Communities* καί *Societies*»⁴⁸. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς νέας πολιτείας θά ἦταν ἴσοι ἔναντι τοῦ νόμου, θά ἐπικρατοῦσε ἀνεξίθρησκειά καί σεβασμός τῆς γλώσσας τοῦ κάθε λαοῦ, πού θά συμμετεῖχε στή δημοκρατική του πολιτεία, θά νέμονταν τά καλά τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως μέ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καί τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων της. Ἐνα ὄραμα, τό ὁποῖο στίς μέρες μας μετά ἀπό δύο αἰῶνες πάει νά γίνει πραγματικότητα.

48. Βλ. Νικ. Πανταζοπούλου, *Μελετήματα γιά τόν Ρήγα Βελεστινλή*, ὄ. π., σελ. 106.

Συμπέρασμα

Ο Ρήγας Βελεστινλής ήταν μία πολύπλευρη προσωπικότητα και είχε καταστρώσει ένα συγκεκριμένο επαναστατικό σχέδιο για την εξέγερση των σκλαβωμένων Ελλήνων και των άλλων Βαλκανικών λαών με σκοπό την αποτίναξη της σκλαβιάς και την απόκτηση της ελευθερίας και τη δημιουργία μιάς δημοκρατικής πολιτείας. Πρώτα θέλησε να εξυψώσει τό φρόνημα των σκλαβωμένων χρησιμοποιώντας την εικόνα και τη μουσική. Κατόρθωσε κατά την προετοιμασία του επαναστατικού του σχεδίου να αποφύγει την παρακολούθηση της καλά οργανωμένης Αυστριακής Αστυνομίας, από την οποία έλαβε και τό σχετικό διαβατήριο για την αναχώρησή του από την Αυστρία, όμως πριν περάσει τά σύνορά της, στην Τεργέστη, προδόθηκε από έναν τυχάρπαστο Έλληνα έμπορο.

Ο Ρήγας είχε συλλάβει ένα συγκεκριμένο στρατιωτικό σχέδιο για την έναρξη και επέκταση της επανάστασης του. Και ακόμη είχε προνοήσει για την μετά την επανάσταση λειτουργία μίας δημοκρατικής πολιτείας στό Βαλκανικό χώρο, μέ τή συνεργασία των λαών, πού τήν απάρτιζαν. Συνοπτικά διαπιστώνεται ότι ο Ρήγας Βελεστινλής είναι μία από τίς σημαντικότερες φυσιογνωμίες του Έλληνικού και Βαλκανικού χώρου: Διαφωτιστής, Έπαναστάτης, Πολιτικός νοϋς, Στρατιωτικός νοϋς, Μάρτυρας, Έθνεγέρτης και Όραματιστής μιάς δημοκρατικής πολιτείας του Βαλκανικού χώρου.

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ - ΙΣΟΤΙΜΙΑ - ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ

ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΕΛΗΣ,
ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΛΑΧΟΜΠΟΓΔΑΝΙΑΣ

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ο ΛΑΟΣ, ΑΠΟΓΟΝΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, όπου κατοικεί τήν Ρούμελην, τήν Μικράν Ἀσίαν, τὰς Μεσογείους νήσους, τήν Βλαχομπογδανίαν¹, καί ὅλοι ὅσοι στενάζουν ὑπό τήν δυσφορωτάτην τυραννίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἠδελυρωτάτου δεσποτισμοῦ, ἡ ἐδίασθησαν νά φύγουν εἰς ξένα βασίλεια διά νά γλυτώσουν ἀπό τόν δυσβάστακτον καί βαρύν αὐτοῦ ζυγόν, ὅλοι, λέγω, Χριστιανοί καί Τοῦρκοι, χωρίς κανένα ξεχωρισμόν θρησκείας (ἐπειδή ὅλοι πλάσματα Θεοῦ εἶναι καί τέκνα τοῦ πρωτοπλάστου), στοχαζόμενοι

1. Βλαχομολδαύιον ἢ Μολδοβλαχίαν

ὅτι ὁ Τύραννος, ὀνομαζόμενος Σουλτάνος, κατέπεσεν ὀλοτελῶς εἰς τὰς βρωμεράς θηλυμανεῖς ὀρέξεις του, ἐπερικυκλώθη ἀπὸ εὐνούχους καὶ αἰμοδόρους ἀμαθεστάτους αὐλικούς, ἐλησμόνησε καὶ κατεφρόνησε τὴν ἀνθρωπότητα¹, ἐσκληρύνθη ἡ καρδία του κατὰ τῆς ἀθωότητος, καὶ τὸ πλέον ὠραιότερον βασιλείον τοῦ κόσμου, ὅπου ἐκθειάζεται πανταχόθεν ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, κατήντησεν εἰς μίαν δδελυρὰν ἀναρχίαν, τόσον, ὥστε κανένας, ὁποιασδήποτε τάξεως καὶ θρησκείας, δέν εἶναι σίγουρος μήτε διὰ τὴν ζωὴν του, μήτε διὰ τὴν τιμὴν του, μήτε διὰ τὰ ὑποστατικά του.

Ὁ πλέον ἡσυχος, ὁ πλέον ἀθῶος, ὁ πλέον τίμιος πολίτης κινδυνεύει κάθε στιγμήν νά γίνῃ ἐλλεινὴ θυσία τῆς τυραννικῆς φαντασίας, ἢ τῶν ἀγρίων τοποτηρητῶν καὶ ἀναξίων μεγιστάνων τοῦ Τυράννου, ἢ, τέλος (ὅπερ συνεχέστερον συμβαίνει), τῶν κακοτρόπων θηριωδεστών μιμητῶν του, χαιρόντων εἰς τὸ ἀτιμώρητον κριμα, εἰς τὴν σκληροτάτην ἀπανθρωπότητα², εἰς τὴν φονοκτονίαν, χωρὶς καμμίαν ἐξέτασιν, χωρὶς καμμίαν κρίσιν.

– Οὐρανέ! ἐσύ εἶσαι ἀπροσωπόληπτος μάρτυς τῶν τοιούτων κακουργημάτων.

– Ἥλιε! ἐσύ βλέπεις καθημερινῶς τὰ τοιαῦτα θηριώδη τολμήματα.

– Γῆ! ἐσύ ποτίζεσαι ἀδιακόπως ἀπὸ τὰ ρεῖθρα τῶν ἀθῶων αἱμάτων.

Ποῖος ἔχει στόμα νά μέ εἰπῇ τὸ ἐναντίον; Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ τίγρις, ὁ μόψηφος τῶν τοσοῦτων ἀνομημάτων; Ἄς ἔβγῃ εἰς τὸ παρόν, καὶ διὰ πολέμιόν του μάρτυρα

1. Ἀνθρωπιά

2. Ἀπανθρωπία

θέλει αποκτήσει ὅλην τήν Κτίσιν, ἥτις ἀγλώσσωσ γογγᾶ
διὰ τούς ἀδίκους ὧδε ἐκχυνομένους ρύακας τῶν ἀνθρωπί-
νων αἱμάτων.

Ὁ μέχρι τοῦδε, λέγω, δυστυχῆς οὗτος λαός, βλέποντας
ὅτι ὄλαι του αἱ θλίψεις καί ὀδύνη, τά καθημερινά δάκρυνά
του, ὁ ἀφανισμός του, προέρχονται ἀπό τήν κακήν καί
ἀχρειαστάτην διοίκησιν, ἀπό τήν στέρησιν καλῶν νόμων,
ἀπεφάσισεν, ἐνανδριζόμενος μίαν φοράν, νά ἀτενίσῃ
πρός τόν οὐρανόν, νά ἐγείρῃ ἀνδρείως τόν καταβεβαρη-
μένον τράχηλόν του καί, ἐνοπλίζοντας ἐμμανῶσ τούς
βραχιονάς του μέ τά ἄρματα τῆς ἐκδικήσεως καί τῆς
ἀτελπισίας, νά ἐκβοήσῃ μεγαλοφώνως, ἐνώπιον πάσης
τῆς Οἰκουμένης, μέ βροντώδη κραυγήν, τά ἱερά καί
ἄμωμα δίκαια, ὅπου θεόθεν τῷ ἐχαρίσθησαν διά νά ζήσῃ
ἡσύχως ἐπάνω εἰς τήν γῆν.

Ὅθεν, διά νά ἡμποροῦν ὁμοθυμαδόν ὅλοι οἱ κάτοικοι
νά συγκρίνωσι πάντοτε μέ ἄγρυπνον ὄμμα τά κινήματα
τῆς διοικήσεως, μέ τόν σκοπόν τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν
νομοθεσίας, ἐκτινάζοντες ἀνδρικῶσ τόν οὐτιδανόν ζυγόν
τοῦ Δεσποτισμοῦ καί ἐναγκαλιζόμενοι τήν πολύτιμον
Ἐλευθερίαν τῶν ἐνδόξων προπατόρων των, νά μήν ἀφε-
θῶσιν οὐδέποτε νά καταπατῶνται ὡσ σκλάβοι εἰς τό ἐξῆς
ἀπό τήν ἀπάνθρωπον τυραννίαν· νά ἔχῃ ἕκαστος ὡσάν
λαμπρόν καθρέπτην ἐμπροστά εἰς τά ὀμμάτιά του τά
θεμέλια τῆς ἐλευθερίας, τῆς σιγουρότητος¹ καί τῆς εὐτυ-
χίας του· νά γνωρίζουν ἐμφανέστατα οἱ κριταί², ποῖον
εἶναι τό δυσαστόφευκτον χρέος των πρὸς τούς κρινομέ-
νους ἐλευθέρους κατοίκους· καί οἱ νομόθεται καί πρῶτοι

1. Ἀσφάλεια

2. Δικαστής

τῆς διοικήσεως τόν εὐθύτατον κανόνα, καθ' ὃν πρέπει νά
ρυθμίζεται καί ν' ἀποβλέπη τό ἐπάγγελμά των πρὸς
εὐδαιμονίαν τῶν πολιτῶν, κηρύττεται λαμπροφανῶς ἢ
ἀκόλουθος ΔΗΜΟΣΙΑ ΦΑΝΕΡΩΣΙΣ τῶν πολυτίμων
ΔΙΚΑΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ καί τοῦ ἐλευθέρου κατοίκου
τοῦ βασιλείου.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἄρθρον 1.— Ὁ σκοπός ὁπού ἀπ' ἀρχῆς κόσμου οἱ ἄνθρωποι ἐσυμμαζώχθησαν ἀπό τὰ δάση τήν πρώτην φοράν, διά νά κατοικήσουν ὅλοι μαζί, κτίζόντες χώρας καί πόλεις, εἶναι διά νά συμβοηθῶνται καί νά ζῶσιν εὐτυχισμένοι, καί ὄχι νά συναντιτρώγωνται ἢ νά ρουφᾶ τό αἷμα τους ἕνας.

Τότε ἔκαμαν βασιλέα διά νά ἀγρυπνῆ εἰς τὰ συμφέροντά των, διά νά εἶναι βέβαιοι εἰς τήν ἀπόλαυσιν τῶν φυσικῶν δικαίων, τὰ ὁποῖα δέν ἔχει τήν ἄδειαν νά τούς τὰ ἀφαιρέσῃ κανένας ἐπί τῆς γῆς.

Ἄρθρον 2.— Αὐτά τὰ Φυσικά Δίκαια εἶναι: πρῶτον, τό νά εἴμεθα ὅλοι ἴσοι καί ὄχι ὁ ἕνας ἀνώτερος ἀπό τόν ἄλλον· δεύτερον, νά εἴμεθα ἐλεύθεροι καί ὄχι ὁ ἕνας σκλάβος τοῦ ἄλλουνοῦ· τρίτον, νά εἴμεθα σίγουροι εἰς τήν ζωήν μας, καί κανένας νά μήν ἠμπορῆ νά μᾶς τήν πάρῃ ἀδίκως καί κατά τήν φαντασίαν· καί τέταρτον, τὰ κτήματα ὁπού ἔχομεν κανένας νά μήν ἠμπορῆ νά μᾶς ἐγγίξῃ, ἀλλ' εἶναι ἰδικά μας καί τῶν κληρονόμων μας.

Ἄρθρον 3.— Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, Χριστιανοί καί Τοῦρκοι, κατά φυσικόν λόγον εἶναι ἴσοι. Ὅταν παιῖσι τινάς, ὁποιασδήποτε καταστάσεως, ὁ Νόμος εἶναι ὁ αὐτός διά τό παιῖσμα καί ἀμετάβλητος· ἤγουν δέν παιδεύεται¹ ὁ πλούσιος ὀλιγώτερον καί ὁ πτωχός περισσότερον διά τό αὐτό σφάλμα, ἀλλ' ἴσια-ἴσια.

Ἄρθρον 4.— Ὁ Νόμος εἶναι ἐκείνη ἡ ἐλεύθερα ἀπόφασις, ὁπού μέ τήν συγκατάθεσιν ὅλου τοῦ λαοῦ ἔγινεν· ἤγουν, ὅλοι θέλομεν ὅτι ὁ φονεύς νά φονεύεται· αὐτός

1. Τιμωρεῖται

λέγεται Νόμος, καί εἶναι ὁ ἴδιος διὰ ὅλους μας εἰς τό νά παιδεύσῃ. Καί πάλιν ἄλλος, ὁπού ὑπερασπίζεται ἤγουν ὅλοι θέλομεν νά ἐξουσιάζωμεν τά ὑποστατικά μας, κανένας λοιπόν δέν ἔχει τήν ἄδειαν νά μᾶς πάρῃ δυναστικῶς τίποτε· αὐτός εἶναι Νόμος, ἐπειδή μοναχοί μας τόν δεχόμεθα καί τόν θέλομεν. Ὁ Νόμος ἔχει πάντοτε νά προστάξῃ ὅ,τι πράγμα εἶναι δίκαιον καί ὠφέλιμον εἰς τήν συγκοινωνίαν τῆς ζωῆς μας καί νά ἐμποδίξῃ ἐκεῖνο ὁπού μᾶς βλάπτει.

Ἄρθρον 5.— Ὅλοι οἱ συμπολίται ἠμποροῦν νά ἔμβουν εἰς ἀξίας καί δημόσια ὀφφίκια¹. Τά ἐλεύθερα γένη δέν γνωρίζουν καμμίαν αἰτίαν προτιμήσεως εἰς τάς ἐκλογάς των, παρά τήν φρόνησιν καί τήν προκοπήν ἤγουν, καθένας, ὅταν εἶναι ἄξιος καί προκομμένος διὰ μίαν δημοσίαν δούλευσιν, ἠμπορεῖ νά τήν ἀποκτήσῃ. Ἐξ ἐναντίας δέ, μὴν ὄντας ἄξιος, ἀλλά χυδαῖος, δέν πρέπει νά τῷ δοθῇ· διότι, μὴν ἠξεύροντας πῶς νά τήν ἐκτελέσῃ, προσκρούει καί βλάπτει τό κοινόν μέ τήν ἀμάθειαν καί τήν ἀνεπιδεξιότητά του.

Ἄρθρον 6.— Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις ὁπού ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τό νά κάμῃ ὅλον ἐκεῖνο, ὁπού δέν βλάπτει εἰς τά δίκαια τῶν γειτόνων του. Αὐτή ἔχει ὡς θεμέλιον τήν φύσιν, διατί φυσικά ἀγαπῶμεν νά εἴμεθα ἐλεύθεροι· ἔχει ὡς κανόνα τήν δικαιοσύνην, διατί ἡ δικαία ἐλευθερία εἶναι καλή· ἔχει ὡς φύλακα τόν Νόμον, διατί αὐτός προσδιορίζει, ἕως ποῦ πρέπει νά εἴμεθα ἐλεύθεροι. Τό ἠθικόν σύνορον τῆς Ἐλευθερίας εἶναι τοῦτο τό ρητόν: *Μὴν κάμῃς εἰς τόν ἄλλον ἐκεῖνο ὁπού δέν θέλεις νά σέ κάμουν.*

1. Δημόσιο ἀξίωμα

Άρθρον 7.— Τό δίκαιον τοῦ νά φανερώνομεν τήν γνώμην μας καί τούς συλλογισμούς μας, τόσον μέ τήν τυπογραφίαν, ὅσον καί μέ ἄλλον τρόπον· τό δίκαιον τοῦ νά συναθροίζώμεθα εἰρηνικῶς· ἡ ἐλευθερία κάθε εἴδους θρησκείας, Χριστιανισμοῦ, Τουρκισμοῦ, Ἰουδαϊσμοῦ καί τά λοιπά, δέν εἶναι ἐμποδισμένα εἰς τήν παροῦσαν διοίκησιν.

Όταν ἐμποδιζονται αὐτά τά δίκαια, εἶναι φανερόν πώς προέρχεται τοῦτο ἀπό Τυραννίαν, ἢ πώς εἶναι ἀκόμη ἐνθύμησις τοῦ ἐξοστρακισθέντος Δεσποτισμοῦ. ὁπού ἀπεδιώξαμεν.

Άρθρον 8.— ‘Ἡ σιγουρότης¹ εἶναι ἐκεῖνη ἡ διαφέντευσις², ὁπού δίδεται ἀπό ὄλον τό ἔθνος καί τόν λαόν εἰς τόν κάθε ἄνθρωπον διά τήν φύλαξιν τοῦ ὑποκειμένου του, τῶν δικαίων του καί τῶν ὑποστατικῶν του· ἡγοῦν, ὅταν βλάβη τινάς ἔνα μόνον ἄνθρωπον, ἢ πάρη ἀδίκως τίποτες ἀπ’ αὐτόν, ὄλος ὁ λαός πρέπει νά σηκωθῇ κατ’ ἐπάνω ἐκεῖνου τοῦ δυνάστου καί νά τόν ἀποδιώξῃ.

Άρθρον 9.— ‘Ὁ Νόμος ἔχει χρέος νά διαφεντεύῃ τήν κοινήν ἐλευθερίαν ὄλου τοῦ ἔθνους καί ἐκείνην τοῦ κάθε ἀνθρώπου, κατοίκου εἰς ταύτην τήν αὐτοκρατορίαν, ἐναντίον τῆς καταθλίψεως καί τῆς δυναστείας τῶν διοικητῶν· ὅταν αὐτοί διοικοῦν καλῶς, νά τούς διαφεντεύῃ· εἰ δέ κακῶς, νά τούς ἀποβάλλῃ.

Άρθρον 10.— Κανένας ἄνθρωπος νά μήν ἐγκαλῆται εἰς κριτήριον νά μήν πιάνεται ἀπό τούς ἀνθρώπους τοῦ κριτοῦ καί νά μή φυλακῶνεται κατ’ ἄλλον τρόπον, παρά καθὼς διορίζει ὁ Νόμος καί ὄχι κατά τήν φαντασίαν καί θέλησιν τοῦ κριτοῦ³. Κάθε κάτοικος ὁμως, ὅταν κραχθῇ

1. Ἡ ἀσφάλεια 2. Ἡ προστασία 3. Δικαστοῦ

εἰς τὴν κρίσιν, ἢ κατὰ νόμον πιασθῆ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ κριτηρίου, πρέπει νὰ ὑποταχθῆ εὐθύς καὶ νὰ πηγαί-
νη νὰ κριθῆ· διατί, ἂν ἀντισταθῆ καὶ δέν θέλῃ νὰ πηγαί-
νη εἰς τὴν κρίσιν, γίνεται πταισῆς· καὶ ἀρκετόν σφάλμα
εἶναι, ὅταν ὁ Νόμος κράζῃ κανέναν ἄνθρωπον καὶ ἐκεῖ-
νος ἀντιστέκεται μέ τό κακόν καὶ δέν ὑπακούῃ νὰ πηγαί-
νη, ὄντας σίγουρος, ὅτι δέν παιδεύεται¹, ἂν εἶναι ἀθῶος.

Ἄρθρον 11.— Κάθε δυναστικόν ἐπιχείρημα, ὁπού ἤθε-
λαν κάμει ἐναντίον ἐνός ἀνθρώπου, ὁπού δέν ἔπαισε, καὶ
χωρίς προσταγὴν τοῦ Νόμου θέλουν νὰ τόν καταδι-
κᾶσουν, ἐκεῖνο φαίνεται πὼς εἶναι μόνον ἀπὸ τό κεφάλι
τοῦ κριτοῦ καὶ ἔργον τυραννικόν. Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν,
τόν ὁποῖον θέλουν νὰ δυναστεύσουν μέ αὐτόν τόν τρό-
πον, ἔχει δίκαιον καὶ ἄδειαν νὰ ἀντισταθῆ ἐξ ὅλης του
τῆς δυνάμεως, νὰ τό ἀποβάλλῃ μέ βίαν καὶ νὰ μὴν ὑπο-
ταχθῆ.

Ἄρθρον 12.— Ἐκεῖνοι ὁπού ἐκδίδουν προσταγὰς, ἢ
ὁπού ἤθελε τές ὑπογράψουν, ἢ ὁπού ἤθελε τές ἐκτελέσουν,
ἢ ὁπού ἤθελε βάλλουν ἄλλους νὰ τές τελειώσουν, λέγοντές
τους πὼς εἶναι πράγματα ἀναγκαῖα, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν
εἶδῃσιν ἢ διοικήσιν, εἶναι πταῖσται καὶ ἔχουν νὰ τιμω-
ρῶνται αὐστηρῶς.

Ἄρθρον 13.— Κάθε ἄνθρωπος ὁπού φαίνεται πὼς
εἶναι ἀθῶος, ἂν τόν συκοφαντήσουν πὼς ἔπαισεν, ἐν
ὄσῳ νὰ βεβαιωθῆ πὼς εἶναι πταισῆς, καὶ εἶναι ἀνάγκη
νὰ πιασθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κριτηρίου, κάθε
αὐστηρότης, καθὼς δέσιμον, ὕβριςμοί, δαρμοί, ὁπού δέν
εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν κατακράτησιν τοῦ ἀνθρώπου
ἐκείνου, ἐν ὄσῳ νὰ κριθῆ, νὰ εἶναι ἐμποδιζόμενα, καὶ

1. Τιμωρεῖται

μόνον ἀφοῦ ἀποδειχθῆ πταίστης, τότε νά γίνεται ἀρχή τῆς τιμωρίας εἰς τό ὑποκείμενόν του, καθὼς διαλαμβάνει ὁ Νόμος.

Ἄρθρον 14.— Κανένας ἄνθρωπος νά μὴ κρίνεται καὶ νά μὴ τιμωρῆται ἀλλέως, παρὰ ἀφοῦ εἰπῆ ὅλα τὰ δικαιολογήματά του καὶ ἀφοῦ κατὰ τοὺς νόμους κραχθῆ εἰς τὴν κρίσιν· καὶ τιμωρεῖται τότε μόνον, ὅταν εἶναι ἓνας Νόμος καμωμένος προτοῦ νά κάμῃ ἐκεῖνος τό πταῖσμα. Ὁ νόμος δέ ὁπού ἤθελε τιμωρήσῃ ἐγκλήματα ἅπερ ἔγιναν εἰς τὸν καιρόν, ὁπού αὐτός δέν εἶχε συστηθῆ, λέγεται Τυραννία. Καὶ τό νά τιμωρήσῃ ἓνας νέος Νόμος παλαιὰ ἐγκλήματα, λέγεται ἀνομία. Ἦγουν, ἓνας ἄνθρωπος ἐπῆρε τό βόδι ἑνός ἄλλου, καὶ ἔως τὴν στιγμὴν ὁπού τό ἐπῆρε, δέν ἦτον κανένας νόμος ὁπού νά ἐμπόδιζε ταύτην τὴν ἀρπαγὴν· ἐξεδόθη ἔπειτα νόμος νά μὴν ἀρπάξῃ ἓνας τοῦ ἄλλου πράγματα· ὁ ἄρπαξ δίδει ὀπίσω τό βόδι, μὰ δέν παιδεύεται, ἐπειδὴ αὐτός δέν ἤξευρε πὼς ἡ ἀρπαγὴ εἶναι κακὴ.

Ἄρθρον 15.— Ὁ Νόμος ἔχει νά προσδιορίσῃ παιδείας¹ ἀκριδῶς καὶ ἀποδεικτικῶς ἀναγκαίας· αἱ παιδεῖαι αὗται νά εἶναι ἀνάλογοι κατὰ τό ἐγκλημα καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὴν συγκοινωνίαν² τῶν πολιτῶν. Ἦγουν, ἂν ἔδειρε τινὰς ἓναν ἄλλον, νά δαρθῆ μὰ ὄχι νά ἀποκεφαλισθῆ.

Ἄρθρον 16.— Τό δίκαιον τοῦ νά ἐξουσιάσῃ καθένας εἰρηνικῶς τὰ ὑποστατικά του εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖον ἀνήκει εἰς κάθε κάτοικον· ἤγουν, νά τὰ χαίρεται, νά τὰ μεταχειρίζεται κατὰ τὴν θέλησίν του, νά ἀπολαμβάνῃ τὰ εἰσοδήματά του, τὸν καρπὸν τῆς τέχνης του, τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς φιλοπονίας του, χωρὶς νά ἠμπορέσῃ

1. Τιμωρία. παιδεμός.

2. Κοινὴν διαβίωσιν.

ποτέ κανένας νά τόν πάρη στανικῶς μήτε ἕνα λεπτόν.

Ἄρθρον 17.— Δέν εἶναι ἐμποδισμένον εἰς τούς κατοίκους κανένα εἶδος ἐργασίας, τέχνης, γεωργικῆς, πραγματείας¹, ἢ ὁποιοδήποτε ἐπιχείρημα ὠφέλιμον εἰς τήν συγκοινωνίαν. Ἡ φιλοπονία ὄλων τῶν πολιτῶν ἠμπορεῖ νά ἐκτείνεται εἰς ὅλας τάς τέχνας καί μαθήσεις.

Ἄρθρον 18.— Κάθε ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νά δουλεύσῃ ἕναν ἄλλον ὡς ὑπηρέτης, προσφέροντας τόν καιρόν του εἰς χρῆσιν ἐκείνου· δέν ἠμπορεῖ ὅμως νά πωλήσῃ τόν ἑαυτόν του, μήτε ἄλλος νά τόν πωλήσῃ, ἐπειδή καί τό ὑποκείμενόν του δέν εἶναι εἰς μόνην τήν ἐξουσίαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλά καί τῆς Πατρίδος. Ὁ Νόμος δέν γνωρίζει καμμίαν ὑποδούλωσιν μήτε σκλαβίαν καί εἰς τούς ἰδίους δούλους· σώζεται² μόνον μία ὑπόσχεσις, νά φροντίξῃ ὁ ὑπηρέτης διά τήν ἐργασίαν του καί νά εἶναι εὐγνώμων πρὸς ἐκεῖνον ὅπου τόν πληρώνει μισθόν, ὅστις δέν ἔχει ἄδειαν μήτε νά τόν ὑβρίσῃ, μήτε νά τόν δείρῃ· ἀναιρεῖ³ ὅμως τήν συμφωνίαν, τόν πληρώνει ἕως ἐκείνην τήν στιγμήν καί τόν ἀποβάλλει.

Ἄρθρον 19.— Κανένας δέν ἔχει νά ὑστερηθῇ τό παραμικρότερον μέρος τῶν κτημάτων του χωρίς τό θέλημά του· ἂν ὅμως καί εἶναι καμμία δημοσία χρεία, ἤγουν ζητῆ ἢ Πατρίς τόν κῆπον του, διά νά κάμῃ ἀγοράν ἢ ἄλλο κανένα κτίριον, τότε νά ξετιμᾶται ὁ κῆπος, νά πληρώνεται ὁ οἰκοκύρης, καί οὕτω νά γίνεται ἡ ἀγορά ἢ τό κτίριον.

Ἄρθρον 20.— Κάθε δόσιμον ἔχει νά γίνεται μόνον διά

1. Ἡ πραγματεία καί τό ἐμπόριο.

2. Ἀρκεῖ.

3. Ἐάν ἀναιρῇ.

τό δημόσιον ὄφελος καί ὄχι δι' ἀρπαγᾶς ἑνός καί ἄλλου. Ὅλοι οἱ ἐγκατοικοὶ ἔχουν τό δίκαιον νά συντρεξοῦν εἰς τό ρίψιμον τοῦ τεφτερίου¹, ν' ἀγρυπνοῦν εἰς τό σύναγμα τῶν δοσιμάτων, καί νά παίρνουν λογαριασμόν ἀπ' ἐκεῖνον ὅπου τά ἐσύναξε.

Ἄρθρον 21.— Αἱ δημόσιοι συνδρομαὶ καί ἀνταμοιβαὶ εἶναι ἓνα ἱερὸν χρέος τῆς πατρίδος. Τό κοινόν χρεωστεῖ μίαν βοήθειαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐγκατοίκους, τόσον εἰς τό νά τοὺς προμηθεύσῃ νά ἔχουν τί νά ἐργάζωνται, ὅσον καί νά δώσῃ τρόπον ζωῆς εἰς ἐκείνους, ὅπου δέν ἤμποροῦν πλέον νά δουλεύσουν· ἤγουν, ἓνας γεωργός μὴν ἔχοντας βόδια κάθεται ἀργός· ἡ Πατρίς ἔχει χρέος νά τόν δώσῃ καί νά τόν προσμένῃ ὥστε νά τὰ πληρώσῃ· ἓνας ἐσακατεύθη εἰς τόν ὑπὲρ Πατρίδος πόλεμον, αὐτὴ πρέπει νά τόν ἀνταμείψῃ καί νά τόν τρέφῃ ἐν ὄσῳ ζῆ.

Ἄρθρον 22.— Ὅλοι, χωρὶς ἐξαιρέσεων, ἔχουν χρέος νά ἠξεύρουν γράμματα. Ἡ Πατρίς ἔχει νά καταστήσῃ σχολεῖα εἰς ὅλα τά χωρία διὰ τά ἀρσενικά καί θηλυκὰ παιδία. Ἐκ τῶν γραμμάτων γεννᾶται ἡ προκοπή, μέ τὴν ὁποίαν λάμπουν τά ἐλεύθερα ἔθνη. Νά ἐξηγοῦνται οἱ παλαιοὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς· εἰς δέ τὰς μεγάλας πόλεις νά παραδίδεται ἡ γαλλικὴ καί ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα· ἡ δὲ ἑλληνικὴ² νά εἶναι ἀπαραίτητος.

Ἄρθρον 23.— Ἡ κοινὴ ἐπιβεβαίωσις καί σιγουρότης τοῦ κάθε πολίτου συνίσταται εἰς τὴν ἐνέργειαν ὄλων τῶν πολιτῶν. Ἦγουν, νά στοχαζώμεθα πῶς, ὅταν πάθῃ ἓνας τίποτες κακόν, ἐγγίζονται ὅλοι, καί διὰ τοῦτο πρέπει νά δεβαιώσωμεν εἰς τόν καθένα τὴν μεταχειρίσιν καί τὴν

1. Ἡ σύνταξη τῶν φορολογικῶν καταλόγων.

2. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ.

προφύλαξιν τῶν δικαίων του. Αὐτὴ ἡ σιγουρότης θεμελιώνεται ἐπάνω εἰς τὴν αὐτεξουσιότητα τοῦ ἔθνους· ἤγουν, ὅλον τὸ ἔθνος ἀδικεῖται, ὅταν ἀδικῆται ἓνας μόνος πολίτης.

Ἄρθρον 24.— Αὐτὴ ἡ αὐτεξουσιότης δέν ἔχει τὸ κῦρος, ἂν τὰ σύνορα τῶν δημοσίων ὀφφικίων δέν εἶναι προσδιωρισμένα ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ ἂν δέν εἶναι ἀποφασισμένον ρητῶς τὸ νὰ δώσουν λογαριασμόν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί¹.

Ἄρθρον 25.— Ἡ αὐτοκρατορία² εἶναι θεμελιωμένη εἰς τὸν λαόν· αὐτὴ εἶναι μία, ἀδιαίρετος, ἀπροσδιόριστος καὶ ἀναφαίρετος. Ἦγουν ὁ λαός μόνον ἠμπορεῖ νὰ προστάξῃ καὶ ὄχι ἓνα μέρος ἀνθρώπων ἢ μία πόλις· καὶ ἠμπορεῖ νὰ προστάξῃ δι' ὅλα, χωρὶς κανένα ἐμπόδιον.

Ἄρθρον 26.— Κανένα μέρος τοῦ λαοῦ δέν ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ ἔθνους, κάθε μέλος ὁμως τοῦ αὐτοκράτορος³ λαοῦ, συναγόμενον, ἔχει δίκαιον νὰ εἰπῇ τὸ θέλημά του μέ μιάν σωστήν ἐλευθερίαν.

Ἄρθρον 27.— Κάθε ἄνθρωπος, ὅπου ἤθελεν ἀρπάσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἔθνους, εὐθύς νὰ φυλακώνεται ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους ἄνδρας, νὰ κρίνεται, καὶ κατὰ τὸν νόμον νὰ παιδεύεται.

Ἄρθρον 28.— Ἐνα ἔθνος ἔχει τὸ δίκαιον πάντοτε νὰ μετασχηματίσῃ καὶ νὰ μεταλλάξῃ τὴν νομοθεσίαν του· μιᾶς γενεᾶς πρόσωπα δέν ἠμποροῦν νὰ καθυποτάξουν εἰς τοὺς νόμους των τὰ πρόσωπα, ὅπου θέλουν γεννηθῆ κατόπιν τους.

1. Οἱ ἀξιωματοῦχοι, οἱ δημόσιοι λειτουργοί.

2. Ἡ «αὐτεξουσιότης», ἡ κυριαρχία.

3. Τοῦ αὐτεξουσίου, τοῦ κυρίαρχου.

Άρθρον 29.— Κάθε πολίτης ἔχει ἓνα ἴσον δίκαιον μέ τούς ἄλλους εἰς τό νά συντρέξῃ νά κατασταθῇ ἓνας νόμος, ἢ νά ὀνοματίσῃ τούς ἀξιωματικούς, βουλευτάς καί ἐπιτρόπους τοῦ ἔθνους.

Άρθρον 30.— Τά ὀφίγια¹ τῆς Πατρίδος εἶναι καθαυτό πρὸς καιρόν, ὅσον θέλει καί κρίνει εὐλογον ἢ Διοίκησις· αὐτά δέν πρέπει νά θεωρῶνται ὡς ξεχωρισταί τιμαί, μήτε ὡς ἀνταμοιβαί, ἀλλ' ὡς χρέη ἀπαραίτητα τῶν πολιτῶν εἰς τό νά δουλεύσουν τήν Πατρίδα των.

Άρθρον 31.— Τά ἐγκλήματα τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Ἔθνους καί τῶν ἀξιωματικῶν² ποτέ δέν ἔχουν νά μείνουν ἀτιμώρητα. Κανένας δέν ἔχει τό δίκαιον νά στοχάζεται τόν ἑαυτόν του ἀπαραβίαστον περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους. Ἦγουν, ὅταν σφάλῃ μέγας ἢ μικρός, ὁ Νόμος τόν παιδεύει ἀφεύκτως κατά τό σφάλμα του, ἄς εἶναι καί ὁ πρῶτος ἀξιωματικός.

Άρθρον 32.— Τό δίκαιον τοῦ νά δίδῃ ὁ κάθε πολίτης ἔγγραφον ἀναφοράν καί νά προσγλαίεται διά καμμίαν ἐνόκλησιν, ὅπου τῷ γίνεται, πρὸς ἐκείνους, ὅπου ἔχουν τήν ἐξουσίαν τοῦ ἔθνους εἰς τό χέρι τους, δέν ἔχει νά ἐμποδίζεται κατ' οὐδένα τρόπον, μήτε νά τόν εἰποῦν πῶς δέν εἶναι καιρός ἢ τόπος, ἀλλ' ὅποιαν ὥραν καί ἄν πηγαίῃ ὁ παραπονούμενος πολίτης, νά εἶναι δεκτὴ ἡ ἀναφορὰ του.

Άρθρον 33.— Τό νά ἀντιστέκεται ὁ κάθε πολίτης, ὅταν τόν καταθλίβουν καί τόν ἀδικοῦν, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἄνω ρηθέντων δικαίων του· διότι κανένας δέν ἀντιστέκε-

1. Τά δημόσια ἀξιώματα.

2. Ἀξιωματοῦχος, δημόσιος λειτουργός.

ται, όταν ἤξεύρη πὼς θέ νά λάβῃ τό δίκαιόν του μέ τήν συνδρομήν τοῦ Νόμου.

Ἄρθρον 34.— Ὅταν ἕνας μόνος κάτοικος τοῦ βασιλείου τούτου ἀδικηθῇ, ἀδικεῖται ὅλον τό βασίλειον¹· καί πάλιν, ὅταν τό βασίλειον ἀδικῆται ἢ πολεμῆται, ἀδικεῖται ἢ πολεμεῖται κάθε πολίτης. Διά τοῦτο δέν ἤμπορεῖ ποτέ κανεῖς νά εἰπῇ, ὅτι ἡ τάδε χώρα πολεμεῖται, δέν μέ μέλει, διατί ἐγώ ἡσυχάζω εἰς τήν ἰδικήν μου· ἀλλ' ἐγώ πολεμοῦμαι, ὅταν ἡ τάδε χώρα πάσχη, ὡς μέρος τοῦ ὅλου ὀπού εἶμαι· ὁ Βούλγαρος πρέπει νά κινήται, ὅταν πάσχη ὁ Ἕλληνας· καί τοῦτος πάλιν δι' ἐκεῖνον· καί ἀμφοτέροι διά τόν Ἄλβανόν καί Βλάχον.

Ἄρθρον 35.— Ὅταν ἡ Διοίκησις βιάζῃ, ἀθετῇ, καταφρονῇ τά δίκαια τοῦ λαοῦ καί δέν εἰσακούῃ τά παράπονά του, τό νά κάμῃ τότε ὁ λαός ἢ κάθε μέρος τοῦ λαοῦ ἐπανάστασιν, νά ἀρπάξῃ τά ἄρματα καί νά τιμωρήσῃ τοὺς τυράννους του, εἶναι τό πλέον ἱερόν ἀπό ὅλα τά δίκαιά του καί τό πλέον ἀπαραίτητον ἀπό ὅλα τά χρέη του. Ἄν εὐρίσκωνται ὁμως εἰς τόπον, ὀπού εἶναι περισσότεροι τύραννοι, οἱ πλέον ἀνδρεῖοι πατριῶται καί φιλελεύθεροι πρέπει νά πιάσουν τά περάσματα τῶν δρόμων καί τά ὕψη τῶν βουνῶν, ἐν ὅσῳ ν' ἀνταμωθοῦν πολλοί, νά πληθύνῃ ὁ ἀριθμός των, καί τότε νά ἀρχίσουν τήν ἐπιδρομήν κατά τῶν τυράννων, κάμνοντες εἰς κάθε δέκα ἀνθρώπους ἕνα δέκαρχον, εἰς τοὺς 50 πεντηκόνταρχον, εἰς τοὺς ἑκατόν ἑκατόνταρχον· ὁ χιλίαρχος ἔχει δέκα ἑκατοντάρχους καί ὁ στρατηγός τρεῖς χιλιάρχους, ὁ δέ ἀρχιστράτηγος πολλούς στρατηγούς.

1. Τό κράτος.

Τά χρέη τῶν πόλεων, πολιτειῶν, χωρῶν¹, καί τῶν κατά μέρος πολιτῶν, ὅπου ἐχρεωστοῦντο παρθέντα πρό πέντε χρόνων καί εἰς αὐτό τό διάστημα ἐπληρώνετο διάφορον² εἰς τούς δανειστάς, ἢ παροῦσα Διοίκησις τά ἀναιρεῖ καί οἱ δανεισταί δέν ἔχουν νά ζητοῦν εἰς τό ἐξῆς μήτε κεφάλαιον, μήτε διάφορον ἀπό τούς χρεώστας, ὡσάν ὅπου ἐπῆραν τά δάνειά των, διότι διπλώνουν³ τά κεφάλαια εἰς πέντε χρόνους.

1. Κομποπόλεων.

2. Τόκος.

3. Διπλασιάζουν ἢ διπλασιάζονται.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΕΝΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ΤΑΞΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ
ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΙ
ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Περί τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 1.— Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ εἶναι μία, μέ ὅλον ὁπού συμπεριλαμβάνει εἰς τόν κόλπον τῆς διάφορα γένη καί θρησκείας· δέν θεωρεῖ τās διαφοράς τῶν λατρειῶν μέ ἔχθρικόν μάτι· εἶναι ἀδιαίρετος, μ' ὅλον ὁπού ποταμοί καί πελάγη διαχωρίζουν τές ἐπαρχίες τῆς, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι ἕνα συνεσφιγμένον ἀδιάλυτον σῶμα.

Περί διαιρέσεως τοῦ λαοῦ

Ἄρθρον 2.— Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ, τουτέστιν ὁ εἰς τοῦτο τό βασίλειον¹ κατοικῶν, χωρίς ἑξαίρεσιν θρησκείας καί γλώσσης, διαμοιράζεται εἰς πρώτας συναθροίσεις εἰς τās τοπαρχίας, διά νά βάλῃ εἰς πρᾶξιν τήν αὐτοκρατορικὴν² ἐξουσίαν του· ἤγουν, συναθροίζεται εἰς κάθε ἐπαρχίαν, διά νά δώσῃ τήν γνώμην του ἐπάνω εἰς κανένα πρόβλημα.

Ἄρθρον 3.— Διαμοιράζεται, διά τήν εὐκολίαν τῆς

1. Τό κράτος, ἡ ἐπικράτεια.

2. Κυριαρχικήν

διοικήσεως καί διά νά γίνεται ἡ δικαιοσύνη ὁμοιοτρόπως, εἰς ἐπαρχίας, τοπαρχίας καί προεστᾶτα. Ἦγουν, ἐπαρχία λέγεται ἡ Θεσσαλία, τοπαρχία ἡ Μαγνησία (ἦγουν τοῦ Βόλου τὰ χωρία) καί προεστᾶτον ἡ πολιταρχία τῆς Μακρονίτζας ἐπάνω εἰς δώδεκα χωρία.

Περί τῆς τάξεως τῶν πολιτῶν

Ἄρθρον 4.— Κάθε ἄνθρωπος γεννημένος καί κατοικῶν εἰς αὐτό τό βασίλειον¹ εἰκοσιενός χρόνου ἡλικίας, εἶναι πολίτης.

– Κάθε ξένος εἰκοσιενός σωστοῦ χρόνου, ὅστις, κατοικῶντας εἰς αὐτό τό βασίλειον πρό ἑνός χρόνου, ζῆ μέ τό ἐργόχειρόν του, εἶναι πολίτης.

– Ἐκεῖνος ὁπού ἀγοράζει ἕνα ὑποστατικόν εἶναι πολίτης.

– Ἐκεῖνος ὁπού νυμφεύεται μίαν Ἑλληνίδα εἶναι πολίτης.

– Ἐκεῖνος ὁπού παίρνει ἕνα ψυχοπαίδι εἶναι πολίτης.

– Ἐκεῖνος ὁπού ὀμιλεῖ τήν ἀπλῆν ἢ τήν ἐλληνικήν² γλῶσσαν καί βοηθεῖ τήν Ἑλλάδα, ἄς διατριβῆ καί εἰς τοὺς ἀντίποδας (ἐπειδή τό ἐλληνικόν προζύμι ἐξαπλώθη καί εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια), εἶναι Ἑλλην καί πολίτης.

– Ἐκεῖνος ὁπού εἶναι χριστιανός καί δέν ὀμιλεῖ τήν ἀπλῆν ἢ τήν ἐλληνικήν διάλεκτον, ἀλλά μόνον βοηθεῖ τήν Ἑλλάδα, εἶναι πολίτης.

– Καί, τέλος πάντων, κάθε ξένος τόν ὁποῖον ἡ Διοίκησης στοχάζεται πῶς εἶναι ἄξιος κάτοικος τῆς Πατρίδος, ἦγουν καθῶς ἕνας καλός τεχνίτης, ἕνας προκομμένος

1. Κράτος, ἐπικράτεια.

2. Ἀρχαία ἐλληνική.

διδάσκαλος, ένας ἄξιος πατριώτης, εἶναι δεκτός εἰς τήν Πατρίδα καί ἤμπορεῖ νά μετέρχεται ἰσοτίμως τά δίκαια, ὅπου καί ὄλοι οἱ συμπολιῖται.

– Ἐνας ξένος φιλόσοφος ἢ τεχνίτης Εὐρωπαῖος, ὅπου ἀφήσῃ τήν πατρίδα του καί ἔλθῃ νά κατοικήσῃ εἰς τήν Ἑλλάδα, μέ σκοπόν νά μεταδώσῃ τήν σοφίαν ἢ τήν τέχνην του, ὄχι μόνον θεωρεῖται ὡς καθαυτό πολίτης, ἀλλά καί μέ δημόσια ἔξοδα νά τῷ ἐγείρεται ἕνας ἀνδριᾶς μαρμαρένιος μέ τά παράσημα τῆς διδασκαλίας ἢ τέχνης του, καί ὁ πλέον σοφός ἑλληνικός κάλαμος νά γράφῃ τήν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του.

Ἄρθρον 5.– Χάνει τά δίκαια τοῦ πολίτου ἐκεῖνος ὅπου ἔγινεν ἐντόπιος εἰς ξένον βασιλείον καί δέν βοηθεῖ τήν Πατρίδα του καί ἀπ' ἐκεῖ, μέ ὅποιον τρόπον ἤμπορεῖ, ἀλλ' ἀδιαφορεῖ εἰς τάς προσταγὰς τῆς. Ὅμοίως καί ἐκεῖνος ὅπου δέχεται ὀφφίκιον¹ ἢ δούλευσιν ἢ χαρίσματα ἀπό χέρι Τυράννου. Ὁ τοιοῦτος δέν λέγεται πλέον πολίτης, ἀλλά προδότης· ὄθεν καί νά ἀποδιώκεται μακράν καί ἐμπιστοσύνη αὐτῷ νά μή δίδεται. Προσέτι τά χάνει καί ἕνας ὅπου ἔπταισε καί κατά τόν νόμον καταδικάζεται εἰς κρίσιν, ἐν ὄσῳ ν' ἀθωωθῇ.

Ἐξ ἐναντίας, εἶναι γενναῖος πολίτης, ἀξιέπαινος κάτοικος καί φίλτατος θνητός ἐπί γῆς εἰς τοὺς συμπολίτας του ἐκεῖνος, ὄστις, διατρίψας εἰς ξένους τόπους, ἔμαθε μίαν τέχνην ἢ ἐσπούδασε μίαν ἐπιστήμην, ἢ τήν ναυτικὴν ἢ, πρό πάντων, τήν τακτικὴν πολεμικὴν, καί ἐπιστρέφει εἰς τήν Πατρίδα. Ἐκείνου τό ὄνομα, καί ἢ πόλις ὅπου τόν ἔδωκε τό εἶναι, καί τό γένος, νά καταγράφεται εἰς τόν δημόσιον κώδικα, ὄχι μόνον ὡς πολίτου,

1. Δημόσιο ἀξίωμα

ἀλλά καί ὡς εὐεργέτου τῆς Πατρίδος· νά τῷ δίδεται εὐθύς καί ἀξίωμα κατά τήν προκοπήν του.

Ἄρθρον 6.— Ἡ χρῆσις τῶν δικαίων τοῦ πολίτου μένει ἀνενέργητος τότε, ὅταν εἶναι ἐγκαλεσμένος εἰς τήν κρίσιν, καί ὅσον καιρόν ἤθελε βαστάξει ἡ κρισολογία, ἐν ὅσῳ νά τελειώσῃ πρὸς ὄφελός του.

Περὶ τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Λαοῦ

Ἄρθρον 7.— Ὁ αὐτοκράτωρ¹ λαός εἶναι ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ βασιλείου τούτου, χωρὶς ἐξαιρέσιν θρησκείας καί διαλέκτου, Ἑλληγες, Βούλγαροι, Ἀλβανοί, Βλάχοι, Ἀρμένηδες, Τοῦρκοι καί κάθε ἄλλο εἶδος γενεᾶς.

Ἄρθρον 8.— Αὐτός ὁ λαός μόνος του ὀνοματίζει τοὺς ἀπεσταλμένους του πρὸς τὸ κοινόν συμβούλιον τοῦ ἔθνους.

Ἄρθρον 9.— Αὐτός δίδει τήν ἄδειαν τῆς ἐκλογῆς εἰς τοὺς ἀναμεταξύ του διαλεκτάς, νά διαλέξουν τοὺς δημοσίους νομοκράτορας, τοὺς ἐγκληματικούς κριτάς² καί τοὺς λοιπούς ἀξιωματικούς³.

Ἄρθρον 10.— Αὐτός ὁ λαός βουλευέται, ἂν εἶναι οἱ διωρισμένοι νόμοι καλοὶ διὰ τήν εὐδαιμονίαν του· καί εἰ μὲν εἶναι καλοὶ, τοὺς φυλάττει· εἰ δέ καί ἔχει λόγον νά ἀντειπῆ, προβάλλει εἰς τήν Διοίκησιν τὸ τί τὸν πειράζει.

Περὶ τῶν πρώτων συναθροίσεων

Ἄρθρον 11.— Αἱ πρώται συναθροίσεις τοῦ λαοῦ, ἤγουν ἐκεῖναι ὁπού γίνονται διὰ νά ἀποφασισθοῦν ποῖοι ἔχουν νά ἐκλεχθῶσιν ὡς ἀπεσταλμένοι, συγκροτοῦνται ἀπὸ κατοίκους, οἵτινες εὐρέθησαν νά ἔχουν σπίτια πρό

1. Ὁ αὐτεξούσιος, ὁ κυρίαρχος 2. Δικαστάς 3. Ἀξιωματούχος.

ἕξ μηνῶν τοῦλάχιστον εἰς τὴν τοπαρχίαν ἐκείνην, ὅπου γίνεται ἡ συνάθροισις.

Ἄρθρον 12.— Αὗται αἱ πρῶται συναθροίσεις εἶναι συνθεμενάι ἀπὸ 200 πολίτας, τοῦλάχιστον, καί ἀπὸ 600, τό περισσότερον, προσκαλεσμένους νά δώσουν τὴν γνώμην τους.

Ἄρθρον 13.— Αὗται αἱ πρῶται συναθροίσεις, προτοῦ νά ἔμβουν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐκλογῆς, διορίζουν πρῶτον ἕναν πρόεδρον, ἕναν γραμματικόν, νά γράφῃ τὰ λεγόμενα, καί ἕναν ψηφοφόρον, ἧτοι ἐκείνον ὅπου βαστᾷ τὴν στάμνον, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ρίπτονται τὰ χαρτάκια, ἐπάνω τῶν ὁποίων εἶναι γραμμὴν ἢ γνώμη καί τό ὄνομα τοῦ κατοίκου ὅπου τὴν δίδει.

Ἄρθρον 14.— Τό ζαμπιλίκι¹, διά νά βασταχθῆ ἡ εὐταξία εἰς τὴν συνάθροισιν αὐτήν, διορίζεται παρὰ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἀπ' ἀναμεταξύ των.

Ἄρθρον 15.— Κανένας εἰς τὴν τοιαύτην συνέλευσιν νά μὴν ἔρχεται ἀρματωμένος.

Ἄρθρον 16.— Αἱ ἐκλογαί γίνονται ἐγγράφως ἢ μέ μεγάλην φωνήν, καθὼς θέλει καθένας τῶν ἐκλεγόντων πολιτῶν.

Ἄρθρον 17.— Μία πρώτη συνάθροισις μιᾶς τοπαρχίας δέν ἠμπορεῖ κατ' οὐδένα τρόπον νά προσδιορίσῃ εἰς ἄλλην τοπαρχίαν τό νά συναθροίζωνται κατὰ τόν τρόπον ὅπου καί αὐτή· ἀλλ' ἡ κάθε μία εἶναι ἐλευθέρα καθὼς τό κρίνη καλλιώτερον.

Ἄρθρον 18.— Οἱ ψηφοφόροι δεδαιώνουσι τὴν ψῆφον τῶν κατοίκων, ὅπου δέν ἠξεύρουν νά γράψουν καί θέλουν νά εἶναι ἐγγράφως ἢ γνώμη των.

1. Ἡ ἀστυνομία

Άρθρον 19.— Αί γνώμαι, όπου δίδονται περί τῶν Νόμων, εἶναι τό *ΝΑΙ* ἢ τό *ΟΧΙ*· ἤγουν οἱ θέλοντες ἐκεῖνον τόν νόμον γράφουν τό ὄνομά τους καί ἓνα *ΝΑΙ*· καί οἱ μή θέλοντες τον γράφουν τό ὄνομά τους καί ἓν *ΟΧΙ*· καί οἱ περισσότεροι κυριεύουσι¹.

Άρθρον 20.— Ἡ θέλησις τῆς πρώτης συναθροίσεως κηρύττεται ἔτσι: *Οἱ πολῖται τῆς τοπαρχίας τάδε... συναχθέντες εἰς πρώτην συνάθροισιν τῇ πρώτῃ Μαΐου 1798, τόν ἀριθμόν 600 ψηφισταί, ψηφοῦσιν ὑπέρ τῆς ὑποθέσεως τάδε... ἢ κατά τῆς ὑποθέσεως τάδε... ὄντες οἱ περισσότεροι τόν ἀριθμόν 350 ἐναντίον 250.*

Περί τῆς ἐθνικῆς παραστήσεως

Άρθρον 21.— Παρασταίνει ὅλον τό Ἔθνος τό πλῆθος τοῦ λαοῦ, τό ὁποῖον εἶναι ὡς θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς παραστήσεως, καί ὄχι μόνον οἱ πλούσιοι ἢ οἱ προεστοί (τουρκ. κοτζιαμπασῆδες).

Άρθρον 22.— Σαράντα χιλιάδες ὑποκείμενα ἔχουν νά ἐκλέξουν ἓναν ἀπ' ἀναμεταξύ των, διά νά γένη ἀπεσταλμένος εἰς τό Νομοδοτικόν Σῶμα.

Άρθρον 23.— Κάθε συνένωσις τῶν πρώτων συναθροίσεων όπου ἦτον ἀπό 39 ἕως 41 χιλιάδας ἀνθρώπων, ὀνοματίζει ἓναν ἀπεσταλμένον.

Άρθρον 24.— Ὁ ὀνοματισμός γίνεται μόνον κατά τό πλῆθος τῶν ψήφων· ἤγουν ποτέ οἱ ὀλιγώτεροι δέν ἔχουν κῦρος, ἄς εἶναι ὅσον πλούσιοι καί ἄν εἶναι.

Άρθρον 25.— Κάθε πρώτη συνάθροισις κάμνει τήν σύναξιν τῶν ψήφων τῆς καί στέλλει ἓναν ἐπιθεωρητήν

1. Κυριαρχοῦν, ἐπικρατοῦν.

ἐκεῖ, ὁπού εἶναι ἡ μεγαλύτερα συνάθροισις εἰς τήν μέσην τῆς τοπαρχίας, διά νά ἐπικρίνη τήν ἐκλογήν ὁπού ἐκεῖ ἔγινε διά τόν ἐκλεχθέντα, καί δέν εἶναι ἀνάγκη νά πηγαίνουν ὅλοι οἱ κάτοικοι.

Ἄρθρον 26.— Ἄν ἡ πρώτη ἐπίκρισις τῆς συναθροίσεως δέν περιέχη ἱκανῶς τόν περισσότερον ἀριθμόν, ἀλλ' εἶναι καί ἀπό τά δύο ἀντιφάσκοντα μέρη ἴσια-ἴσια, πρέπει νά γίνῃ καί δευτέρα συνάθροισις, καί τότε ψηφίζουσι περί τῶν δύο πολιτῶν, οἵτινες ἤνωσαν εἰς τόν ἑαυτὸν των τὰς περισσοτέρας ψήφους τῶν κατοίκων.

Ἄρθρον 27.— Ἄν αἱ ψῆφοι εἶναι ἰσάριθμοι, ἤγουν 300 εἶναι διά τόν Πέτρον καί 300 διά τόν Παῦλον, ὁ γεροντότερος προτιμᾶται, τόσον διά νά ὑποψηφισθῆ, ὅσον καί διά νά ἐκλεχθῆ· ὅταν ὅμως καί οἱ δύο εἶναι τῆς αὐτῆς ἡλικίας, τότε ὁ κληρὸς ξεχωρίζει.

Ἄρθρον 28.— Κάθε προκομμένος κάτοικος μετερχόμενος τὰ δίκαια τοῦ πολίτου, εἶναι ἄξιος νά ἐκλεχθῆ εἰς ὅλην τήν ἔκτασιν τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 29.— Κάθε ἀπεσταλμένος τοποτηρητής εἶναι κτῆμα ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους· ἤγουν δέν θεωρεῖται πῶς εἶναι ἀπ' ἐκείνην ἢ ἐκείνην τήν τοπαρχίαν, ἀλλά πῶς εἶναι ὀλονῶν μας.

Ἄρθρον 30.— Ἄν τύχη καί ὁ ἐκλεχθεὶς δέν δέχεται τήν ἐκλογήν, ἢ ζητῆ νά ἀφεθῆ πλέον ἀπὸ τήν δούλευσιν, ἢ τόν ἔβγαλεν ἡ Διοίκησις ἀπὸ τήν ἀξίαν του διά καμμίαν αἰτίαν εὐλογοφανῆ, ἢ ἀπέθανεν, αἱ πρῶται συναθροίσεις, ὁπού τόν ὠνομάτισαν, ἔχουν ἄλλον, ἔτοιμον διάδοχόν του, διά νά βάλουν εἰς τόν τόπον του.

Ἄρθρον 31.— Ἐνας ἀπεσταλμένος τοποτηρητής, ὁπού ἐζήτησε ν' ἀφεθῆ καί τόν ἐδόθη ἢ ἄδεια ἀπὸ τήν Διοίκησιν, δέν ἠμπορεῖ ν' ἀφήσῃ τήν δουλειάν του, ἐν ὅσῳ δέν

ἔλθῃ ἐκεῖνος ὁπού ἔχει νά ἔμβῃ εἰς τόν τόπον του καί νά ἐπιχειρισθῇ τό ἔργον τοῦ ἐβγαλμένου.

Ἄρθρον 32.— Ὁ λαός τούτου τοῦ βασιλείου¹ συμμαζώνεται κάθε χρόνον εἰς τήν πρώτην Μαΐου, διά νά κάμῃ τάς ἐκλογάς τῶν τοποτηρητῶν του.

Ἄρθρον 33.— Ὁ λαός κρίνει καί ἀποφασίζει δι' αὐτάς τάς ἐκλογάς, ὅσος καί ἂν εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τό δίκαιον νά δώσουν ψῆφον εἰς αὐτάς.

Ἄρθρον 34.— Αἱ πρῶται συναθροίσεις γίνονται καί ἔξω τῆς τάξεως, ἤγουν ἄς μὴν εἶναι καί ἡ πρώτη Μαΐου· ἤγουν, ὅταν τό ἕνα πέμπτον τῶν πολιτῶν ἐκείνων, ὁπού ἔχουν τό δίκαιον νά δώσουν τήν γνώμην τους εἰς αὐτάς, ζητᾶ διά νά γίνουν.

Ἄρθρον 35.— Ἡ συνάθροισις γίνεται (ὅταν τύχη τοιαύτη περίστασις ὡς ἡ 34) διά μέσου τῶν προεστῶν τοῦ τόπου ἐκείνου, ὁπού εἶναι ἡ συνήθεια νά γίνεται πάντοτε.

Ἄρθρον 36.— Αὐταί αἱ ἔξω τῆς τάξεως συναθροίσεις (ἤγουν ἐκεῖναι ὁπού γίνονται εἰς ἄλλον καιρόν, καί ὄχι εἰς τήν πρώτην Μαΐου) τότε ἠμποροῦν νά βουλευῶνται καί ν' ἀποφασίζουν, ὅταν ἕνας παραπάνω ἀπό τούς μισούς πολίτας ἐκείνους, ὁπού ἔχουν δίκαιον νά δώσουν τήν γνώμην τους, εἶναι παρόντες· τουτέστι ὁ σωστός ἀριθμός τῶν ψηφιστῶν εἶναι 600, πρέπει νά εἶναι 301, ὅταν θέ νά γίνῃ ἡ ἔξω τῆς τάξεως συνάθροισις.

Περί τῶν Ἐκλεκτικῶν Συναθροίσεων

Ἄρθρον 37.— Οἱ πολῖται, ἐνωμένοι² εἰς πρώτας συνα-

1. Κράτους.

2. Συγκεντρωμένοι.

θροίσεις, ὀνοματίζουν ἓναν ἐκλέκτορα, ὅταν εἶναι αὐτοὶ 200 τὸν ἀριθμὸν· εἶδέ καὶ εἶναι ἀπὸ τούς 201 ἕως τούς 400, ὀνοματίζουν δύο ἐκλέκτορας· καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τούς 401 ἕως τούς 600, ὀνοματίζουν τρεῖς.

Ἄρθρον 38.— Βαστῶνται, διαρκοῦσι καὶ γίνονται κατὰ τὸν ὁμοῖον τρόπον αἱ ἐκλεκτικαί¹ συναθροίσεις, καθὼς καὶ αἱ πρῶται ὅπου εἶπαμεν (ἄρθρ. 11, 12, 13)· ἡγουν αἱ πρῶται συναθροίσεις γίνονται ἐγγράφως ἢ μέ τὴν φωνήν, ἔτζι καὶ αὐται. Ἐκεῖ εἶναι 600 ψηφισταὶ τοῦλάχιστον διὰ νὰ ἐκλέξουν τρεῖς, ἐδῶ πάλιν ὁμοίως.

Περὶ τοῦ Νομοδοτικῆς Σώματος²

Ἄρθρον 39.— Τὸ Νομοδοτικὸν Σῶμα, ὅπερ καὶ Βουλὴ ὀνομάζεται, εἶναι συνθεμένον ἀπὸ 750 ὑποκείμενα. Οἱ μὲν 500 εἶναι οἱ νεώτεροι, καὶ ὀνομάζεται Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ 500· αὐτοὶ προβάλλουν Νόμους. Οἱ δὲ 250 εἶναι οἱ γεροντότεροι, καὶ ὀνομάζεται ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ· αὐτοὶ ἐπικυρώνουν τούς προβληθέντας Νόμους παρὰ τῶν 500 ἢ τούς ἀκυροῦσιν, ἂν δέν τούς εὔρουν εὔλογον. Ἐκεῖνοι, ὡς νεώτεροι, εἶναι ἐφευρετικοὶ καὶ δραστήριοι· τοῦτοι ὡς γεροντότεροι, κριτικώτεροι καὶ ἐξερευνητικοί. Τὸ σῶμα τοῦτο εἶναι ἓν αἰώνιον εἰς τὸ ἔργον του. Ἄν καὶ ἀλλάζουν τὰ ὑποκείμενα, τὸ σῶμα ὁμῶς μένει ὁλόκληρον, καὶ αἱ προσταγαὶ του δέν ἀλλάζουν μέ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὑποκειμένων.

Ἄρθρον 40.— Ἀλλάζονται ἢ κυρώνονται τὰ μέλη τοῦ Νομοδοτικῆς Σώματος κάθε χρόνον.

Ἄρθρον 41.— Ἡ ἔνωσις ὄλων τῶν ἀπεσταλμένων τοπο-

1. Ἐκλογικαὶ 2. Νομοθετικῆς Σώματος

τηρητῶν, ὅπου ἐστάλθησαν ἀπό τὰς ἐκλεκτικὰς συναθροίσεις, πρέπει νά εὑρεθοῦν εἰς τόν τόπον ὅπου τοῖς ἐδιορίσθη, διὰ νά κάμουν ἀρχήν τῆς ἐπιχειρήσεώς των εἰς τήν πρώτην ἡμέραν τοῦ Ἰουλίου μηνός.

Ἄρθρον 42.— Αὐτό τό Νομοδοτικόν Σῶμα ὀνομάζεται ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ, ὡσάν ὅπου παρασταίνει ὅλον τό Ἔθνος· αὐτό λοιπόν ὅταν ἐκδίδη προσταγὰς καί Νόμους, τότε πιάνονται καί εἶναι δίκαιοι, ὅταν εἶναι τοῦλάχιστον ἕνας περισσότερον ἀπό τούς μισούς τοποτηρητάς, καί ὄχι μόνον μερικοί.

Ἄρθρον 43.— Οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοί δέν εἶναι συχωρημένον νά κυνηγηθοῦν, νά ἐγκαλεστοῦν, καί νά κριθοῦν ποτέ διὰ τὰς ἰδέας καί γνώμας, ὅπου ἐφάνερωσαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος· ἤγουν εἶναι πάντῃ ἐλεύθεροι νά εἰποῦν ἐκεῖνο ὅπου στοχάζονται διὰ ὠφελιμώτερον εἰς τήν Πατρίδα, χωρίς καμίαν συστολήν.

Ἄρθρον 44.— Αὐτοί ἤμποροῦν νά κατακρατηθοῦν, ὅταν κάμουν κανένα ἔγκλημα βαρύ, καθὼς φόνον ἢ ἄλλο τοιοῦτον· ὅμως ἢ ἀπόφαισις τοῦ νά τούς πηγαίνουν εἰς κανέναν τόπον, πρέπει νά γένη μέ τήν ἐπικύρωσιν τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος, ἐπειδή καί αὐτά τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἱερά καί παρασταίνουν τό Γένος ὀλόκληρον· ὅθεν πρέπει τό ὀλόκληρον Γένος, ὅπου παρασταίνεται ἀπό τό Νομοδοτικόν Σῶμα, νά τούς καταδικάσῃ.

Περί συνεδρίων τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος

Ἄρθρον 45.— Τά συνέδρια τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος εἶναι δημόσια καί φανερά.

Ἄρθρον 46.— Ὅλα, ὅσα καί νά εἰποῦν εἰς τό Συνέ-

δριον, γράφονται, καί λέγονται Πρακτικά· αὐτά λοιπόν τὰ Πρακτικά νά τυπώνωνται, διά νά τά ἡξεύρη ὁ λαός διαβάζοντάς τα.

Ἄρθρον 47.— Τό Συνέδριον δέν ἤμπορεῖ νά βουλευθῆ καί ν' ἀποφασίσῃ, ἂν δέν εἶναι τά ἡμιση μέλη παρόντα.

Ἄρθρον 48.— Τό Συνέδριον δέν ἤμπορεῖ νά ἐμποδίσῃ τήν ὁμίλιαν ἀπό κανέναν συγκάθεδρόν του εἰς τήν τάξιν ὅπου ἤθελε ζητήσῃ νά συντύχη¹, ὅταν στοχάζεται τίποτες ἀναγκαῖον ὑπέρ τῆς Πατρίδος.

Ἄρθρον 49.— Τό Συνέδριον βουλευέται, ὅταν οἱ παρόντες τοποτηρηταί εἶναι περισσότεροι ἀπ' ἐκείνους ὅπου λείπουν.

Ἄρθρον 50.— Πενήντα μέλη τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ὅταν εὔρουν καμμίαν δυσκολίαν ἢ δυσαραστοῦνται εἰς τίποτες, ἤμποροῦν νά ζητήσουν ὅτι νά συναχθῆ ὁλόκληρον τό Γένος κατά τούς ρηθέντας τρόπους (11, 12, 13, 38), διά ν' ἀποφασίσῃ ἐκείνην τήν ὑπόθεσιν.

Ἄρθρον 51.— Ἡ Ἐθνική Συνέλευσις ἔχει τό δίκαιον νά ἐξετάζῃ τήν διαγωγὴν καί τά κινήματα καθενός ἀπεσταλμένου ὅπου συνεδριάζει μαζί της, ὅπου ἂν εἶναι πρὸς ὄφελος τῆς Πατρίδος, καλῶς· εἰδέ ὄχι, νά τόν φανερώνη καί νά λαμβάνῃ προσοχὴν ἀπὸ τόν ὑποπτον.

Ἄρθρον 52.— Οἱ φύλακες, οἵτινες φυλάττουσιν εἰς τόν τόπον ὅπου γίνεται ἡ συνάθροισις τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος, ὑπόκεινται εἰς τὰς προσταγὰς των· ὁμοίως καί ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι τριγύρω εἰς τό κτίριον τῆς συναθροίσεώς του, νά εἶναι διωρισμένοι ἀπ' αὐτό.

1. Νά μιλήσῃ

Περὶ τῶν ἔργων τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος

Ἄρθρον 53.— Τό Νομοδοτικόν Σῶμα προβάλλει νόμους καί δίδει ψηφίσματα, ἤτοι προσταγάς.

Ὅλοι οἱ νόμοι καί προσταγαί γίνονται εἰς τήν ἀπλήν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, ὡς πλέον εὐκατάληπτον καί εὐκόλον νά σπουδασθῆ ἀπό ὅλα τά εἰς τό βασιλεῖον¹ τοῦτο ἐμπεριεχόμενα γένη· ὁμοίως καί ὅλα τά ἔγγραφα τῶν κρίσεων καί ἄλλων δημοσίων πράξεων.

Ἄρθρον 54.— ΝΟΜΟΙ θέλει νά εἰπῆ ἐκεῖναι αἱ πράξεις τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος, ὅπου ἀποβλέπουσι:

α' — Τήν νομοθεσίαν ὅπου ἀφορᾷ εἰς τά πολιτικά καί ἐγκληματικά.

β' — Τήν γενικήν διοίκησιν τῶν τακτικῶν ἐσόδων καί ἐξόδων τῆς Δημοκρατίας.

γ' — Τά ὑποστατικά ὅπου ἐξουσιάζει ὅλον τό Ἔθνος, λεγόμενα βασιλικά.

δ' — Ὁ τίτλος, τό βάρος, ἡ δοῦλλα καί τό ὄνομα τῶν ἀσπρῶν καί κάθε εἴδους χρήματος.

ε' — Τά εἶδη τῶν δοσιμάτων, πόση νά εἶναι ἡ σούμμα των καί πῶς νά συμμαζώνωνται.

ς' — Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐναντίον κανενός ἐχθρικοῦ ἔθνους.

ζ' — Κάθε νέος διαμερισμός εἰς τοπαρχίας καί ἐπαρχίας τοῦ τόπου τῆς Δημοκρατίας.

η' — Ἡ ἐπιστάσις τῶν σχολείων καί τί λογῆς νά ἀνατρέφωνται οἱ παῖδες τῶν πολιτῶν.

θ' — Αἱ δημόσιαι τιμαί διά τήν ἐνθύμησιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καί τῶν διαφεντευτῶν² τῆς Πατρίδος.

1. Κράτος.

2. Ὑπερασπιστῶν.

Ἄρθρον 55.— ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ Η ΠΡΟΣΤΑΓΑΙ θέλει νά εἰπῆ αἱ πράξεις τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος ὅπου ἀποβλέπουσι:

α' — Τόν διορισμόν τῶν στρατευμάτων ὅπου χρειάζονται, τόσον διά θαλάσσης ὅσον καί διά ξηρᾶς, τόν κάθε χρόνον.

β' — Τήν ἄδειαν ἢ τό ἐμπόδιον τοῦ νά περάσουν ξένα στρατεύματα ἐπάνω εἰς τόν τόπον τοῦ βασιλείου¹ τούτου.

γ' — Τό ἔμβασμα θαλασσίων ξένων δυνάμεων εἰς τούς λιμένας τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

δ' — Τήν φροντίδα περί τῆς κοινῆς σιγουρότητος καί ἡσυχίας ἤγουν τούς τρόπους τοῦ νά διαφυλάττεται ἡ εὐταξία καί ἡ ἡσυχία μέσα εἰς τόν ἑλληνικόν τόπον.

ε' — Τήν ἐτησίαν καί καθημερινήν διαμοίρασιν τῶν συνδρομῶν καί τῶν δημοσίων ἔργων ἤγουν ὅσας χρειάζονται συνδρομάς εἰς διάφορα μέρη τῆς Δημοκρατίας δι' ὅλον τόν χρόνον, καί προσταγᾶς διά φτιάσιμον γεφυρίων, δρόμων, λιμένων, καναλιῶν, κτιρίων καί τά λοιπα.

ς' — Τάς προσταγᾶς διά νά κοποῦν ἄσπρα² κάθε λογῆς.

ζ' — Τά ἀκανόνιστα ἔξοδα, ὅπου γίνονται εἰς τά δημοσίους ὑποθέσεις, ὁμοίως καί τά ἀσυνήθιστα ἤγουν, ἡ ἀντιμισθία ἑνός ὅπου ἔκαυσε τά καρᾶδια τοῦ ἐχθροῦ. ἢ τά ἔξοδα ἑνός ὅπου στέλλεται νά ἐκτελέσῃ ἕναν κρύφιον σκοπόν πρός ὄφελος τῆς Πατρίδος.

η' — Τάς σκέψεις, ἤγουν τά φρόνιμα μέτρα ὅπου χρησιμεύουν εἰς ἕναν τόπον, εἰς ἕνα μέρος, εἰς μίαν πολιταρχίαν, εἰς ἕνα εἶδος δημοσίων ἔργων.

1. Τοῦ κράτους.

2. Τά χρήματα.

θ' – Τήν φροντίδα τοῦ νά διαφεντεύεται¹ ὁ τόπος τῆς Δημοκρατίας.

ι' – Τήν ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης.

ια' – Τήν ὀνομάτισιν ἢ τήν ἀλλαγὴν τῶν στρατηγῶν τῆς Δημοκρατίας.

ιβ' – Τό νά κυνηγήσουν καί νά διάσουν κάθε πρόσωπον τῆς Βουλῆς νά δώσῃ λογαριασμόν, ὁμοίως καί κάθε πολιτικόν καί δημόσιον ἀξιωματικόν.

ιγ' – Τήν ἐγκάλεσιν ἐκείνων ὁπού εἶναι ὑποπτοι διακαμμίαν συνωμοσίαν ἐναντίον τῆς γενικῆς σιγουρότητος² τῆς Δημοκρατίας.

ιδ' – Κάθε μεταβολήν εἰς τόν κατά μέρος διαμερισμόν τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἤγουν, ἄν τινας ἤθελε φανῆ προδότης τῆς Πατρίδος, αὐτή τόν ξεγυμνώνει ἀπό τήν γῆν ὁπού ἐξουσίαζε, καί τήν δίδει εἰς ἄλλον.

ιε' – Τάς ἀνταμοιβάς τοῦ Ἔθνους ἤγουν, ἕνας πολίτης ἔκαμε μίαν ἀνδραγαθίαν, καί τό Ἔθνος πρέπει νά τόν ἀνταμείψῃ· τό Νομοδοτικόν Σῶμα λαμβάνει αὐτήν τήν φροντίδα, νά διορίσῃ τί λογῆς ἀνταμοιβή νά τῷ δοθῇ.

Περί τοῦ πῶς νά γίνονται οἱ Νόμοι

Ἄρθρον 56.– Ὅταν εἶναι χρεία νά γίνῃ κανένας Νόμος εἰς τήν Δημοκρατίαν, πρῶτον γίνεται ἐγγράφως μέ ἀναφοράν, ὁπού ἤμποροῦν νά ἐξετάσουν τό ὄφελος καί τήν βλάβην ὁπού ἤμπορεῖ νά προέλθῃ ἀπ' αὐτόν.

Ἄρθρον 57.– Ἡ ἐξέτασίς του πρέπει νά σαφηνίζεται καί ὁ Νόμος νά εἶναι πρὸς καιρόν νομοθετημένος, ὅστε-

1. Ὑπερασπίζεται.

2. Ἀσφάλεια

ρον από δεκαπέντε ημέρας μετά την έγγραφον αναφοράν.

Άρθρον 58.— Ὁ σκοπός τούτου τοῦ Νόμου, ἦγουν πρὸς τί ὠφελεῖ, ἔχει νά τυπώνεται, καί νά στέλλεται εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Δημοκρατίας μέ τοιαύτην ἐπιγραφήν:
ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΟΣ ΝΟΜΟΣ.

Άρθρον 59.— Σαράντα ημέρας μετά την ἀποστολήν τοῦ προβαλλομένου νόμου, ἐάν εἰς τὰς μισὰς καί μίαν ἐπαρχίαν τό δέκατον τῶν πρώτων συναθροίσεων (ἦγουν 60 πολῖται) ἐκάστης ἐπαρχίας, κανονικῶς συγκροτησῶν, δέν ἀντεστάθηκεν, ὁ ἔγγραφος προβαλλόμενος νόμος εἶναι δεκτός καί ἐπικυρώνεται γνωριζόμενος εἰς τό ἔξῃς ὡς Νόμος.

Άρθρον 60.— Ἄν δέν τόν στέργῃ τό δέκατον τῶν πρώτων συναθροίσεων ἐκάστης ἐπαρχίας, τότε τό Νομοδοτικόν Σῶμα συναθροίζει τὰς πρώτας συνελεύσεις (ἄρθρα 11, 12, 13) καί ἐρωτᾶται ὅλος ὁ λαός διά νά δώσῃ τήν γνώμην του.

Περί τοῦ τίτλου τῶν Νόμων καί τῶν Προσταγῶν

Άρθρον 61.— Οἱ νόμοι, αἱ προσταγαί, αἱ ἀποφάσεις τῆς κρίσεως καί ὅλαι αἱ δημόσιαι πράξεις, λαμβάνουν τοιοῦτον τίτλον: *Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τῶ... χρόνῳ τῆς Ἐλευθερίας, τοῦδε σωτηρίου τῶ...*

Περί τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Διοικητηρίου

Άρθρον 62.— Τό Ἐκτελεστικόν Διοικητήριον συντίθεται ἀπό πέντε ἀνδρας.

Άρθρον 63.— Ἡ Ἐκλεκτική Συνάθροισις κάθε ἐπαρχίας (37, 38) ὀνοματίζει ἕναν ὑποψήφιον, τό δέ Νομοδο-

τικόν Σῶμα ἐκλέγει ἀπό τόν γενικόν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τὰ μέλη τοῦ Διοικητηρίου.

Ἄρθρον 64.— Ἀλλάζει τό ἡμισυ κάθε χρόνον.

Ἄρθρον 65.— Τό Διοικητήριον ἔχει χρέος νά φροντίζη, νά διευθύνῃ καί νά ἐπαγρυπνῇ περὶ τῆς γενικῆς διοικήσεως· αὐτό δέν ἔχει τήν ἄδειαν νά ἐνεργήσῃ ἀλλέως, παρά ἐκτελῶντας τούς Νόμους καί τās Προσταγās, ἐκδοθέντα ὑπό τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος.

Ἄρθρον 66.— Αὐτό ὀνοματίζει τούς ἔξω ἀρχηγούς καί προεστῶτας τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς Δημοκρατίας, τούς Πρέσβεις καὶ Κοινοβούλους¹ εἰς τās ξένας Αὐλās.

Ἄρθρον 67.— Τό Νομοδοτικόν Σῶμα προσδιορίζει τόν ἀριθμόν καί τό ἔργον τῶν πρακτόρων, ἡγουν τῶν εἰς τās ἐπαρχίας ἐπιτρόπων τοῦ Διοικητηρίου τούτου.

Ἄρθρον 68.— Αὐτοὶ οἱ πράκτορες δέν συνθέτουν ἀναμεταξύ των κανένα βουλευτήριον, εἶναι χωρισμένοι, χωρὶς καμμίαν σχέσιν ἐτοῦτοι μέ ἐκείνους, δέν μετέρχονται καμμίαν προσωπικὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ Διοικητηρίου.

Ἄρθρον 69.— Τό Διοικητήριον τοῦτο ἐξάγει ἀπό τόν κόλπον του πράκτορας διὰ τὰ ἔξω τῆς Δημοκρατίας· ἡγουν ἐκείνους ὅπου ἔχουν νά πραγματεύσων κανένα ἐπιχείρημα ὑπὲρ Πατρίδος, ἢ νά τελειώσουν καμμίαν κρυφὴν πράξιν.

Ἄρθρον 70.— Αὐτό ὁμιλεῖ περὶ εἰρήνης μέ τὰ πολεμοῦντα ἔθνη.

Ἄρθρον 71.— Οἱ ἄνδρες ὅπου συνθέτουν τό Διοικητήριον τοῦτο, ἂν τύχῃ νά παραβῶσι τίποτες, ἐγκαλοῦνται παρά τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος.

¹ Πρόξενος

Ἄρθρον 72.— Τό Διοικητήριον τοῦτο ἔχει ν' ἀποκριθῆ διά τήν ἀνενεργησίαν καί ἀπραξίαν τῶν νόμων, τῶν ψηφισμάτων καί τῶν καταχρήσεων, ὅπου δέν ἤθελεν εἰδοποιήσει.

Ἄρθρον 73.— Τό Διοικητήριον τοῦτο ἐδγάνει τούς πράκτορας καί βάνει ἄλλους, ὅταν ἀνανεοῦται καί αὐτό.

Ἄρθρον 74.— Τό Διοικητήριον τοῦτο ἔχει χρέος νά ἐγκαλέσῃ καί νά δώσῃ εἴδησιν εἰς τούς κριτάς¹ διά τά σφάλματα τῶν πρακτόρων, ἂν ἔκαμαν.

Σχέσεις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Διοικητηρίου μέ τό Νομοδοτικόν Σῶμα

Ἄρθρον 75.— Τό Ἐκτελεστικόν Διοικητήριον κάθεται κοντά εἰς τό Νομοδοτικόν Σῶμα, ἔχει τήν εἴσοδον καί ἓνα μέρος χωριστόν, διά νά συνεδριάσει.

Ἄρθρον 76.— Τό Ἐκτελεστικόν Διοικητήριον, ὅταν ἔχῃ νά δώσῃ κανένα λογαριασμόν ἢ καμμίαν εἴδησιν εἰς τό Νομοδοτικόν Σῶμα, εἰσακούεται πάντα, χωρίς ἐξαίρεσιν καιροῦ.

Ἄρθρον 77.— Τό Νομοδοτικόν Σῶμα προσκαλεῖ τοῦτο τό Διοικητήριον εἰς τήν συνένωσίν του, ὅλον ἢ ἓνα μέρος του, ὅταν ἤθελε κρίνει εὐλογον.

Περί τῶν Διοικητικῶν καί Πολιταρχικῶν Σωμάτων

Ἄρθρον 78.— Εἶναι εἰς κάθε Πλάσαν (Πλάσα λέγεται δέκα, δώδεκα ἢ δεκαπέντε χωρία μαζί) τῆς Δημοκρατίας, μία διοίκησις πολιταρχική.

— Εἰς κάθε τοπαρχίαν, μία διοίκησις μεσαζουσα· ἡγουν

1. Δικαστας

εἰς αὐτὴν ἀναφέρονται αἱ περὶ αὐτὴν πολιταρχικαὶ διοικήσεις.

– Εἰς κάθε ἐπαρχίαν, μία διοίκησις κεντρικὴ ἤγουν εἰς αὐτὴν ἀναφέρονται αἱ περὶ αὐτὴν τοπαρχικαὶ διοικήσεις.

Ἄρθρον 79.– Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολιταρχιῶν ἐκλέγονται ἀπὸ τὰς συναθροίσεις τῶν Πλασῶν.

Ἄρθρον 80.– Οἱ διοικηταὶ ὀνοματίζονται ἀπὸ τὰς ἐκλεκτικὰς συνελεύσεις τῶν τοπαρχιῶν καὶ ἐπαρχιῶν.

Ἄρθρον 81.– Τὸ ἥμισυ τῶν διοικητῶν καὶ τῶν πολιταρχῶν ἀνανεώνεται κάθε χρόνον.

Ἄρθρον 82.– Οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ πολιτάρχαι δὲν ἔχουσι κανένα χαρακτῆρα παραστήσεως. Ἦγουν δὲν ἀνακατώνονται εἰς τὰς συναθροίσεις τοῦ λαοῦ, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰς ἔργον.

– Δεν ἠμποροῦν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μεταλλάξωσιν (οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ πολιτάρχαι) τὰς πράξεις καὶ προσταγὰς τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος, μήτε ν' ἀργοπορήσωσιν τὴν ἐκτέλεσίν των.

Ἄρθρον 83.– Τὸ Νομοδοτικὸν Σῶμα ἀποφασίζει ἐγγράφως τὸ ἔργον τῶν πολιταρχῶν καὶ τῶν διοικητῶν, τοὺς κανόνας τῆς ὑποταγῆς των, καὶ τὰς παιδεΐας¹ ὅπου ἤθελε λάβουν, ἂν πταίσουν.

Ἄρθρον 84.– Τὰ συνέδρια τῶν πολιταρχῶν καὶ διοικητῶν εἶναι δημόσια καὶ φανερά.

Περὶ τῆς Πολιτικῆς Δικαιοσύνης

Ἄρθρον 85.– Ὁ κώδικας τῶν πολιτικῶν καὶ ἐγκλημα-

1. Τιμωρία, ποινὴ, παιδεμός

τικῶν νόμων εἶναι ὁ αὐτός εἰς ὅλην τὴν Δημοκρατίαν, καὶ δέν εἶναι μέγας καὶ μικρός ἐνώπιον τοῦ Νόμου. Ὅλοι ἐξ ἴσου παιδεύονται, ὅταν σφάλουν, καὶ ἀνταμείβονται, ὅταν πράττουν κανένα ἔνδοξον ὑπέρ Πατρίδος ἔργον.

Ἄρθρον 86.— Κανένας δέν ἠμπορεῖ νά ἐνοχλήσῃ ἐκείνους τοὺς πολίτας, οἵτινες, ἔχοντες διαφορὰς κρισολογίας ἀναμεταξύ των, ἔκραξαν αἰρετοῦς κριτάς, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀπόφασιν ἔστρεξαν.

Ἄρθρον 87.— Ἡ ἀπόφασις ἐκείνων τῶν αἰρετῶν κριτῶν εἶναι τελειωμένη καὶ ἔχει κῦρος· ἐκτός ἂν καὶ τὰ δύο κρισολογούμενα μέρη θέλουν νά κριθοῦν ἀπὸ ἀνώτερον κριτήριον.

Ἄρθρον 88.— Εἰς κάθε χωρίον νά εἶναι διαλεγμένοι ἀπὸ τοὺς χωριανούς δύο κριταὶ τῆς εἰρήνης, ἢ συμβιδαστικοί, οἵτινες νά κρίνουν κατὰ τόν Νόμον τὰς διαφορὰς τῶν ἐγκατοίκων καὶ νά τὰς ἐκθέτουν ἐγγράφως.

Ἄρθρον 89.— Αὐτοὶ οἱ κριταὶ¹ συμβιδάζουν καὶ κρίνουν τὰ κρισολογήματα χωρὶς πληρωμῆν.

Ἄρθρον 90.— Ὁ ἀριθμὸς των καὶ τὰ προσήκοντά των εἶναι προσδιωρισμένα ἀπὸ τὸ Νομοδοτικόν Σῶμα, ἦγουν πόσοι νά εἶναι καὶ τί τοὺς χρειάζονται διὰ νά κρίνουν.

Ἄρθρον 91.— Εἶναι αἰρετοὶ κριταὶ δημόσιοι, ἐκλεγμένοι ἀπὸ τὰς ἐκλεκτικὰς συναθροίσεις· ἦγουν αὐταὶ αἱ συναθροίσεις διορίζουν ποῖος καὶ ποῖος νά γίνεται αἰρετός κριτής.

Ἄρθρον 92.— Ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰρετῶν τούτων κριτῶν καὶ ἕως ποῦ νά ἐξαπλώνεται ἡ δύναμις των, εἶναι προσδιωρισμένα ἀπὸ τὸ Νομοδοτικόν Σῶμα.

1. Δικασταὶ

Άρθρον 93.— Αὐτοὶ γνωρίζουν, ἤγουν δέχονται καὶ ἐξερευνοῦν τὰς ἀντιστάσεις, ὅπου δὲν ἐτελειώθησαν σωστά ἀπὸ τοὺς κατὰ μέρος αἵρετοὺς κριτὰς, ἢ ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῆς εἰρήνης.

Άρθρον 94.— Αὐτοὶ βουλευόνται καὶ συντυχαίνουσι δημοσίως. Λέγουσι τὴν γνώμην τους μεγαλοφώνως. Τελειώουσι σωστά τὴν κρίσιν μὲ ἐμπόδισιν μόνον λόγου, ἢ μὲ ἓν ἄπλοῦν ἔγγραφον, χωρὶς πολλὰ κρισολογήματα καὶ χωρὶς πληρωμὴν. Λέγουσι τὰς αἰτίας τῆς ἀποφάσεώς των.

Άρθρον 95.— Οἱ κριταὶ τῆς εἰρήνης καὶ οἱ αἵρετοὶ δημόσιοι κριταὶ ἐκλέγονται κάθε χρόνον.

Περὶ τῆς Ἐγκληματικῆς Δικαιοσύνης

Άρθρον 96.— Διὰ ἐγκληματικὴν αἰτίαν κανένας πολίτης δὲν ἔχει νὰ κριθῆ ἄλλῶς, παρὰ ἐπάνω εἰς ἐγκάλεσιν δεκτὴν ἀπὸ τοὺς ὠρκισμένους (αὐτοὶ εἶναι ἀπροσωπώληπτοι, ἀδιάφοροι καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι) καὶ θεσπισμένην ἀπὸ τὸ Νομοδοτικὸν Σῶμα.

— Ἐκεῖνοι ὅπου ἐγκαλεσθοῦν, ἐκλέγουσι κριτὰς ἐκείνους ὅπου πρὸς καιρὸν ἐκλέξουν, ἅς μὴν ἦτον καὶ κριταί.

— Τὰ ὅσα λέγουσι πρὸς διαφέντευσίν² των, εἶναι δημοσία καὶ φανερά.

— Τὸ ἔργον καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐγκλήματος των φανερόνται δι' ἑνὸς ὠρκισμένου καὶ ἀφιλοπροσώπου κριτοῦ.

— Ἡ παιδεία³ τοῦ πταίσματος γίνεται ἀπὸ ἄλλο Κριτή-

1. Μιλοῦν

2. Ὑπεράσπισιν.

3. Τιμωρία.

ριον, όπου νά είναι έγκληματικό, καί όχι νά είναι ό ίδιος καί κριτής¹ καί παιδευτής².

ἄρθρον 97.— Οί έγκληματικοί κριταί εκλέγονται κάθε χρόνον από τās εκλεκτικές συναθροίσεις.

Περί τοῦ Καθαιρετικοῦ Κριτηρίου

ἄρθρον 98.— Δι' όλην τήν Δημοκρατίαν εἶναι ένα Καθαιρετικό Κριτήριο.

ἄρθρον 99.— Αυτό τό Κριτήριο δέν έχει χρέος νά γνωρίζη παντελῶς τό βάθος τῶν υποθέσεων.

– Ἀποφασίζει, όταν παραδιάζονται αἱ νομοθετημένοι συνήθειαι καί όταν παραβαίνονται οἱ Νόμοι.

ἄρθρον 100.— Τά μέλη τοῦ Κριτηρίου τούτου όνοματίζονται κάθε χρόνο από τās εκλεκτικές συναθροίσεις καί εἶναι τόν αριθμόν εἰκοσιτέσσαρα.

– Ἔργον τοῦ Κριτηρίου τούτου εἶναι νά εκφωνήσῃ τήν ἀλλαγὴν τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Διοικητηρίου καί τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος μετά τόν χρόνο.

Περί τῶν Δημοσίων Δοσιμάτων

ἄρθρον 101.— Κανένας πολίτης δέν εξαιρεῖται από τήν τιμίαν υποχρέωσιν τοῦ νά συνεισφέρει κατά τήν δύναμιν καί τά πλούτη του τά εἰς δημοσίας ἀνάγκας δοσίματα.

Περί τοῦ Δημοσίου Θησαυροῦ

ἄρθρον 102.— Τό θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἔθνους

1. Δικαστής.

2. Τιμωρητής.

εἶναι τὸ μεσαίτατον κέντρον τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν ἐξόδων τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 103.— Αὐτὸ διοικεῖται ἀπὸ ἐπιτρόπους, οἵτινες ἔχουν νὰ δώσουν λογαριασμόν, ὠνοματισμένους ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικόν Διοικητήριον.

Ἄρθρον 104.— Αὐτούς τούς ἐπιτρόπους τούς παρατηροῦν ἔφοροι ὠνοματισμένοι ἀπὸ τὸ Νομοδοτικόν Σῶμα καὶ παρμένοι ἀπ' ἀναμεταξύ του, οἵτινες ἔχουν ν' ἀποκριθοῦν διὰ τὰς καταχρήσεις, ὅπου δέν ἤθελε δώσουν εἶδησιν.

Περὶ τῆς λήψεως τῶν λογαριασμῶν

Ἄρθρον 105.— Οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἐθνικοῦ θησαυροφυλακίου καὶ τῶν διοικητῶν τῶν δημοσίων χρημάτων δίδονται κάθε χρόνον εἰς τοὺς ἐφόρους ὅπου ἔχουν ν' ἀποκριθοῦν περὶ αὐτῶν, οἵτινες ὀνοματίζονται ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικόν Διοικητήριον.

Ἄρθρον 106.— Αὐτοὶ οἱ ἐπικυρωταὶ παρατηροῦνται ἀπὸ ἐφόρους ὠνοματισμένους ἐκ τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος καὶ ἐβγαλμένους ἐκ τοῦ κόλπου του (ἡγουν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιον Σῶμα), οἵτινες ἔχουν ν' ἀποκριθοῦν διὰ τὰς καταχρήσεις καὶ τὰ λάθη, ὅπου δέν φανερώσουν. Τὸ Νομοδοτικόν Σῶμα ἀποφασίζει τοὺς λογαριασμούς καὶ τοὺς ὑπογράφει.

Περὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 107.— Ἡ γενικὴ δύναμις τῆς Δημοκρατίας συνίσταται εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος.

Ἄρθρον 108.— Ἡ Δημοκρατία δαστᾶ μέ τὰ ἔξοδά της

ἐν καιρῷ πολέμου καὶ εἰρήνης μίαν ἀρματωμένην δύναμιν εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἄρθρον 109.— Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι στρατιῶται· ὅλοι πρέπει νὰ γυμνάζωνται εἰς τὰ ἄρματα καὶ νὰ ρίχνουν εἰς τὸ σημάδι· ὅλοι πρέπει νὰ μανθάνουν τὴν τακτικὴν· ὡς καὶ αἱ Ἕλληνίδες βαστοῦν μιζράκια¹ εἰς τὸ χέρι, ἂν δὲν εἶναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ τουφέκι.

Ἄρθρον 110.— Δέν πρέπει νὰ εἶναι κανένας πρωτοστάτωρ, ἤγουν νὰ ἔχη ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Δημοκρατίας, γῆς καὶ θαλάσσης, εἰς τὸ χέρι του.

Ἄρθρον 111.— Ἡ διαφορὰ τῶν πολεμικῶν βαθμῶν (ἤγουν χιλίαρχος, στρατηγός), ὅπου ἔχουν οἱ ἀξιωματικοί, τὰ ξεχωριστὰ σημεῖα τῶν καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν εἶναι μόνον, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ δούλευσις τοῦ πολέμου· καθὼς τελειώσῃ ὁμως, εἶναι ὅλοι ἴσοι καὶ ἀδελφοί.

Ἄρθρον 112.— Ἡ δημόσιος δύναμις, ὅπου εἶναι διωρισμένη νὰ βαστᾷ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐταξίαν μέσα εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ἐνεργεῖ μόνον κατὰ τὴν ἔγγραφον ζήτησιν τῶν νομίμως θεσπισμένων διοικητῶν.

Ἄρθρον 113.— Ἡ δημόσιος δύναμις, [ὅπου εἶναι] διωρισμένη ἐναντίον τῶν ἔξω ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος, ἐνεργεῖ κατὰ τὰς προσταγὰς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Διοικητηρίου.

Ἄρθρον 114.— Κανένα σῶμα ἀρματωμένων ἀνθρώπων δέν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ βουλευέται, μήτε νὰ προστάξῃ, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐκτελῇ τὰ προσταττόμενα δι' ἐγγράφου προσταγῆς τῶν διοικητῶν.

1. Τόξα.

Περὶ τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων

Ἄρθρον 115.— Ἄν εἰς μίαν περισσότερον ἀπὸ τὰς μισὰς ἐπαρχίας τῆς Δημοκρατίας, τὸ δέκατον μέρος τῶν πρώτων συναθροίσεων ἐκάστης αὐτῶν, γινομένων παρὰ τοὺς ρηθέντας κανόνας (11, 12, 13), ζητοῦν νὰ ξαναθεωρήσουν τὴν πρᾶξιν τῆς νομοθετικῆς διοικήσεως, ἢ τὴν ἀλλαγὴν μερικῶν ἀπὸ τὰ ἄρθρα τῆς, τότε τὸ Νομοδοτικὸν Σῶμα ἔχει χρέος νὰ συγκροτήσῃ τὰς πρώτας συναθροίσεις καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Δημοκρατίας, διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ἂν πρέπει νὰ συγκροτηθῇ μία γενικὴ Ἐθνικὴ Συνέλευσις.

Ἄρθρον 116.— Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις γίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁποῦ καὶ αἱ νομοδοτικαί· ἤγουν στέλλεται εἰς πληρεξούσιος ἀπὸ κάθε ἐπαρχίαν καὶ ἐνώνει μὲ ἐκείνας τὴν πληρεξουσιότητά τῆς.

Ἄρθρον 117.— Αὕτη ἢ ἔξω τῆς συνηθείας Ἐθνικὴ Συνέλευσις καταγίνεται καὶ κάμνει τὴν πρᾶξιν τῆς νομοθετικῆς διοικήσεως μόνον ἐπάνω εἰς ἐκεῖνα τὰ αἷτια, ὁποῦ ἐπροξένησαν τὴν συνάθροισίν τῆς καὶ δέν ἀνακατώνεται εἰς ἄλλο τίποτε· ἤγουν ἐστάλθη διὰ νὰ θεωρήσῃ μόνον μίαν ὑπόθεσιν, εἰς ἐκείνην καταγίνεται καὶ ὄχι περαιτέρω.

**Περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας
μὲ τὰ ξένα ἔθνη**

Ἄρθρον 118.— Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἶναι φίλος καὶ φυσικὸς σύμμαχος μὲ τὰ ἐλεύθερα ἔθνη.

Ἄρθρον 119.— Οἱ Ἕλληνες δέν ἀνακατώνονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν· ἀλλ' οὔτε εἶναι εἰς αὐτοὺς δυνατὸν νὰ ἀνακατωθοῦν ἄλλα εἰς τὴν ἐδικὴν των.

Τιμοῦν τούς Πρέσβεις καί Κοινοβούλους¹ τῶν εἰς τοῦτο τό βασιλείον εὐρισκομένων ἐθνῶν, τοῖς δεδαιούσι μίαν ἄφοδον διατριβήν², σέβονται τούς πραγματευτάς των καί δέν πειράζουσι τά ἐμπορικά πλοῖα των, ὅταν δέν ἔχουσι πρᾶγμα τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄρθρον 120.— Δέχονται ὅλους τούς ἀδικημένους ξένους καί ὅλους τούς ἐξωρισμένους ἀπό τήν πατρίδα των δι' αἰτίαν τῆς Ἐλευθερίας. Ἀπαρνοῦνται καί δέν δίδουσι ὑποδοχήν καί περιποίησιν εἰς τούς Τυράντους.

Ἄρθρον 121.— Δέν κάνουν ποτέ εἰρήνην μέ ἓνα ἐχθρόν, ὅπου κατακρατεῖ τόν ἑλληνικόν τόπον.

Περί ἐγγυήσεως καί δεδαιότητος τῶν Δικαίων τούτων

Ἄρθρον 122.— Ἡ Νομοθετική Διοίκησις δεδαιοῖ εἰς ὅλους τούς Ἕλληνας, Τούρκους, Ἀρμένηδες, τήν ἰσοτιμίαν, τήν ἐλευθερίαν, τήν σιγουρότητα, τήν ἐξουσίαν τῶν ὑποστατικῶν ἐκάστου, τά δημόσια χρέη ὅπου ἤθελε γένουσι διὰ τήν Ἐλευθερίαν, τήν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν θρησκειῶν, μίαν κοινήν ἀνατροφήν, δημοσίους συνδρομάς ἐκεῖ ὅπου ἀνήκουσι, τήν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν τῆς τυπογραφίας, τό δίκαιον τοῦ νά δίδῃ ἕκαστος ἀναφοράν καί νά προσκλαυθῇ, τό δίκαιον τοῦ συναθροίζεσθαι εἰς δημοσίους συντροφίας, καί, τελευταῖον, τήν ἀπόλαυσιν ὅλων τῶν Δικαίων τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἄρθρον 123.— Ἡ Ἑλληνική Δημοκρατία τιμᾷ τήν πραγματικότητα, τήν ἀνδρείαν, τό γηρατειόν, τήν υἱικήν φιλοστοργίαν, τήν δυστυχίαν· αὕτη δάνει τήν παρακαταθήκην

1. Προξένους.

2. Διαμονήν.

τῆς νομοθετικῆς αὐτῆς διοικήσεως ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον φύλαξιν ὄλων τῶν ἐναρέτων φιλελευθέρων ἀνδρῶν, ὁπού, διὰ νά μὴν ὑποκύψουν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Τυρρανίας, ἐνηγκαλίσθησαν τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν, καὶ ἀρματωμένοι ὤμοσαν αἰώνιον πόλεμον κατὰ τῶν Τυράννων.

Ἄρθρον 124.— Ἡ Κήρυξις τῶν Δικαίων τοῦ Ἄνθρώπου καὶ ἡ Νομοθετικὴ αὐτὴ Πραξις νά χαραχθῆ ἐπάνω εἰς χαλκίνας πλάκας καὶ νά στέκεται εἰς τὸν τόπον τῆς συναθροίσεως τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος, νά γένουν τοιαῦτα ἀντίτυπα καὶ νά στηθοῦν εἰς ὅλας τὰς πόλεις, χώρας¹ καὶ χωρία τῆς Δημοκρατίας, εἰς τὰ μεσοχώρια, ὁπού κάθε ὥραν νά βλέπῃ κάθε πολίτης, εἰς τί συνίσταται ὁ θησαυρὸς τῆς φιλάτης Ἐλευθερίας του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

[1.] – Ἡ σημαία ὁπού βάνεται εἰς τὰ μπαϊράκια καὶ παντιέρες τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, εἶναι ἐν ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους μέ τρεῖς σταυροὺς ἐπάνω, τὰ δὲ μπαϊράκια καὶ παντιέρες εἶναι τοίχρρα, ἀπὸ μαῦρον, ἄσπρον καὶ κόκκινον· τὸ κόκκινον ἐπάνω, τὸ ἄσπρον εἰς τὴν μέσην καὶ τὸ μαῦρον κάτω.

– Τὸ κόκκινον σημαίνει τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν καὶ αὐτεξουσιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ· τὸ ἐμεταχειρίζοντο οἱ προπάτορές μας ὡς ἐνδύμα πολέμου, θέλοντες νά μὴ φαίνωνται αἱ πληγαί, ὁπού ἔτρεχον αἷμα, διὰ νά μὴ δειλιῶσιν οἱ στρατιῶται.

1. Κομποπόλεις.

- Τό ἄσπρον σημαίνει τήν ἀθωότητα τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορμῆς κατά τῆς Τυραννίας.

- Τό μαῦρον σημαίνει τόν ὑπέρ Πατρίδος καί Ἐλευθερίας ἡμῶν θάνατον.

[2.] - Ὅλοι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται φοροῦν εἰς τό κεφάλι περικεφαλαίαν.

[3.] - Ὅλοι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἔχουν μίαν μπαγιονέταν¹, τήν ὁποίαν φοροῦν εἰς τήν μέσην των ὡσάν χαντζιάρι, καί ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἢ παρατάξεως τήν περνοῦν εἰς τό τουφέκι των.

[4.] - Τό φόρεμα τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν εἶναι τό ἠρωϊκόν: μαῦρον ἀντερί, ἄσπρον ὑποκάμισον καί κόκκινα χολέδια ἢ κάλτζες.

[5.] - Κάθε Ἕλλην καί Ἕλληνίς, ὁμοίως καί κάθε κάτοικος τῆς Δημοκρατίας ταύτης, πρέπει νά φορῇ εἰς τήν περικεφαλαίαν του ἢ εἰς τήν σκούφιαν του ἐν παρόμοιον ρόπαλον, καθὼς εἶναι εἰς τήν ἀρχήν, γραμμένον ἢ κεντημένον εἰς ἄσπρον πανί, ἢ ἄς εἶναι καί ἀπό πάφιλον². Τοῦτο εἶναι τό σημεῖον τοῦ νά γνωρίζωνται οἱ ἐλεύθεροι δημοκράται καί ἰσότιμοι ἀδελφοί.

1. Ξιφολόγη

2. Ὁρειγάλκινον λεπτόν ἔλασμα.

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ

ΘΟΥΡΙΟΣ

ἦτοι ὀρμητικὸς Πατριωτικὸς Ὑμνος πρῶτος,
εἰς τὸν ἦχον *Μία προσταγή μεγάλη*

Ὡς πότε, παλληκάρια, νά ζοῦμεν στά στενά,
μονάχοι, σάν λιοντάρια, στές ράχες, στά βουνά;
σπηλιές νά κατοικοῦμεν, νά βλέπωμεν κλαδιά,
νά φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον, γιά τήν πικρή σκλαδιά;
νά χάνωμεν ἀδέλφια, Πατρίδα καί γονεῖς, 5
τούς φίλους, τά παιδιά μας κι ὅλους τούς συγγενεῖς;

Καλλιό 'ναι μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαδιά καί φυλακή!

Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης καί εἶσαι στή σκλαδιά;
Στοχάσου πώς σέ ψένουν καθ' ὥραν στή φωτιά. 10
Βεζύρης, Δραγουμάνος, Ἀφέντης κι ἂν σταθῆς,
ὁ Τύραννος ἀδίκως σέ κάμει νά χαθῆς·
δουλεύεις ὅλ' ἡμέρα σέ ὅ,τι κι ἂν σοί πῆ,
κι αὐτός πασχίζει πάλιν τό αἷμα σου νά πιῆ.
Ὁ Σοῦτζος κι ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς, 15

Γκίκας καί Μαυρογένης, καθρέπτῃς εἶν' νά ἰδῆς.
 Ἄνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
 σκοτώθηκαν, κι ἀγάδες, μέ ἄδικον σπαθί·
 κι ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι, καί Τοῦρκοι καί Ρωμοί,
 ζωὴν καί πλοῦτον χάνουν, χωρὶς καμμιά ἴφορμή. 20

Ἐλάτε μ' ἓναν ζῆλον σέ τοῦτον τόν καιρόν,
 νά κάμωμεν τόν ὄρκον ἐπάνω στόν Σταυρόν·
 συμβούλους προκομμένους, μέ πατριωτισμόν,
 νά βάλωμεν, εἰς ὅλα νά δίδουν ὀρισμόν·
 οἱ Νόμοι νᾶν' ὁ πρῶτος καί μόνος ὀδηγός, 25
 καί τῆς Πατρίδος ἓνας νά γένη ἀρχηγός·
 γιατί κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τήν σκλαβιά·
 νά ζοῦμε σά θηρία, εἶν' πλιό σκληρή φωτιά.
 Καί τότε, μέ τά χέρια ψηλά στόν οὐρανόν,
 ἄς ποῦμ' ἀπ' τήν καρδιά μας ἐτοῦτα στόν Θεόν: 30

*Ἐδῶ σηκώνονται οἱ Πατριῶται ὀρθοί, καί ὑψώνοντες τὰς χεῖρας
 πρὸς τόν οὐρανόν, κάμνουν τόν Ὅρκον:*

«³Ω Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σέ Σέ,
 στήν γνώμην τῶν Τυράννων νά μήν ἐλθῶ ποτέ!
 Μῆτε νά τούς δουλεύσω, μήτε νά πλανηθῶ
 εἰς τά ταξίματά τους, γιά νά παραδοθῶ.
 Ἐν ὅσῳ ζῶ στόν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπός, 35
 γιά νά τούς ἀφανίσω, θέ νά ἴναι σταθερός.
 Πιστός εἰς τήν Πατρίδα, συντριβῶ τόν ζυγόν,
 ἀχώριστος γιά νά ἴμαι ὑπό τόν στρατηγόν.
 Κι ἄν παραθῶ τόν ὄρκον, ν' ἀστράψ' ὁ Οὐρανός
 καί νά μέ κατακάψῃ νά γένω σάν καπνός!» 40

Σ' Ἀνατολή καί Δύσι καί Νότον καί Βοριά
 γιά τήν Πατρίδα ὅλοι νά ἔχωμεν μιά καρδιά·
 στήν πίστιν του καθένας ἐλεύθερος νά ζῆ,
 στήν δόξαν τοῦ πολέμου νά τρέξωμεν μαζί.

Βουλγάροι κι Ἀρβανῖτες, Ἀρμένιοι καί Ρωμιοί, 45
 ἀράπηδες καί ἄσπροι, μέ μιά κοινή ὁρμή,
 γιά τήν Ἐλευθερίαν νά ζώσωμεν σπαθί,
 πώς εἴμασθ' ἀντρειωμένοι, παντοῦ νά ξακουσθῆ.

Ὅσ' ἀπ' τήν Τυραννίαν πῆγαν στήν ξενιτεία, 50
 στόν τόπον του καθένας ἄς ἔλθῃ τώρα πιά·
 καί ὅσοι τοῦ πολέμου τήν τέχνην ἀγροικοῦν,
 ἐδῶ ἄς τρέξουν ὅλοι, Τυράννους νά νικοῦν·
 ἢ Ρούμελη τούς κράζει μ' ἀγκάλες ἀνοιχτές,
 τούς δίδει διό καί τόπον, ἀξίες καί τιμές.

Ὡς πότ' ὀφφικιάλος¹ σέ ξένους βασιλεῖς; 55
 Ἐλα νά γένης στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.
 Κάλιο γιά τήν Πατρίδα κανένας νά χαθῆ,
 ἢ νά κρεμάσῃ φούντα γιά ξένον στό σπαθί.
 Καί ὅσοι προσκυνήσουν, δέν εἶναι πλιό ἐχθροί·
 ἀδέλφια μας θά γένουν, ἄς εἶναι κ' ἔθνηκοί. 60
 Μά ὅσοι θά τολμήσουν ἀντίκρου νά σταθοῦν,
 ἐκεῖνοι καί δικοί μας ἄν εἶναι, ἄς χαθοῦν.

Σουλιῶτες καί Μανιάτες, λιοντάρια ξακουστά,
 ὡς πότε στές σπηλιές σας κοιμᾶσθε σφαλιστά;
 Μαυροβουνιοῦ καπλάνια², Ὀλύμπου σταυραετοί 65
 κι Ἀγράφων τά ξεφτέρια³, γενῆτε μιά ψυχή.

1. Ἀξιωματοῦχος.

2. Τίγρεις.

3. Γεράκια.

- Ἄνδρεῖοι Μακεδόνες, ὀρμήσετε γιά μιὰ
καί αἶμα τῶν Τυράννων ρουφήστε σά θεριά.
Τοῦ Σάβα καί Δουνάβου ἀδέλφια χριστιανοί,
μέ τ' ἄρματα στό χέρι καθένας ἄς φανῆ· 70
τό αἶμα σας ἄς βράση μέ δίκαιον θυμόν·
μικροί, μεγάλ' ὁμῶστε Τυράννου τόν χαμόν.
Λεβέντες ἀντρειωμένοι Μαυροθαλασσινοί,
ὁ δάρδαρος ὡς πότε θέ νά σᾶς τυραννῆ;
Μή καρτερεῖτε πλέον, ἀνίκητοι Λαζοί, 75
χωθήτε στό μπογάζι μ' ἐμᾶς καί σεῖς μαζί.
Δελφίνα τῆς θαλάσσης, ἀζδέρια τῶν νησιῶν,
σάν ἀστραπή χυθῆτε, κτυπάτε τόν ἐχθρόν.
Τῆς Κρήτης καί τῆς Νύδρας θαλασσινά πουλιά,
καιρός εἶν' τῆς Πατρίδος ν' ἀκοῦστε τή λαλιά. 80
Κι ὄσ' εἶστε στήν ἀρμάδα, σάν ἄξια παιδιά,
οἱ Νόμοι σᾶς προστάζουν νά βάλετε φωτιά.
Μ' ἐμᾶς κ' ἐσεῖς, Μαλτέζοι, γενῆτ' ἕνα κορμί·
κατά τῆς Τυραννίας ριχθῆτε μέ ὀρμή.
Σᾶς κράζει ἡ Ἑλλάδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ, 85
ζητᾷ τήν συνδρομήν σας μέ μητρικήν φωνή.
- Τί στέκεις, Πασβαντζόγλου, τόσο ἐκστατικός;
Τινάξου στό Μπαλκάνι, φώλιασε σάν αἰτός·
τούς μπούφους καί κοράκους καθόλου μή ψηφᾶς·
μέ τόν ραγιά ένώσου, ἄν θέλῃς νά νικᾶς. 90
Σιλίστρα καί Μπραῖλα, Σμαῆλι καί Κιλί,
Μπενδέρι καί Χοτίνι ἐσένα προσκαλεῖ·
στρατεύματά σου στείλε κ' ἐκεῖνα προσκυνοῦν,
γιατί στήν Τυραννίαν νά ζήσουν δέν μποροῦν.
Γκιουρτζή, πλιά μή κοιμᾶσαι, σηκώσου μέ ὀρμήν· 95
τόν Μπρούσια νά μοιάσης ἔχεις τήν ἀφορμήν.

Καί σύ, πού στό Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς,
 πασιά, καιρόν μή χάνης, στόν κάμπον νά φανῆς·
 μέ τά στρατεύματά σου εὐθύς νά σηκωθῆς,
 στῆς Πόλης τά φερμάνια ποτέ νά μή δοθῆς. 100
 Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια¹, γιά πρώτη σας δουλειά,
 δικόν σας ἓνα μπέη κάμετε βασιλιά·
 χαράτζι τῆς Αἰγύπτου στήν Πόλ' ἄς μή φανῆ,
 γιά νά ψοφήσ' ὁ λύκος, ὁπού σᾶς τυραννεῖ.

Μέ μία καρδιάν ὄλοι, μία γνώμην, μία ψυχή, 105
 κτυπᾶτε τοῦ Τυράννου τήν ρίζαν, νά χαθῆ!
 Ν' ἀνάσωμεν μία φλόγα σέ ὄλην τήν Τουρκιά,
 νά τρέξ' ἀπό τήν Μπόσνα καί ὡς τήν Ἀραπιά!
 Ψηλά στά μπαϊράκια σηκῶστε τόν Σταυρόν
 καί σάν ἀστροπελέκια κτυπᾶτε τόν ἐχθρόν! 110
 Ποτέ μή στοχασθῆτε πῶς εἶναι δυνατός·
 καρδιοκτυπᾶ καί τρέμει σάν τόν λαγό κι αὐτός.
 Τρακόσιοι Γκιρτζιαληδες τόν ἔκαμαν νά διῆ
 πῶς δέν μπορεῖ μέ τόπια², μπροστά τους νά εὐγῆ.

Λοιπόν, γιατί ἀργεῖτε; τί στέκεσθε νεκροί; 115
 Ξυπνήσατε, μήν εἶσθε ἐνάντιοι κ' ἐχθροί.
 Πῶς οἱ προπάτορές μας ὠρμοῦσαν σάν θεριά,
 γιά τήν Ἐλευθερίαν πηδοῦσαν στή φωτιά,
 ἔτσι κ' ἡμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιά μία
 τ' ἄρματα, καί νά βγοῦμεν ἀπ' τήν πικρή σκλαβιά! 120
 Νά σφάξωμεν τούς λύκους, πού τόν ζυγόν βαστοῦν
 καί Χριστιανούς καί Τούρκους σκληρά τούς τυραννοῦν·

1. Λιοντάρια.

2. Οἱ μπάλες τῶν κανονιῶν, τά κανόνια.

στεριᾶς καί τοῦ πελάγου νά λάμψη ὁ Σταυρός,
κ' εἰς τήν δικαιοσύνην νά σκύψη ὁ ἐχθρός·
ὁ κόσμος νά γλυτώσῃ ἀπ' αὐτήν τήν πληγή
κ' ἐλεύθεροι νά ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τήν Γῆ!

125

ΥΜΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΣ

τῆς Ἑλλάδος καί ὅλης τῆς Γραικίας
πρός ξαναλόκτησιν τῆς αὐτῶν Ἐλευθερίας

- 1 Ὅλα τά ἔθνη πολεμοῦν
καί στούς Τυράννους τους ὄρμοῦν,
ἐκδίκησιν γυρεύουν
καί τούς ἐξολοθρεύουν·
καί τρέχουν γιά τήν δόξαν
μέ χαρά στή φωτιά!
- 2 Κ' ἐκεῖνα πού ἀποκοτοῦν,
ὅ,τι κι ἄν θέλουν ἀποκοτοῦν·
διέτε τήν Ἰταλίαν,
πῶς πῆρ' ἐλευθερίαν
καί τρέχει γιά τήν δόξαν,
μέ χαρά στή φωτιά!
- 3 Ἔτσι κ' ἐμεῖς, ὦ ἀδελφοί,
νά σηκωθοῦμεν μέ ὄρμή,
ἐκδίκησιν ζητοῦντες,
Τυράννους ἀπολοῦντες,
γιά τήν Ἐλευθερίαν
μέ χαρά, μπρέ παιδιά!
- 4 Ὡς πότε ἡμεῖς ὑπομονή,
καί νά μή δῶγανωμεν φωνή;

Σά νά ἴμαστε δεμένοι,
ζοῦμεν τυραννισμένοι
καί καταφρονημένοι,
στή φωτιά, μπρέ παιδιά!

- 5 Ὅλα τά ἔθνη τό θωροῦν,
καί πάλ' εὐθύς τό ἀποροῦν,
πῶς τέτοια παλληκάρια,
πού ἴναι σάν τά λιοντάρια,
νά ζοῦν στήν τυραννίαν·
στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 6 Λοιπόν, τινάξετε γιά μιά,
τήν τυραννίαν καί σκλαδιά!
Παράδειγμα μᾶς εἶναι,
τῶν προπατόρων μνημαί,
καθώς ἐκεῖνοι ζοῦσαν·
Στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 7 Ἄν περπατῆς μέσ' στά βουνά,
κ' ἔχῃς συντρόφους τά κλαδιά,
κανεῖς δέν σέ στιμάρει¹,
πῶς νά ἴσαι παλληκάρι.
Ἄλλ' ἔθγα καί πολέμει,
μέ χαρά στή φωτιά!
- 8 Τώρα καιρός εἶναι καλός,
γιά νά φανῆ ὁ δυνατός,
Τυράννους νά σκοτώσῃ

1. Ἐκτιμάει.

καί χριστιανούς νά σώση.
 Λοιπόν, ἄς κινηθῶμεν
 μέ χαρά στήν Τουρκιά!

- 9 Ὡς πότε, ἄνδρες ξακουστοί,
 νά εἶστε πάντα σφαιλιστοί;
 Σ' ἐρήμους καί στά δάση
 κανεῖς δέν σᾶς τρομάσσει·
 ἐδγῆτε καί χυθῆτε
 στήν Τουρκιά, μπρέ παιδιά!
- 10 Τώρα καιρός γιά νά φανῆ
 ὁ κάθε εἷς ὀπού φρονεῖ
 πώς εἶναι παλληγάρι·
 τούς Τούρκους ἄς τρακάρη,
 ἄς σφάξῃ τούς Τυράννους
 μέ χαρά στή φωτιά!
- 11 Τά παλληγάρια τά καλά
 ποτέ δέν στέκουν σφαιλιστά.
 Ἄλλά μέ τήν ἀνδρείαν
 τινάζουν Τυραννίαν
 καί ζοῦν μ' Ἐλευθερίαν
 στό δουνιά, μπρέ παιδιά!
- 12 Ἴδου καιρός νά δοξασθῆς,
 ψυχὴν καί σῶμα νά σωθῆς,
 τ' ἀδέλφια σου νά γλύσης,
 Τυράννους νά τζακίσης.
 Κ' ἐλεύθεροι νά ζῶμεν
 στό δουνιά, μπρέ παιδιά!

- 13 Ὅποιος λοιπόν εἶναι καλός,
 κι ὀρθόδοξος χριστιανός,
 μέ τ' ἄρματα στό χέρι,
 ἄς δράμη σάν ξεφτέρη!,
 τό Γένος του νά σώση
 μέ χαρά, μπρέ παιδιά!
- 14 Σταυρός, ἡ πίστις καί καρδιά,
 δουφέκια καί καλά σπαθιά,
 γκρεμίζουν Τυραννίαν,
 τιμοῦν Ἐλευθερίαν,
 ὅπ' ἔδωκεν ὁ Πλάστης
 στό δουνιά, μπρέ παιδιά!
- 15 Αὐτούς πού βλέπετ' ἀντικρῶ,
 εἶναι Κονιάρηδες χοντροί.
 Κ' ἐσεῖς, μπρέ παλληκάρια,
 εἶστε σάν τά λιοντάρια.
 Κτυπᾶτε τούς Τυράννους,
 μέ χαρά στή φωτιά!
- 16 Ντουντούμικα πλατιά φοροῦν,
 χωρίς πιλάφι δέν μποροῦν,
 μιά ὥρα δέν προσμένουν,
 χωρίς καφέ πεθαίνουν.
 Λοιπόν, τί τούς φοβεῖσθε;
 Στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 17 Ἐπροκοπή τους εἶν' αὐτή,
 καθώς ξυπνήσουν τό ταχύ,
 «ἀνάσουνου» καί «ντέρρα»,

1. γεράκι.

ὦ, τὴν κακὴ τους μέρα!
 Ὡς πότε τοὺς βαστᾶτε;
 Στὴ φωτιά, μπρέ παιδιά!

- 18 Ἄρβανιτιά καὶ ἡ Τουρκιά
 χάνει καὶ νοῦν καὶ μυελά·
 ὅταν θά σηκωθῆτε
 κι ἀπάνω τους χυθῆτε,
 τρέμουν κι ἀνατριχιάζουν.
 Στὴ φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 19 Καπιτανέοι ἀδελφοί,
 ἥρωες, ἄνδρες θαυμαστοί,
 καιρός εἶν', πολεμεῖτε,
 Τυράννους μὴν ἀφῆτε·
 τ' ἀδέλφια μας νά γλύσουν.
 Στὴ φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 20 Νά λάμψη πάλιν Λευθεριά,
 ὡς ἦτον τότε μιά φορά·
 κ' ἐσᾶς χρυσᾶς κολόνας
 σᾶς κάμουν εἰς αἰῶνας,
 νά εἶστε διὰ μνήμην.
 Στὴ φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 21 Ὅσ' ἄστρα ἔχει ὁ οὐρανός
 κι ὅσες φωτιές ὁ κεραυνός,
 τόσες φορές ὁμοίως
 ὁ Μπότζαρης ἀνδρείως
 ἐνίκησε μέ δόξαν
 τὴν Τουρκιά, μπρέ παιδιά!

- 22 Μπουκουβαλέοι Ξακουστοί,
 όπου 'ναι σάν τόν 'Ηρακλή,
 τυράννους 'Οθωμάνους
 τούς ἔχουν σά γαιδάρους·
 σάν τίγρεις γιουρουδίζουν
 στή φωτιά, μπρέ παιδιά.
- 23 'Ο Δράκος εἶναι τρομερός
 κι ὁ Καραϊσκος τολμηρός.
 'Ορμοῦν εἰς τήν Τουρκίαν
 χωρίς καμμιά δειλίαν,
 σκοτώνουν τούς Τυράννους,
 μέ χαρά στή φωτιά!
- 24 Χριστάκης τώρα εἶν' καλός
 καί ὁ Μπλαχάβας δυνατός.
 'Αν δγάλουν τά σπαθιά τους,
 ἀλί 'πό τήν Τουρκιά τους,
 ζητοῦντες Λευθερίαν
 μέ χαρά στή φωτιά!
- 25 'Ο Λάζος καί ὁ Κομπολής,
 Μπασδέκης καί ὁ Κωσταντής,
 Ταπάκης καί Γκιθώνας,
 νά ζοῦν εἰς τούς αἰῶνας,
 εἶν' ἄνδρες Ξακουσμένοι
 στό δουνιά, μπρέ παιδιά!
- 26 Σταθάς, Στερνάρης κι ὁ Παππούς,
 κι ὁ Κοντογιάννης πού ἀκοῦς,
 ὡς ταῦροι αὐτοί μουγγρίζουν,

Τυράννους φοβερίζουν,
πατοῦν τὴν Τυραννίαν
μέ χαρά, μπρέ παιδιά!

- 27 Ὁ Βαρνακιώτης εἶν' φρικτός
καί ὁ Μιχάλης φοβερός,
Τζιανάκας καί Νικόλας,
νά ἔχουν χρυσούς αἰῶνας,
ποτέ τους δέν φοβοῦνται
τὴν Τουρκιά, μπρέ παιδιά!
- 28 Τζαχίλας, Ψείρας, κι ὁ Κοντός,
Δημόκας καί ὁ Κατζαρός,
ὁ Μάνδαλος καί Φώτης,
Τυράννων εἶν' διώκτης.
Αὐτοί πάντα νικοῦνε
μέ χαρά τὴν Τουρκιά!
- 29 Νικολακέοι τρομεροί
καί ὁ Καγκιούζης πολεμεῖ·
διέτε τὸν Ζαχαρία
πῶς τρώγει τὴν Τουρκιά,
τό Γένος γιά νά σώσουν,
μέ χαρά, μπρέ παιδιά!
- 30 Ὁ Χρυσαντάκης κι ὁ Γιαννής,
Τσοβάρας καί ὁ Τζιαμπαλής·
διές τὸν Κολοκοτρώνη
πόσους ἐχθρούς σκοτώνει·
καί τρέχουν σά θηρία
μέ χαρά στή φωτιά!

- 31 Κι ἄλλοι ἀμέτρητοι πολλοί,
καπιτανέοι τρομεροί,
πού τρέχουν σά θηρία,
ξεσχίζουν Τυραννία
καί θέλουν Λευθερία.
Στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 32 Αὐτοί Τυράννους δέν ψηφοῦν
κ' ἐλεύθεροι στόν κόσμον ζοῦν·
πλοῦτος, ζωή, τιμή τους,
εἶν' ἄλλο τὸ σπαθί τους!
Καί τρέχουν γιά τήν δόξαν
μέ χαρά στή φωτιά!
- 33 Ἄλεξανδρε, τώρα νά βγῆς
ἀπό τόν τάφον, καί νά ἰδῆς
τῶν Μακεδόνων πάλιν
ἀνδρείαν τήν μεγάλην,
πῶς τοὺς ἐχθροὺς νικοῦνε,
μέ χαρά στή φωτιά!
- 34 Ὁ Λεωνίδας ποῦ νά ζῆ
μέ τοὺς τρακόσιους του μαζί,
νά ἰδῆ τόν Σπαρτιάτη
πῶς ρίχνεται σάν ἄτι·
τρώει, πατεῖ, ξεσχίζει
τήν Τουρκιά, μπρέ παιδιά!
- 35 Αὐτούς κ' ἐμεῖς τοὺς θαυμαστοὺς.
ἥρωας κι ἄλλοὺς ἐκλεκτοὺς,
ἄς μιμηθῶμεν τώρα,

μή χάνωμεν τήν ὥρα,
 ὅτ' εἶναι πρόγονοί μας.
 Στή φωτιά, μπρέ παιδιά!

36 Αὐτοί ἐξοῦσαν στό δουνιά,
 μισοῦντες τήν κακή σκλαβιά·
 γιά τήν Ἐλευθερίαν
 πηδοῦσαν στήν φωτίαν.
 Λοιπόν, τί καρτεροῦμεν;
 Στή φωτιά, μπρέ παιδιά!

37 Ἐπόφασις καί ἡ ὀρμή,
 ἀνδρεία καί ἡ συμβουλή,
 Τυράννους δίδουν δρόμον,
 μαζί καί μέγαν τρόμον.
 Λοιπόν, ἀγριωθῆτε,
 μέ χαρά στήν Τουρκιά!

38 Ἐρπάξατε τώρα σπαθιά
 καί τρέξατε σάν τά θεριά.
 Χυθῆτε στήν Γραικίαν,
 βγάλτε τήν Τυραννίαν
 καί δότε Λευθερίαν,
 μέ χαρά, μπρέ παιδιά!

39 Λόγγοι, βουνά καί λαγκαδιές,
 ἄς στράψουνε ἀπό φωτιές·
 φωνές, φόβους καί τρόμους
 γεμίσατε τούς δρόμους·
 νά διώξετε τούς Τυράννους
 μέ χαρά, μπρέ παιδιά!

- 40 Νά λάμψη πάλιν ό Σταυρός,
 ἄς ἔρχεται τώρα όμπρός,
 νά ἴδωσι τά ἄστρα
 τούς πύργους καί τά κάστρα
 νά πέφτουν τῶν Τυράνων
 στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 41 Τά ἔθνη πού δέν μᾶς ψηφοῦν,
 Πατρίδα, Γένος όνειδοῦν,
 ἄς ἴδωσιν ἀνδρείαν
 κι ἄς λάβωσι δειλίαν,
 νά πέσουν, νά σπαράξουν,
 στή φωτιά, μπρέ παιδιά!
- 42 Ν' ἀρχίσουν τώρα νά λαλοῦν,
 μέ ὄργανα νά κελαδοῦν
 οἱ Μοῦσες τήν ἀνδρειάν μας,
 τώρα στήν Λευθεριά μας·
 πῶς τρέχομεν μέ πόθον
 καί χαρά στή φωτιά!

Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων*

- ἀγάδες 66
ἀγκάλες 67
ἀγορά 26
Ἄγραφα 67
ἄδεια 21, 22, 26, 41, 50, νά ἀντι-
σταθεῖ 24, νά βουλευῆται 57,
τῆς ἐκλογῆς 38, τοῦ νά περά-
σουν ξένα στρατεύματα 47
ἀδελφία 65, 67, 70, 75, 77, Χρι-
στιανοὶ 68
ἀδελφοὶ 57, ἰσοῦτοι 61
ἀδελφότης 15
Ἄζδέρια τῶν νησιῶν 68
ἄθωότης τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορ-
μῆς κατὰ τῆς τυραννίας 61
Αἴγυπτος 69
αἶμα 16, 17, 21, 60, 65, 68
αἰτία ἐγκληματικῆ 54
αἶτός 68
αἰώνας 78, 79
Ἄλβανοὶ 30, 38
Ἄλέξανδρος (Μέγας) 80
ἀλλαγὴ 43, μελῶν τοῦ Ἐκτελεστι-
κοῦ Διοικητηρίου 55, μελῶν
τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος
55, μερικῶν ἄρθρων τῆς Νο-
μοθετικῆς Διοικήσεως 58,
τῶν στρατηγῶν 48
ἀμάθεια 22
ἀνάγκη 61, δημόσιος 55
ἀναθεώρησις τῆς πράξεως τῆς
νομοθετικῆς διοικήσεως 58
ἀναρχία 16, 66
Ἄνατολή 67
ἀναπληρωτῆς, βλ. διάδοχος
(ἀνάπληρος πολέμου), ἐσακατεύ-
θη εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος
πόλεμον 27
ἀνατροφή κοινὴ 59, παιδῶν καὶ
πολιτῶν 46
ἀναφορὰ 48, 59, ἔγγραφος 29, 49
ἀνδραγαθία 48
ἀνδρεία 60, 75, 80, 81, 82
ἄνδρες 46, 49, 77, 78, Διοικητη-
ρίου 50, ἐλεύθεροι 28, ξακου-
στοὶ 75, φιλελεύθεροι 60
ἀνδρίας μαρμαρένιος 37
ἀνεπιδεξιότης 22
ἀνθρωπιά 16
ἄνθρωπος 18, 21-26, 28, 30, 36,
40, ἀθῶος 24, ἀράπηδες καὶ
ἄσπροι 67, ἀρματωμένους 57,

* Τὸ εὔρετήριο συντάχθηκε ἀπὸ τὸν κ. Δημήτριο Ἄπ. Καραμπερόπουλο.

- ἴσοι, ἐλεύθεροι, σίγουροι 21, ὄρκοι 54, ἀδιάφοροι καὶ δίκαιοι 54, ἀδικημένοι ξένοι καὶ ἐξορισμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα των δι' αἰτίαν τῆς ἐλευθερίας 59, ἀνθρώπου δίκαια 21, κατακράτησις 24, 59 ἀνθρωπότης, βλ. ἀνθρωπιά
ἀνομήματα 16
ἀνομία 25
ἀνταμοιβαί 27, 29, 48
ἀντερί 61
ἀντιμισθία 47
ἀντίποδες (γεωγρ.) 36
ἀντιπροσωπεία ἔθνικη, βλ. παράστασις ἔθνικη
ἀντίστασις 24, 54, πολίτου 29
ἀντίτυπα 60
ἀξία 41, 67
ἀξίωμα 38, δημόσιο 22, 29, 37
ἀξιοματικός (ἀξιοματοῦχος) 28, 29, 38, 52, 57, πολιτικός καὶ δημόσιος 48
ἀξιοματοῦχος 28, 29, 38, 67, βλ. καὶ ἀξιοματικός
ἀπανθρωπότης (ἀπανθρωπία) 16
ἀπελπισία 17
ἀπεσταλμένος (βουλευτής) 38, 40, 44, ἀπεσταλμένου διαγωγή καὶ κινήματα 45
ἀποκεφαλισμός 25
ἀπόλαυσις 21, ὅλων τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου 59
ἀπόγονος Ἑλλήνων 15
ἀπογραφή, βλ. ἐπίκρισις
ἀποστολή 49
ἀπόφασις 21, 44, 49, 53, 54, 81
ἀράπηδες 67
Ἄραπιά 69
Ἄρβανίτες 67
Ἄρβανιτιά 77
ἀρμάδα 68
ἄρματα 17, 30, 57, 68, 69, 76
Ἄρμένιοι, Ἄρμένηδες 38, 59, 67
ἀρπαγή 25, 27, τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐξουσίας τοῦ ἔθνους 28
ἄρπαξ 25
ἀρχηγός, ἔξω 50, τῆς πατρίδος 66
ἀρχιστρατήγος 30, βλ. καὶ πρωτοστάτωρ
ἀσάνι (λιοντάρι) 69
ἄσπρα (χρήματα) 46, 47
ἄστρα 77, 82
ἀστραπή 68
ἀστροπελέκι 69
ἀστυνομία 39
ἀσφάλεια 17, 23, 48, βλ. σιγουρότης
ἄτι 80
Αὐλή ξένη 50
αὐλικοί 16
αὐστηρότης 24
αὐτεξουσιότης 28, 30, 60
αὐτοκρατορία (κυριαρχία) 23, 28, 38
αὐτοκράτωρ λαός 28, 38
ἀφανισμός 17
Ἄφέντης 65
ἀφορμή 61, 66, 68

- βαθμοί πολεμικοί 57
 βάρβαρος 68
 Βαρνακιώτης 79
 βάρος 46
 βασιλείον (κράτος) 15, 16, 18, 30, 35 – 38, 42, 46, 47, 59
 βασιλεύς – βασιλιάς 21, 67, 69
 Βασιλεύς του κόσμου 66
 Βεζύρης 65
 βία 24, βλ. δυναστικόν ἐπιχείρημα
 βιός 67
 βλάβη 48
 Βλαχομπογδανία 15
 Βλαχομολδαβία 15
 Βλάχος -οι 30, 38
 βόδι 25, 27
 βοήθεια 27
 Βόλος 36
 Βοριᾶς 67
 Βοσνία, βλ. Μπόσνα
 Βόσπορος, βλ. μπογάζι
 Βούλγαρος 30, 38, 67
 βουλευτήριο 50
 βουλευτής 29, βλ. καί ἀπεισταλμένος
 Βουλή 43, 48, τῶν γερόντων 43, τῶν πεντακοσίων 43
 βούλλα 46
 βουνά 30, 65, 74, 81
 βραχίων 17
 γαῖδαρος 78
 γείτονες 22
 γενεά 28, 38
 Γένος 44, 45, 76, 79, 82
 γένος ἀνθρώπων 35, 37, 46, ἐλεύθερα γένη 22
 γεράκι 67, 76
 γέροντες 43
 γεφύριον 47
 γεωργός 27
 γῆ 16, 17, 21, 37, 60, 70, ἐλληνική 48
 γηρατειὸν 59
 Γιαννῆς 79
 Γίκικας (Γρηγόριος) 66
 Γκιθώνας 78
 Γκιουρτζή 68
 Γκιρζιαλήδες 69
 γλώσσα 35, ἀπλή τῶν Ἑλλήνων 46, γαλλική 27, ἐλληνική 27, ἀρχαία ἐλληνική 27, 36, ἰταλική 27
 γνώμη 36, 39, 40, 42, 44, 49, 54, 66, 69, νά φανερώσωμεν τήν γνώμην μας 23
 γονεῖς 65
 Γραικία 73, 81
 γράμματα (μόρφωσις) 27
 γραμματικός 39
 δάκρυα 17
 δάνεια 31
 δανειστής 31
 δαρμός 24
 δάση 21, 75
 δειλία 78, 82
 δέκαρχος 30
 δελφίνια 68
 δέσιμον 24

- δεσποτισμός 17, 23, Ὀθωμανικός
 βδελυρώτατος 15
 Δημόκας 79
 δημοκράτης 61
 Δημοκρατία 35, 41, 46, 48, 50,
 51, 53, 55, 56, 58, 60, 61, Ἑλ-
 ληνική 35, 47, 59, 60, σχέσις
 μέ ξένα ἔθνη 58, Δημοκρατί-
 ας, γενική δύναμις 57, γενική
 διοικήσεις 50 ἔκτασις 41, πα-
 ντιέρα 60, χῶραι 49
 διαβίωσις 25
 διαγωγή 45
 διάδοχος (ἀναπληρωτής) 41
 διαιτητικό δικαστήριον, βλ. κρι-
 ταί τῆς εἰρήνης
 διαλεκτής 38
 διάλεκτος 38, ἑλληνική 36, ἀπλή
 36
 διαμερισμός 46, ἑλληνικῆς γῆς 48
 διαμοίρασις 47
 διαμονή 59
 διατάγματα, βλ. προσταγαί
 διαφέντευσις (προστασία) 23, 54
 διαφεντευτής 46
 διάφορον (τόκος) 31
 διδασκαλία 37
 διδάσκαλος 37
 δικαιολογήματα 25
 Δίκαιον, Δίκαια (δικαιώματα)
 17, 21-25, 27-30, 37, 42, 45,
 τοῦ ἀνθρώπου 18, 59, 60 τοῦ
 γειτόνου 22, τοῦ νά δίδῃ
 ἕκαστος ἀναφοράν 59, τοῦ νά
 φανερώσωμεν τήν γνώμην μας
 23, τοῦ Πολίτου 37, 38, 41,
 τοῦ συναθροίξεσθαι 59, φυσι-
 κά Δίκαια 21, δικαίων, ἐγγύ-
 ησις καί βεβαιότης 59, χρῆσις
 38
 δικαιοσύνη 22, 36, 70, ἐγκλημα-
 τική 54, πολιτική 52
 δικαίωμα γνώμης, βλ. γνώμης
 φανέρωσις
 δικαστήριον ἀκρωτικό, βλ. κα-
 θαιρετικόν κριτήριον
 δικαστής 17, 23, 38, 51, 53, 55
 (δικτατορία), βλ. ἀρπαγή τῆς
 αὐτοκρατορίας καί τῆς ἐξου-
 σίας τοῦ ἔθνους 28.
 διοίκησις 17, 18, 23, 24, 29, 30,
 31, 36, 38, 41, 58, γενική 46,
 50, τῶν ἄλλων ἔθνων 58, κε-
 ντρική 52, Νομοθετική 58, 59,
 60, Πολιταρχική 51, 52, Νέα
 Πολιτική 15, Τοπαρχίας 51,
 μεσάζουσα 51, Διοικήσεως,
 ἔξω ἀρχηγοί καί προεστώτες
 50, ψυχή 35
 Διοικητήριον 50, 51, Ἐκτελεστι-
 κόν 49, 51, 55, 57, Διοικητη-
 ρίου, ἐπίτροποι 50, μέλη 50,
 55, συνέδρια 51, χρόος 50.
 διοικητής 23, 52, 57, δημοσίων
 χρημάτων 56, διοικητῶν ἔργ-
 ον 52, κανόνες ὑποταγῆς των
 52, ὀνοματισμός 52, προστα-
 γή ἔγγραφος 57
 διορισμός τῶν στρατευμάτων 47
 διώκτης 79
 δόξα 67, 73, 77, 80
 δοσίματα (φόροι) 26, 27, 46, 55,

- Δημόσια 55
 δοῦλος 26
 δουλειά 41, 69
 δούλευσις 37, 41, δημόσιος 22,
 τοῦ πολέμου 57
 Δούναβης 68
 δουριάς 75, 76, 78, 81
 δουφέκια 76
 Δραγουμάνος 65
 Δράκος 78
 δρόμος 30, 47, 81
 δύναμις 22, 24, 53, 55, 57, ἀρμα-
 τωμένη 57, δημόσιος 57, τοῦ
 ἔθνους 28, θαλάσσια ξένη 47
 δυναστεία 23
 δυνάστης 23
 Δύσις 67
 δυστυχία 59
 ἔγγραφον 54, τῶν κρίσεων 46
 ἐγγάσεις 48, 54
 ἐγγάτοικοι 27, 53
 ἐγγλημα 25, 29, 44, 54
 ἐγγληματικά (ποινικά ἀδικήμα-
 τα) 46
 εἶδησις 24, 51, 56
 εἶναι τό 37
 εἰρήνη 50, 57, 59, μέ ἕναν ἐχθρόν
 ὁπού κατακρατεῖ τόν ἑλληνι-
 κόν τόπον 59, εἰρήνης, κριταί
 53, 54, συνθῆκαι 48
 εἰσοδήματα 25, 56
 εἴσοδος 51
 ἔθνικοί 67
 ἔθνος 23, 28, 40, 41, 44, 46, 48,
 55, 56, 59, 73, 74, 82, ἐλεύθε-
 ρον 27, 28, ἐχθρικόν 46, ξένον
 58, πολεμοῦντα ἔθνη 50,
 ἔθνους ἀνταμοιβαί 48, ἐπί-
 τροπος 29, κοινόν συμβούλι-
 ον 38
 ἑκατόνταρχος 30
 ἐκδίκησις 17, 73
 ἐκλέκτωρ 43
 ἐκλογεύς βλ. διαλεκτής
 ἐκλογή 22, 39, 41, ἀξιωματικῶν,
 πολιταρχῶν 52, ὡς ἀπεσταλ-
 μένου 38, ἐγγράφως ἢ μέ φω-
 νήν 39, ἐκλογῆς, ἄδεια 38,
 ὑπόθεσις 39
 ἐκπαίδευσις καθολική, βλ. σχο-
 λεῖα γιά ὅλα τά ἀρσενικά καί
 θηλυκά παιδιὰ 27
 ἐκπαίδευσις κοινή, βλ. ἀνατρο-
 φή κοινή 59
 ἔλασμα ὄρειχάλκινον 61
 ἐλεγκαί, βλ. ἐπικυρωταί
 ἐλευθερία 15, 17, 22, 23, 28, 49,
 59, 60, 61, 65, 67, 69, 73, 75,
 76, 81, ὄλων τῶν θρησκευτιῶν
 59, ἐλευθερίας ἠθικόν σύνο-
 ρον 22
 Ἑλλάς, Ἑλλάδα 36, 37, 68, 73
 Ἑλλην, Ἑλληνες 15, 30, 36, 38, 46,
 57-59, 61
 Ἑλληνίς 36, 57, 61
 ἔμβασμα θαλασσίων ξένων δυνά-
 μων εἰς τούς λιμένας 47
 ἐμπιστοσύνη 37
 ἐμπόδιον (ἀπαγόρευσις) 28
 ἐμπόδις 54
 ἐμπόριον 26
 ἔνδυμα πολέμου 60

- ἐνθύμησις 23, τῶν μεγάλων ἀνδρῶν 46
 ἐνόκλησις 29
 ἔνωσις 43
 ἐξαιρέσεις 35, θρησκείας καὶ διὰ λέκτου 38
 ἐξέτασις 16, 48
 ἔξοδα, ἀκανόνιστα 47, ἀσυνήθιστα 47, τῆς Δημοκρατίας 56, δημόσια 37, τακτικά 46
 ἐξωρισμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν δι' αἰτίαν τῆς ἐλευθερίας 59
 ἐπάγγελμα 18
 ἐπανάστασις 30
 ἐπαρχία 35, 36, 46, 49, 50, 52, τῆς Δημοκρατίας 46, 58
 ἐπιθεδαίωσις 27
 ἐπιγραφὴ 49
 ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν τυράννων 30
 ἐπιθεωρητὴς 40
 ἐπικράτεια 35, 36
 ἐπίκρισις (ἀπογραφὴ) 41
 ἐπικύρωσις 44, τῶν συνθηκῶν εἰρήνης 48
 ἐπικυρωταί (ἐλεγκταί) 56
 ἐπιστάσια τῶν σχολείων 46
 ἐπιστήμη 37
 ἐπίτροπος, τοῦ Διοικητηρίου 50, τοῦ Ἐθνικοῦ Θεσαυροφυλακίου 56, τοῦ ἔθνους 31
 ἐπιχείρημα, δυναστικόν 24, ὑπὲρ τῆς πατρίδος 50, ὠφέλιμον 26
 ἐπιχείρησις 44
 ἐργασία 25, 26, (ἀτομικὴ) ὅλ. ἐργόχειρον 36
 ἔργον 54, δημόσιον 47, τοῦ ἐδγαλμένου 42, τυραννικόν 24, ὑπὲρ πατρίδος 53
 ἐργόχειρον (ἀτομικὴ ἐργασία) 36
 ἔρημος 75
 ἔσοδα τακτικά 46
 εὐγνώμων 26
 εὐδαιμονία 18, 38
 εὐεργέτης 38
 εὐνοῦχος 16
 Εὐρωπαῖος 37
 εὐταξία 39, 47, 57
 εὐτυχία 17
 ἔφορος 56
 ἐχθρός 47, 59, 68-70, 79, 80
 ζαμπιλίκι (ἀστυνομία) 39
 Ζαχαρίας 79
 ζῆλος 66
 ζήτησις ἔγγραφος 57
 ζυγός τῆς τυραννίας, τοῦ δεσποτισμοῦ 15, 17, 60, 66, 69
 ζωὴ 16, 21, 22, 27, 37, 64, 80, ἐλεύθερη 65, στρατιωτικὴ 60
 ἡλικία 36
 ἡλιος 16
 ἡμέρα 49, 65
 ἡμισφαίρια γῆς 36
 Ἡρακλῆς 60, 78
 ἦρωες 77, 80
 ἡσυχία 47
 ἦχος (μουσ.) 65
 θάλασσα 47, 57, 68
 θάνατος 61

- θέλημα 26, 28
 θέλησις 25, 40, κριτοῦ 23
 θεμέλιον 17, 22, 40
 Θεός 66, Θεοῦ πλάσματα 15
 θεορία 68, 69, 81
 Θεσσαλία 36
 θηρία 66, 79, 80
 θησαυρός 60, Δημόσιος 55
 Θησαυροφυλάκιον τοῦ ἔθνους
 55, 56
 θλίψις 17
 θνητός 37
 Θούριος 65
 θρησκεία 15, 16, 23, 35, 38, θρη-
 σκευῶν ἐλευθερία 59
 θυμός δίκαιος 68
 θυσία 16

 ἰδέα 44
 ἰδιοκτησία, βλ. ὑποστατικά
 Ἰουδαϊσμός 23
 Ἰούλιος (μῆν) 44
 ἰσότης 65, νά εἴμεθα ὅλοι ἴσοι 21
 ἰσοτιμία 15, 59
 ἰσότημοι ἀδελφοί 61
 (ἰσοψηφία) τά δύο ἀντιφάσκο-
 ντα μέρη ἴσια ἴσια 41
 ἱστορία 37
 Ἰταλία 73

 Καγκιούζης 79
 καθρέπτης 17, 66
 καιρός 26, 29, 66, 69, 77
 κακόν 24, 27
 κακουργήματα 16
 κάλαμος ἐλληνικός σοφός 37
 καλλιτέχνης, βλ. τεχνίτης 37
 κάλτζες 61
 κάμπος 69
 κανάλια 47
 κανόνι 69
 κανών 18, 22, 52, 58
 καπετανέοι 66, 77, 80
 καπλάνι 67
 καπνός 66
 καράδι 47, βλ. πουλιά θαλασ-
 σινά
 καρδία 16, 66, 67, 69, 76
 Καραϊσκος 76
 καρπός 25
 κάστρα 82
 κατάθλιψις 23
 κατακρατής τοῦ ἀνθρώπου 24
 κατάλογος, τῶν ὀνομάτων, 50
 φορολογικός 27
 κατάχρησις 51, 56
 Κατζαρός 79
 κάτοικοι 15, 17, 18, 23, 25, 26,
 30, 36-41, τῆς Δημοκρατίας
 61, προκομμένος 41, κατοί-
 κου γνώμη καί τό ὄνομα 39
 καφές 76
 κεραννός 73
 κεφάλαιον 31
 κεφάλι 24, 61
 κῆπος 26
 κήρυξις, τῶν Δικαίων τοῦ ἀν-
 θρώπου 60, τοῦ πολέμου 46
 Κιλί 68
 κινήματα 17, 45
 κλαδί 65, 74
 κληρονόμος 21

- κλήρος (κλήρωση) 36
 κοινόν τό (κοινωνία), 22, 27
 κοινότητες, βλ. προεστάτα
 Κολοκοτρώνης 79
 κολόνα χρυσή 77
 Κομπολής 78
 Κονιάρηδες 76
 Κονσόλοι (Πρόξενοι) 50, 59
 Κοντογιάννης 78
 Κοντός 79
 κορμί 68
 κόρακας 68
 κόσμος 16, 65, 66, 70, 80, κόσμου
 αρχή 21
 κοτζιαμπάσηδες 40
 κράτος 30, 35, 36, 42, 46, 47
 κραυγή 17
 κριμα άτιμώρητον 16
 κρίσις 16, 23, 24, 25, 37, 46, 54
 έγκαλεσμένος εις κρίσιν 38,
 κρίσεως άποφάσεις 49
 κρισολογήματα 53, 54
 κρισολογία 38, 53
 κρισολογούμενα μέρη 53
 Κρήτη 68
 κριτήριο 23, 24, 54, άνώτερον
 53, καθαιρετικόν 55, έγκλη-
 ματικόν 55
 κριτής (δικαστής) 17, 23, 24, 38,
 51, 54, 55, αίρετός 53, 54,
 έγκληματικός 38, 55, τής είρη-
 νης 53, 54, συμβιβαστικός 53,
 κριτών αριθμός, τά προσήκο-
 ντα 53
 κτήματα 21, 26, 41
 κτίριον 26, 45, 47
- Κτίσις 17
 κυριαρχία 28 βλ. αυτεξουσιότης,
 έθνική κυριαρχία βλ. αυτε-
 ξουσιότης του έθνους
 κύρος 28
 κώδικας, δημόσιος 37, των πολι-
 τικών και έγκληματικών νό-
 μων 52
 κωμόπολις 31, 60, βλ. χώρα
 Κωνσταντής 78
- λαγκαδιά 81
 λαγός 69
 Λαζοί άνίκητοι 68
 Λάζος 78
 λάθος 56
 λαϊκοί 66
 λαλιά 68
 λαός 15, 17, 21, 23, 30, 38, 42,
 45, 49, αυτεξούσιος 28, 38,
 αυτοκράτωρ 38, έλληνικός 35,
 49, 58, 60, βουλευήται 38, λα-
 οϋ γνώμη 49, πλήθος 40, συν-
 αθροίσεις 38, 52
 λεβέντης 68
 λεγόμενα 39
 λειτουργοί δημόσιοι 28, 29
 λεπτόν (χρημ.) 26
 λευθεριά 77, 78, 80-82
 Λεωνίδας 80
 λήψις 56
 λιμήν 47
 λιοντάρι 65, 67, 69, 74, 76
 λογιαρασμός 27, 28, 48, 51, 56
 λόγγος 81
 λόγου εμπόδις 54

- λύκος 69
- Μαγνησία 36
μάθησις 26
Μαΐος 40, 42
Μακεδόνες 68, 80
Μακρυνίτσα 36
Μαλτέζοι 68
Μάνδαλος 79
Μανιάτες 67
μάρτυς 16
μάτι 35
Μαυρογένης (Νικόλαος) 66
Μαυροθαλασσινοί (Μαύρης θαλάσσης κάτοικοι) 68
Μαυροδούνιον 67
μεγιστάνες 16
μέλος, τοῦ λαοῦ 27, κριτηρίου 55
μέση (ὀσφύς) 61
Μεσόγειος 15
μεσοχώρια 60
μεταχειρίσις 27
μέτρα φρόνιμα 47
μῆν 44
μιζράκιον (τόξον) 57
Μικρά Ἀσία 15
μισθός 26
Μισίρι 69
Μιχάλης 79
μνήμη 74, 77
Μολδοβλαχία 15
Μουρούζης (Γεώργιος) 65
Μοῦσες 82
μπαγιονέτα (ξιφολόγη) 61
μπαϊράκι 60, 69
μπάλες τῶν κανονιῶν 69
- Μπαλκάνι (Αἴμος) 68
Μπασδέκης 78
μπέης 69
Μπενδέρι 68
Μπλαχάβας 78
Μπογάζι 68
Μπόσνα (Βοσνία) 69
Μπότζαρης 77
Μπουκουβαλέοι ξακουστοί 78
μποῦφος 68
Μπραΐλα (Βραΐλα) 68
Μπρούσιαις 68
μυελά 77
- ναυτική (τέχνη) 37
νεκρός 69
νήσος, -ιά 15, 68
Νικόλας 79
Νικολακέοι 79
Νομοδοτικό Σῶμα, βλ. Σῶμα
Νομοδοτικό
νομοθεσία 17, 28, 46
νομοθέτης 17
νομοθετική πράξις 60
νομοκράτωρ δημόσιος 38
νόμος 15, 17, 21-26, 28, 29, 37, 40, 43, 44, 46, 48-50, 53, 55, 66-68, εἰς τὴν Δημοκρατίαν 48, διορισμένος 38, δίκαιος 44, ἐγκληματικός καί πολιτικός 53, προβαλλόμενος 49, προβληθεὶς 43, περὶ τοῦ πῶς νά γίνεται 48, νόμου, ἀνεργησία, ἀπραξία 51, ἐξέτασις 48, σκοπός 49, συνδρομή 30, στέρησις καλοῦ 17, τίτλος 49

- Νότος 67
 νοῦς 77
 Νύδρα (Ύδρα) 68

 ξαναπόκτησις 73
 ξενιτεία 67
 ξένος 36, 37, 67, ἀδικημένος 59
 ξεφτέρι (γεράκι) 67, 76
 ξηρά 47
 ξιφολόγη 61

 ὀδηγός 66
 ὀδύνη 17
 Ὀθωμάνοι 78
 οἰκοκύρης 26
 Οἰκουμένη 17
 Ὀλύμπου σταυραετοί 67
 ὀμίλια 45
 ὀμμάτια 17
 ὄνομα 37, 40, 39, 46, 50
 ὀνομάσις 48
 ὀνοματισμός 40, διοικητῶν 52
 ὄργανα (μουσ.) 82
 ὀρεῖχάλκος 56
 ὄρεξις θηλυμανής 16
 ὀρισμός 66
 ὄρκος 66
 ὀρμή 67, 68, 73, 81
 οὐρανός 16, 17, 66, 77
 ὄφελος 38, 48, τῆς πατρίδος 45, 47, δημόσιον 27
 ὀφφικιάλος (ἀξιωματοῦχος) 67
 ὀφφίκιον (ἀξίωμα) 37, δημόσιον 22, 28, 29, τῆς πατρίδος 29
 παιδεία (τιμωρία, παιδεμός) 25, 52, 54
 παιδεμός 29, 52
 παῖδες 46
 παιδευτής (τιμωρητής) 55
 παιδιά 65, 68, 73-82, σχολεῖα διά ἄρσενικά καί θηλυκά 27
 παλληκάρσι 65, 74-76
 πανί 61
 παντιέρα 60
 παπάδες 66
 Παπποῦς 78
 παράδειγμα 74
 παρακαταθήκη 59
 παράπονα 30
 παράρτημα 60
 παράσημα τῆς διδασκαλίας (σύμβολα) 37
 παράστησις (ἀντιπροσωπεία) 52, Ἑθνική 40
 παράταξις 61
 Πασβαντζόγλου 68
 Παισιᾶς 69
 πατρίς 15, 26, 27, 29, 36, 37, 44-48, 50, 53, 57, 59, 61, 67, 68, 82, πατρίδος, ἀρχηγός 64, εὐεργέτης 38, ὄφελος 47
 πατριώτης 37, 66, ἀνδρεῖος, φιλελεύθερος
 πατριωτισμός 66
 Παῦλος (ὄνομα) 41
 πάφιλος 61
 πέλαγος 35, 70
 πεντηκόνταρχος 30
 περάσματα τῶν δρόμων 30
 περιεφραλαία 61
 περιποίησης τυράννου 59

- περίστασις 42
 Πετράκης 65
 Πέτρος (ὄνομα) 41
 πιλάφι 76
 πίστις 67, 76
 πλάκες χάλκινες 60
 πλάσα, λέγεται δέκα, δώδεκα ἢ
 δεκαπέντε χωριά μαζί 51, 52
 πλάσματα Θεοῦ 15
 Πλάστης 76
 (πλειοψηφία), οἱ περισσότεροι
 κυριεύουσι 40
 πλῆγή 60, 70
 πληρεξούσιος 58
 πληρεξουσιότης 58
 πληρωμή 53, 54
 πλοῖα ἐμπορικά 59
 πλούσιος 21, 40
 πλοῦτος 55, 66, 80
 πόθος 82
 ποινή 52, βλ. παιδεία
 πόλεμος 57, 60, 67, αἰώνιος κατά
 τῶν τυράννων 60, ὑπέρ τῆς
 πατρίδος 27, πολέμου δόξα
 67, κήρυξις 46, τέχνη 67
 Πόλη (Κωνσταντινούπολις) 69
 πόλις 21, 27, 28, 31, 37, 60
 πολιτάρχης 52, πολιταρχῶν ἀξι-
 ωματικῶν 52, ἔργον 61, συνέ-
 δρια 52
 πολιταρχία 36, 37, 47
 πολιτεία 31
 πολίτης 16, 18, 25-31, 35-42, 46,
 48, 53-55, 60, 65, γενναῖος 37,
 παραπονούμενος 29, χάνει τα
 δίκαιά του 37, πολίτου, ἀντί-
 στασις 29, ἀριθμός 42
 πολιτικά δικαιώματα, βλ. τάξις
 τῶν πολιτῶν
 πολιτικά (ἀδικήματα) 46
 πορφύρα αὐτοκρατορική 60
 ποταμός 39
 πουλιά θαλασσινά (καράβια) τῆς
 Κρήτης καὶ τῆς Νύδρας 68
 πράγματα ἀναγκαῖα 24
 πραγμάτεια 26
 πραγματευτής 59
 πρακτικά 45
 πράκτορες 51, διὰ τὰ ἔξω τῆς
 Δημοκρατίας 50, ἐπιτροπῆς
 τοῦ Διοικητηρίου 50, πρακτό-
 ρων ἀριθμός καὶ ἔργον 50,
 σφάλματα 51
 πράξις 58, δημόσιος 46, 49, κρυ-
 φή 50, νομοθετημένη, 35, 60,
 νομοθετική 60, τῆς νομοθετι-
 κῆς διοικήσεως 58, τοῦ Νομο-
 δοτικοῦ Σώματος 46, 47
 πραότης 59
 πρέσβεις 50, 59
 πρόβλημα 36
 πρόγονοι 81
 προδότης 37, τῆς πατρίδος 48
 πρόεδρος πρώτων συναθροίσεων
 39
 προεστάτα 36
 προεστοί, προεστῶτες 40, 42, 50
 προξύμι ἑλληνικό 36
 προκοπή 22, 27, 38, 76
 πρόξενος 50, 59
 προπάτορες 17, 60, 69, προπατό-
 ρων μνήμαι 74
 προσήκοντα, τὰ 53

- προσοχή 45
 προσταγή 24, 37, 43-50, 57, έκτε-
 λεστικῶν Διοικητηρίου 57,
 μεγάλη 65
 προστασία 23, βλ. διαφέντευσις
 πρόσφυγας πολιτικός, βλ. ξένος
 ἀδικημένος
 πρόσωπον 28, μᾶς γενεᾶς 28,
 Βουλῆς 48
 προτίμησις 22
 προφύλαξις 28
 πρωτοπλάστου τέκνα 15
 πρωτοστάτωρ, ἤγουν νά ἔχη ὅλας
 τὰς δυνάμεις τῆς Δημοκρατί-
 ας εἰς τό χέρι του 57
 πταῖσμα 21, 25, 54
 πταίστης 24, 25
 πτωχός 21
 πύργος 82
- ραγιᾶς 68
 ράχες βουνῶν 65
 ρεῖθρα 16
 ρητόν 22
 ρίζα 69
 ρίψιμον τοῦ τεφτερίου 27
 ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους 60, 61
 Ρούμελη 15, 67
 ρύαξ 17
 Ρωμῶς 66, 67
- Σάβας (ποταμός) 68
 σημάδι 57
 σημαία 60
 σημεῖον (διακριτικό) 57, 61
 σίγουροι εἰς τήν ζωήν 21
- σιγουρότης (ἀσφάλεια) 17, 23,
 27, 28, 47-49
 Σιλίστρα (π. Βουλγαρίας) 68
 Σκαναβῆς (Δημήτριος) 65
 σκέψις 47
 σκλαβιά 26, 65, 66, 69, 74, 81
 σκλάβος 17, 21
 σκοπός 66, κρύφιος 47
 σκούφια 61
 Σμαήλι 68
 Σουλιῶτες 67
 Σουλτάνος 16
 σούμμα 46
 Σοῦτζος (Κωνσταντῖνος) 65
 σοφία 37
 σοφός 16
 σπαθί 66, 67, 76, 78, 80, 81
 Σπαρτιάτης 80
 σπηλιά 65, 67
 σπίτι 38
 Σταθάς 78
 στάμνος 39
 σταυραετός 67
 Σταυρός 60, 66, 69, 70, 76, 82
 στέρησις 17
 στεριά 70
 Στερνάρης 78
 στόμα 16
 στρατεύματα 47, 68, 69, θαλάσ-
 σης, ξηρᾶς 47, ξένα 47
 στρατηγός 30, 57, 66, στρατη-
 γῶν, ἀλλαγὴ ἢ ὀνοματίαις 48,
 τῆς Δημοκρατίας 48
 στρατιώτης 57, 60, 61
 στυλός 67
 συγγενεῖς 65

- συγγραφεῖς ἱστορικοί παλαιοὶ 27
 συγκάθεδρος 45
 συγκατάθεσις ὄλου τοῦ λαοῦ 21
 συγκοινωνία (κοινή διαβίωσις)
 22, 25, 26
 συλλογισμὸς 23
 συμβουλή 81
 Συμβούλιον Κοινόν 38
 συμβούλους προκομμένους 66
 σύμμαχος 58
 συμπολίτης 22, 37
 συμφέροντα 21
 συμφωνία 26
 σύναγμα τῶν δοσιμάτων 27
 συνάθροισις 39, 41, 42, 43, 52,
 58, ἐκλεκτική (ἐκλογική) 41,
 44, 49, 53, 55, ἔξω τῆς τάξεως
 (ἔκτακτος) 42, Πλασῶν 52,
 Νομοδοτικοῦ Σώματος 45, 60,
 πρώτη 35, 38-43, 49, 58, πρῶ-
 της συναθροίσεως ἐπίκρισις
 (ἀπογραφὴ) 41, θέλησις 40.
 σύναξις τῶν ψήφων 40
 συνδρομαί 47, δημόσια 27, 59
 συνεδρίασις, βλ. συνέδριον
 συνέδριον 52, Ἐκτελεστικοῦ Δι-
 οικητηρίου 51, διοικητῶν 52,
 Νομοδοτικοῦ Σώματος 44, 45,
 Πολιταρχῶν 52.
 Συνέλευσις Ἐθνική 44, 45, 48,
 ἔξω τῆς συνηθείας 58, ἔξω
 τῆς τάξεως 52
 συνέλευσις 39, 49, ἐκλεκτικὴ το-
 παρχιῶν, ἐπαρχιῶν 52, Νομο-
 δοτικὴ 58
 συνένωσις 40, Νομοδοτικοῦ Σώ-
 ματος καὶ Διοικητηρίου 51
 συνηθεία 42, 55
 συνηθείαι νομοθετημένοι 55
 σύνορον ἠθικόν 22
 Σύνταγμα 33
 σύνταξις τῶν φορολογικῶν κατα-
 λόγων 27, βλ. ρίψιμον τοῦ τε-
 φερίου
 συντροφία δημοσίου 59
 συνωμοσία 48
 συστολή 44
 σφάλμα 21, 24, 29, 51
 σχολεῖα 27, σχολείων ἐπιστασία
 46
 Σῶμα Νομοδοτικὸν 40, 43, 44, 46,
 56, Σώματος Νομοδοτικοῦ
 ἔργον 46, μέλη 43, πράξεις
 καὶ προσταγαί 46, 47, 52, νό-
 μοι καὶ προσταγαί 50, συνά-
 θροισις 45, 60, συνέδρια 44,
 45, ψηφίσματα 46, 47
 Σῶμα Νομοθετικόν, βλ. Σῶμα Νο-
 μοδοτικόν
 σῶμα 75, ἀρματωμένων ἀνθρώ-
 πων 57
 Σώματα, Διοικητικά 51, Πολι-
 ταρχικά 51
 τακτικὴ πολεμικὴ 37, 57
 ταξίματα 66
 τάξις 45, τῶν πολιτῶν 36
 Ταπάκης 78
 ταῦρος 78
 τάφος 80
 τέκνα 15
 τεφτέρι 27

- τέχνη 25, 26, 37, γεωργική 26, πόλεμον 67
 τεχνίτης 36, 37
 Τζανάκας 79
 Τζαχίλας 79
 Τζιαμπάλης 79
 τίγρης 16, 67, 78
 τιμή 16, 29, 67, 80, δημόσια 46
 τιμωρητής 55
 τιμωρία 25, 52, 54
 τίτλος 46, 49
 τόκος 31
 τολμήματα 16
 τόξον 57
 Τοπαρχία 35, 36, 39-41, 46, 51, 52, τοπαρχίας διοικήσεις 51, διαμερισμός 46, ἐκλεκτική συνέλευσις 52
 τόπια (μπάλες κανονιῶν) 69
 τόπος 41, 42, 44, 45, 47, 67, ἑλληνικός 47, 59, ξένος 37
 Τουρκία, -ιά 69, 75, 77-81
 Τουρκισμός (θρησκ.) 23
 Τούρκος 15, 21, 38, 59, 66, 69, 75
 τουφέκι 57, 61
 τράχηλος 17
 Τριακόσιοι (Σπαρτιᾶται) 80
 τρόμος 81
 Τσοβάρας 79
 τυπογραφία 23, τυπογραφίας ἐλευθερία 59
 τυραννία 15, 17, 23, 25, 60, 61, 66-68, 74-76, 79-81
 Τύραννος 16, 30, 37, 59, 60, 65, 67, 68, 73-82, τυράννου αἷμα 68, γνώμη 66, ρίζα 69
 ὑβρισμός 24
 ὕδρα, βλ. Νύδρα
 ὕμνος πατριωτικός 73, πρῶτος 65
 ὑπεράσπισις 54
 ὑπερασπιστής 46
 ὑπηρέτης 26, τοῦ κριτηρίου 24
 ὑποδοχή Τυράννου 59
 ὑποδούλωσις 26
 ὑπόθεσις 39, 40, 45, 55, 58, δημόσιος 47
 ὑποκάμισον 61
 ὑποκείμενον (ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἄτομον) 23, 25, 26, 40, 43, 44
 ὑπομονή 73
 ὑποστατικόν -ά 16, 22, 23, 25, 36, 59, βασιλικά 46
 ὑποταγή 52, τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν 57
 ὑπόσχεσις 26
 ὑποχρέωσις 55
 ὑποψήφιος 49
 ὕψος 30
 φανέρωσις δημοσία 18
 φαντασία 16, 21, 23
 φερμάνια 69
 φιλοπονία 25, 26
 φιλόσοφος ξένος 37
 φιλοστοργία υἱική 59
 φλόγα 69
 φόβος 81
 φονεὺς 21
 φονοκτονία 16
 φόνος 44
 φόρεμα Ἑλλήνων στρατιωτῶν 61
 φόροι, βλ. δοσίματα

- φούντα 67
 φρόνησις 22
 φροντίς 48, περί τῆς σιγουρότη-
 τος καὶ ἡσυχίας 47
 φτιάσιμον 47
 φυλακή 65
 φύλαξ 22, 45
 φύλαξις 23, 60
 φυλή 67
 φύσις 22
 φωνή 39, 43, 73, 81, μητρική 68
 Φώτης 79
 φωτιά 65-82
- Χαλέπι 69
 χαμός 68
 χαντζιάρι 61
 χαρά 73, 75, 79-82
 χαράτζι 69
 χαρίσματα 37
 χαρτάκια ἐπάνω τῶν ὁποίων εἶ-
 ναι γραμμένη ἡ γνώμη καὶ τό-
 ὄνομα τοῦ κατοίκου ὁποῦ τὴν
 δίδει 39
 χεῖρ, χέρι 29, 37, 57, 66, 68, 76,
 τυράννου 37
 χιλίαρχος 30, 57
 χολέβια 61
 Χοτίνι 68
 χρέη (οἰκ.) 31
 χρεία 48, δημοσία 26
 χρέος (ὑποχρέωσις) 17, 23, 27,
 29, 30, 51, 55, 58, 59
- χρεώστης 31
 χρῆμα 46, 47, δημόσιον 56
 χρῆσις 26, τῶν δικαίων τοῦ πολί-
 του 28
 Χριστάκης 78
 Χριστιανισμός 23
 χριστιανός 15, 21, 69, 75, ἀδελ-
 φια χριστιανοὶ τοῦ Σάβα καὶ
 Δουνάβου 68, ὀρθόδοξος 76
 χρόνος (ἔτος) 43, 47, 50, 52, 54,
 55, 65
 Χρυσαντάκης 79
 χώρα (κωμόπολις) 21, 31, 60
 χώρα (κράτος) 30, 49
 χωριανός 53
 χωρίον 27, 36, 51, 53, 60
- Ψείρας 79
 ψηφίσματα 46, 47, 51
 ψηφιστής 40, 42, 43
 ψηφοδέλτια, βλ. χαρτάκια
 ψηφοδόχος, βλ. στάμνος
 ψηφολέκτης, βλ. ψηφοφόρος
 ψῆφος 39-42, ψήφων σύναξις 40
 ψηφοφόρος, ἦτοι ἐκεῖνος ὁποῦ
 βαστᾷ τὴν στάμνον μέσα εἰς
 τὴν ὁποῖαν ρίπτουν τὰ χαρτά-
 κια 39
 ψυχή 67, 69, 75, τῆς Διοικήσεως
 35
 ψυχοπαίδι 36
- ὥρα 29, 60, 65, 76